

**Областна стратегия за развитие
на област Бургас**

(2005 - 2015)

1. ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
A. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ.....	5
ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ.....	5
Обща характеристика.....	5
Релеф.....	5
ПРИРОДНИ РЕСУРСИ.....	6
Климат.....	6
Почви.....	6
Водни ресурси.....	7
Ландшафт и природни забележителности.....	8
Полезни изкопаеми.....	9
ДЕМОГРАФИЯ.....	9
ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ.....	12
Общ икономически преглед на общините	13
Малки и средни предприятия.....	17
Промисленост.....	18
Селско стопанство в т.ч. хидромелиорации.....	34
Горско стопанство.....	49
Туризм.....	51
Иновации и модернизация.....	56
Пазарна инфраструктура.....	59
2. СОЦИАЛНА СФЕРА.....	72
Доходи.....	72
Жизнен стандарт.....	72
Безработица.....	75
Здравеопазване.....	76
Образование.....	79
Култура и културно наследство.....	82
ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА.....	86
Водоснабдяване и канализация.....	86
Транспортна мрежа.....	90
Енергийна мрежа.....	99
Съобщителна мрежа.....	102
ТЕРИТОРИАЛНА СТРУКТУРА.....	106

<u>СЪСТОЯНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА.....</u>	109
ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ.....	109
БИОРАЗНООБРАЗИЕ И ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ.....	118
ДЕПА ЗА БИТОВИ ОТПАДЪЦИ.....	120
ПРЕЧИСТВАТЕЛНИ СТАНЦИИ.....	125
<u>0. ОСНОВНИ ИЗВОДИ.....</u>	127
<u>3. SWOT АНАЛИЗ.....</u>	129

1. Въведение

Присъединяването на България към ЕС и адаптирането на българското законодателство към европейските критерии, прави темата за управлението и регионалното планиране изключително актуална.

Закона за регионалното развитие (ЗРР) предвижда въвеждането на система от планови документи, които формулират дългосрочните цели и приоритети за регионално развитие в страната. Този закон регулира обществените отношения, касаещи планирането, програмирането, управлението, финансирането, държавното подпомагане, мониторинга и оценката на регионалното развитие.

Стратегическото планиране на областно равнище се осъществява чрез Областна стратегия за развитие (ОСР). Тя се осъществява за период 2005 – 2015г. в съответствие с целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие (НСРР) и очертава областната рамка, целите и приоритетите за развитие на областта, на база на цялостната оценка на резултатите постигнати от действащия Областен план за развитие (ОПР) и актуализираните Общински стратегии за развитие (ОбСР) от 2000г.

Съдържанието на ОСР се определя в чл.10, ал.3 от ЗРР.

ОСР определя рамката за развитие и устройство на областта и е стратегически документ, който е тясно свързан с Регионалния план за развитие (РПР) и Общинските планове за развитие (ОбПР)

Факторите и предпоставките, които влияят върху развитието на област Бургас са преди всичко географското положение, границите и големина на територията, природните условия и ресурси, демографската характеристика, инфраструктурата и макроикономическите показатели. По отношение на стопанството като цяло, трябва да се подчертае, че областта има **ясно изразена промишлено-аграрна структура**. Изградената инфраструктура, особено в границите на община Бургас, е един от определящите фактори за реструктуриране и динамизиране на производството. **Добре развитата транспортна система, включваща пристанище със стратегически възможности, международно летище с най-добрите технически характеристики в страната, удобни пътни връзки е причина Бургас да бъде определен за основен пункт от Коридор № 8 на западния бряг на Черно море.** Създадената материална база в почти всички отрасли на стопанството, натрупания опит и традиции, квалифицираната работна сила предлагат базови условия за модернизация и развитие.

Наличието на пазарна и технологична инфраструктура от съвременен тип като свободна безмитна зона, висши учебни заведения, научноизследователски центрове, създава възможности за изграждане на технологични паркове и развитие на повечето икономически сектори в областта.

А. Анализ на икономическото и социалното състояние

Географско положение

Обща характеристика

Бургаска област е разположена в югоизточната част на България на територия от **7748,067 кв. км (6,9% от площта на България)** и е втората по големина след Софийска област. На изток областта има широк излаз на Черно море /224 км/, на юг граничи с Република Турция, на запад с Ямболска и Сливенска области, а на север - с Варненска и Шуменска области. В областта се намира най-големия залив на Черно море - Бургаския залив с ширина 10 - 12.5 км и дълбочина 10 - 12м. В близост до морския бряг са локализирани лиманните езера Бургаско, Атанасовско и Мандренско, като последното е превърнато в язовир.

Излазът на областта на Черно море повишава нейното транспортногеографско значение. Източната граница е предпоставка за развитието на пристанищното дело, риболова, туризма, външната търговия, за съсредоточаване на производствени мощности и отрасли, разчитащи на вносни суровини. Поради изгодните природни и стопански условия значителна част от населението и стопанския потенциал са съсредоточени по крайбрежието.

Северната граница на областта минава по Стара планина. Чрез ниските и удобни старопланински проходи (Върбишки, Ришки и др.) се осъществява връзката на областта със Североизточния регион за планиране. Важно значение за поддържането на оживени икономически връзки с другите административни области в страната имат шосейните и железопътните трасета за София (през Пловдив и Карлово), за Варна и Русе, за Харманли и Кърджали (през Елхово и Тополовград), панорамния път Констанца - Варна - Бургас - Малко Търново - Истанбул и др.;

Геостратегическото положение на областта е фактор от национална величина, който е общопризнат от различни страни в Европа, Азия и Африка. Тук се пресичат традиционалните и новоположени оси на икономическия и политически интерес, както следва: Европа - Близък Изток - Азия; Европа -Среден Изток - Азия; Русия, Украйна, Беларус и Западна Европа.

На територията на областта са разположени **13 броя общини**: Айтос, Бургас, Камено, Карнобат, М. Търново, Несебър, Поморие, Руен, Созопол, Средец, Сунгурларе, Приморско и Царево.

Релеф

Стопанството на Бургаска област е значително повлияно от нейните природни условия и географско положение. Релефът на областта е разнообразен. Преобладават низини с надморска височина до 200м и хълмисти земи. Низинният пояс е представен главно от Бургаската низина, Карнобатското и Айтоското поле - удобни за механизирано обработване на земята. Около една трета от територията е заета от хълмисти възвишения, които са удобни за отглеждане на лозя и овошки. Северните части на областта са заети от

дялове на Източна Стара планина, които слабо надвишават 1000 м. и не представляват съществена пречка за комуникациите с областите от Североизточна България. В южната част на областта е разположена Странджа планина с най-висок връх Градище - 710 м. височина. Планините са покрити с широколистни гори и пасища и създават условия за развитие на дърводобива, пасищното животновъдство и туризма. Релефът и богатите на хумус алувиално-блатни почви благоприятстват развитието на селското стопанство и оказват голямо влияние върху неговата специализация. Преобладаващият низинно-хълмист релеф улеснява изграждането на селищната мрежа, на железопътната и пътна инфраструктура.

Разчленената брегова линия създава добри възможности за изграждането на пристанища. Широката и дълга плажна ивица, малките острови и полуострови, лагуни и лимани и пясъчните дюни благоприятстват развитието на морския рекреативен туризъм, а във вътрешността на областта има потенциал за развитието и на други специализирани форми на туризма като екологичен, селски и др.

Природни ресурси

Климат

Климатът на Бургаска област се обуславя от съвместното влияние на Черно море, Стара планина и Странджа. Годишните валежи са от 500 л/м² за Созопол до 927 л/м² за М. Търново. Максимумът на валежите за районите на Бургас, Карнобат, Айтос, Сунгурларе, Руен и Камено е през месеците май и юни, а за района на Странджа през месеците ноември и декември. Минимумът на валежите за цялата област е през месец август. Най-много валежи в Бургас са паднали през 1931г. - 962 л/м², а най-малко през 1945г. – 285 л/м².

Средната годишна температура на въздуха е от 11,3°С за общините Руен и Малко Търново до 13,3°С за Созопол. За района на Бургас тя е 12,7°С. За цялата област най-студено е през месец януари - от 0,5°С в Карнобат до 3,2°С в Царево. За района на Бургас средномесечната температура за януари е 1,8°С. Най-горещи за цялата област са месеците юли и август. Най-високата температура на въздуха 42,9°С е измерена в Айтос, а най-ниската –30,2°С в Средец. Зимата в областта е сравнително по-мека, в равнинната част повечето дни безснежна, а в Стара планина и Странджа снежната покривка е от 20 до 46 дни. Пролетта е хладна и настъпва по-късно. Лятото е горещо, а есента топла и продължителна.

Почви

Основните почвени типове в Бургаска област, подходящи за интензивно земеползване са **смолниците, канелените горски почви и алувиално-ливадните почви.**

Алувиално ливадните почви са разположени в най-ниските, сравнително недобре дренирани, наносни терени по поречията на реките Средецка (селата Малина, Загорци, Драка и Светлина), Русокастренска (селата Черково, Сърнево, Желязово, Русокастро), Айтоска (между гр. Българово и гр. Камено, в с. Пирне), Хаджийска (селата Ръжица, Страцин, Гълъбец, Оризаре, Тънково и гр. Несебър), Луда Камчия (селата Камчия, Завет, Листец, Билка), Велека (селата Кости, Бродилово, Синеморец) и Ропотамо (от с. Ново Паничарево и с. Веселие до устието).

В равнинната част и по най-ниските хълмисти терени на областта са разположени **смолници**, които заемат основна част от обработваемите земи в общините Карнобат, Камено, Бургас, Поморие и малка част в общините Сунгурларе, Айтос, Средец и Несебър.

По-високите хълмисти области на Карнобатското поле (община Карнобат), по югоизточните склонове на Стара планина (общини Несебър, Руен, Айтос, Сунгурларе) и Странджа планина (общините Средец, Малко Търново, Созопол, Приморско и Царево) са заети с **канелени горски почви**.

Основните почвени типове в Бургаска област (смолници, канелени горски и алувиално ливадни) заемат около 90 -92 % от обработваемите земи.

Водни ресурси

Странджанският район е най-водният в цялата Тракийско-Странджанска област. Формираният тук речен отток има модул от 4 до 15dm³/s на 1 km², а в най-високите погранични части на Странджа и над 15dm³/s. По тези места падат и максималните валежи за областта – около и над 1000mm годишно. Режимът, както на валежите, така и на речния отток е типично средиземноморски – с подчертан превес на зимния отток над пролетния и ясно изразен февруарски максимум (19 – 22% от годишния отток). За някои реки максимумът е януарски – като следствие от декемврийския максимум на валежите. През декември – април са съсредоточени 75 – 80% от целогодишния обем на оттока, а само през декември – февруари – от 5 до 55% от този обем. Маловодието е продължително, но най-стабилно е изразено през юли – октомври, като минималният месечен отток е през август. Въпреки маловодието реките с малки изключения не пресъхват, поради значителното им подхранване с почвени води. Районът има благоприятни условия за акумулиране на обилни подземни води.

Южнопричерноморската подобласт в хидроложко отношение се отличава с някои специфични особености, обусловени от орографията и близостта на морето. Северната низинна част се характеризира с незначителна отточност, независимо че се пресича от множество реки. Тук отточният ефект на валежните води е незначителен. По-голям е този ефект в тясната крайбрежна ивица в южната част на подобластта, където и валежите са по-значителни. Режимът, както на валежите, така и на речния отток е типично средиземноморски, което се дължи на близостта до морето, подсилващо влиянието на средиземноморския климат. Специфична особеност е и наличието на значителни по площ, но плитки крайбрежни езера, които представляват лимани или лагуни с различна соленост на водата и различно стопанско предназначение. Дъната на някои от тях са покрити с дебел пласт тъмна лечебна кал – тук са най-големите пелоидни находища в страната. В хидрогеоложко отношение подобластта се характеризира с ограничени запаси на подземни води. Особено неблагоприятни условия за формиране на такива води има в северната и низинна част.

Бургаският район се отличава с изключително нисък отточен ефект на валежните води, поради низинния си релеф и наличието на големи по площ крайбрежни езера. Средната водност е под 1dm³/s на 1 km² в по-голямата низинна част и най-много – съответно 2 dm³/s, в периферните участъци (към оградните възвишения и планински ридове). Режимът на оттока е типично средиземноморски с преобладаващо участие на зимния отток и ясно изразен февруарски максимум (18 – 21% от годишния обем). Маловодието е продължително и устойчиво, като минимумът настъпва през август. В засушливи години много от по-малките реки пресъхват. Речният отток се подхранва предимно от валежните води. Участието на подземния приток в подхранването на реките е незначително, което се дължи на сравнително слабата водност на геоложките формации, изграждащи района. По-значителни водни ресурси има в горноеоценските пясъчни пластове в Бургаския каменовъглен басейн, в северната част на който, под конусните покривки водите имат напорен характер. Плиоценските глинни и пясъци и сенонските

мергели и туфи, изпълващи по-голямата част от низината са сравнително бедни на подземни води. В този район се намират най-големите по площ крайморски езера: лиманните езера Бургаско, Атанасовско и Мандренско и Поморийската лагуна. С най-голямо соленост се отличава Атанасовското езеро, от чиито води се добива сол. Режимът му се регулира посредством изкуствено създаване на връзка с морето. Обявено е за резерват поради рядката му фауна (главно птици). Мандренското езеро е превърнато в язовир и опреснените му води се използват за напояване. С езерата в Бургаския регион се свързват и най-големите пелоидни находища, които осигуряват продукти за калолечение не само за крайбрежните калолечебни станции, но и за вътрешността на страната. Балнеоложко и рекреационно значение имат термоминералните извори при с. Медово и с. Ветрен (Бургаски минерални бани), които са от седиментационен тип (изкопаеми морски води).

Медноридско-Странджанският прибрежен район за разлика от Бургаския се характеризира с по-голяма водност – от 2 до 4 dm³/s на 1 km², а в най-високите части на Медни рид – съответно до 6 dm³/s. Всъщност територията на района се отводнява от най-долните течения на реките Ропотамо, Дяволска, Велека и други по-малки и доколкото се формират повърхностно течащи води, те се изливат или направо в морето, или посредством тези водни течения. Режимът на оттока е типично средиземноморски, както и в Странджанския район, където тези реки формират оттока си. Поради връзката си с морските води, водното ниво в приустиевите им части има малки колебания, а сравнително голямата им дълбочина ги прави плавателни по значително протежение. Алувиалните отложения са богати на грунтови води, които на места (под глинести покривки) преминават в напорни. Езерата тук са лагунни, с немного висока соленост на водата и със специфична растителност.

Ландшафт и природни забележителности

От специално значение за региона са горите, които покриват около 35 % от общата площ на областта. От тях над 70% са естествени гори. Резултатите от провеждания мониторинг за състоянието на горите показва, че броят на дърветата със средно и силно обезлистяване е нараснал от 11,5% на 24,9%, а този на силно обезлистените и изсъхнали е намалял от 2,5 на 1,9 %. В състоянието на дъбовите гори е регистрирано подобрение.

Освен с голямото разнообразие на растителни и животински видове Бургаска област се характеризира и с наличието си на примери за почти всички основни хабитати в Европа. Тя притежава уникални и представителни съобщества и екосистеми, които са изключително ценни по отношение на биологичното си разнообразие и включващи ливади, мочурища, торфени блата и езера, стари дъбови гори, средиземноморски и субсредиземноморски растителни съобщества, край речни храсти и горска растителност, важни вътрешни и крайречни мочурища, пясъчни дюни и други уникални хабитати по черноморското крайбрежие, морски, приморски и бентосни съобщества в самото Черно море.

Биологичното разнообразие на Бургаска област включва видове и генетичен ресурс, който се използва широко за стопански и нестопански цели.

Регламентирани са следните категории защитени територии по Закона за защитените територии (ЗЗТ):

- резерват;
- национален парк;
- природна забележителност;
- поддържан резерват;
- природен парк;
- защитена местност

От тях резерватите, поддържаните резервати и националните паркове са изключително държавна собственост, а останалите допускат и други видове собственост.

На територията на област Бургас се намира **най-големият природен парк “Странджа” в страната с площ 116 136 ха.**, обявен в началото на 1995г.

Горите на парка се стопанисват от държавните лесничейства Малко Търново, Звездец, Кости, Царево и Държавно дивечовъдно стопанство (ДДивС) Граматиково.

В границите на парка се намират пет природни резервата - Силкосия, Лопушна, Тисовица, Витаново, Средока. (Биосферния резерват Лопушна е включен в книгата на ЮНЕСКО)

В парк “Странджа” има 12 защитени местности и много природни забележителности (скални образувания, вековни дървета и др.)

Изключителните природни дадености на реките Ропотома, Велека и Резовска са запазили за поколенията живописен ландшафт от девствена природа, с разнообразен и богат растителен и животински свят.

Планинските части на Източна Стара планина са обрасли с обширни смесени широколистни гори. В дървесния им състав преобладава благун, цер, зимен дъб, обикновен бук. В равнинните части все още се срещат малки лонгозни гори от ясен, бряст и летен дъб, по стъблата на които пълзят увивни храсти, скрипка, гърбач, дива лоза, повет и хмел.

Пясъчните дюни, местността Калината и нос Емине са защитени обекти с национално значение.

В източната част на Стара планина защитените растителни видове са представени от: блатно кокиче, червена пираканта, червена сирина, пясъчна лилия, урумовото лале, генгер и др.

Полезни изкопаеми

Интерес представлява разкриването и модернизирването на кариерите за нерудни изкопаеми и декоративнооблицовъчни материали.

Докато рудодобивът в областта не е перспективен, то резервът от нерудни изкопаеми представлява интерес за частния и чужд капитал. Примери: до с. Богданово, община Средец има запаси от 109 282 хил. т. варовик за флюс, представляващи 65% от запасите в страната; до град Българово, община Бургас е единственото находище на уникалната суровина – българити – 668 642,6 хил. т. запаси; декоративнооблицовъчни материали – мраморите в община Малко Търново – 5 174,3 хил. м³ запаси; гранити с. Сливово, община Средец – 3 300 хил. м³ и габро – с. Изгрев, община Царево – 800 хил. м³ запаси.

Демография

По данни на НСИ населението на областта е 419 925 души (31.12.2003г.), като средната гъстота на населението за цялата област е 54,2 жит/км², значително по-ниска от тази за страната – 70,3 жит/км². По численост на населението областта заема четвърто място в страната.

Табл. 1

Общини	Площ(1)	Гъстота на населението
	кв.км.	насел./кв.км.

Общо за областта   7748.1   54.2

Айтос	402.9	75.1
Бургас	512.2	405.0
Камено	354.9	35.0
Карнобат	806.1	35.8
Малко Търново	783.7	5.4
Несебър	420.4	48.0
Поморие	413.2	65.8
Приморско	272.0	21.9
Руен	689.9	41.4
Созопол	588.0	23.5
Средец	1149.9	14.7
Сунгурларе	824.3	17.9
Царево	530.4	17.6

1) Към 31.12.2000 г.

Най-голяма е гъстотата на населението в Община Бургас – 405,0 жит/км², следва Община Айтос – 75,1 жит/км², Поморие - 65.8 жит/км², а под средната гъстота за областта са всички останали общини.

Градовете в областта са 16 на брой - Бургас, Айтос, Ахтопол, Българово, Каблешково, Камено, Карнобат, Малко Търново, Несебър, Обзор, Поморие, Приморско, Созопол, Средец, Сунгурларе, Царево.

Градското население е 70,5% от общото за областта.

Населението в Бургаска област следва общата неблагоприятна тенденция за страната към намаляване, резултат от развитието на демографските процеси през последните няколко десетилетия.

За Бургаска област населението наброява 419 925 души и в сравнение с населението към 31.12.2001г. то е по-малко с 3622 души. Динамиката на населението за областта бележи също тенденция на понижаване, като за периода 2000 - 2003г. намалява от 54,9 на 54,2 жители на кв.км.

В следващата таблица 2 е отразена промяната в броя на населението, включително и по пол за периода 1999 – 2003г. като показва трайна тенденция към намаляване.

табл. 2

НАСЕЛЕНИЕ				
към 31.12. по пол				
	Общо	Мъже	Жени	Относителен дял на градското от общото население на областта - %
1999	427152	209282	217870	69,7
2000	425366	207943	217423	69,9
2001	422458	206619	215839	70,8
2002	421049	205595	215454	70,8
2003	419925	205020	214905	70,5

В таблица 3 е показано населението разпределено по общини.

табл. 3

НАСЕЛЕНИЕ			
Към 31.12.2003г. по пол и по общини			
	Общо	Мъже	Жени

Общо за областта	419925	205020	214905
Айтос	30284	14724	15560
Бургас	207424	100465	106959
Камено	12419	6099	6320
Карнобат	28843	14087	14756
Малко Търново	4269	2015	2254
Несебър	20166	10070	10096
Поморие	27168	13386	13782
Приморско	5953	2958	2995
Руен	28550	14345	14205
Созопол	13819	6773	7046
Средец	16924	8317	8607
Сунгурларе	14746	7178	7568
Царево	9360	4603	4757

Почти 50% от населението е съсредоточено в община Бургас, следвана от Айтос, Карнобат, Руен и Поморие. С население под 10 000 души са общините Царево, Приморско и М. Търново.

Таблица 4 показва изменението на структурата на населението по възраст, като за периода от 1995 до 2003г. има намаление на населението от възрастова група от 0 – 14г., а нарастване на следващите възрастови групи от 15 до 64 и над 65 години.

табл. 4

Структура на населението по възраст към 31.12.2003					
Групи възрасти	1995	2000	2001	2002	2003
Общо	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0 – 14	19,1	16,8	16,0	15,6	15,2
15 - 64	67,8	68,5	69,0	69,1	69,4
65 +	13,1	14,7	15,0	15,3	15,4

Таблица 5 отчита отрицателен естествен прираст за всички общини в областта с изключение на община Руен.

табл. 5

Живородени, Умрели, и естествен прираст на населението през 2003г. по общини			
Общини	Живородени	Умрели	Естествен прираст
Общо	4033	5306	-1273
Айтос	319	391	-72
Бургас	1935	2251	-316
Камено	119	218	-99
Карнобат	258	485	-227
Малко Търново	32	82	-50
Несебър	205	212	-7
Поморие	280	333	-53
Приморско	56	90	-34
Руен	328	308	20
Созопол	113	202	-89
Средец	153	338	-185
Сунгурларе	139	254	-115
Царево	96	142	-46

табл. 6

Население под, във и над трудоспособна възраст Към 31.12.2002г.		
	Общо - брой	Относителен дял на жените - %
Общо	421049	51,2
Под трудоспособна възраст	71489	49,2
В трудоспособна възраст	257725	47,6
Над трудоспособна възраст	91835	62,8
В градовете	298113	51,4
Под трудоспособна възраст	49232	49,3
В трудоспособна възраст	192301	48,2
Над трудоспособна възраст	56580	64,2
В селата	122936	50,5
Под трудоспособна възраст	22257	48,9
В трудоспособна възраст	65424	45,7
Над трудоспособна възраст	35255	60,5

Резултатите от извършените преброявания от 1934г. насам показват, че населението на областта нараства до 1985г. от 28 493 на 449 521 броя, след което започва да намалява до 419925 през 2003г.

Разпределението на населението по етническа принадлежност е както следва:

табл. 7

Етническа група	1992	2001	%
Общо	440372	423547	
Българска	361159	338625	79,9
Турска	58201	58636	13,8
Циганска (ромска)	16120	19439	4,6
Друга	4308	3728	0,9
Непоказана	584	1919	0,3
Не се самоопределя	-	1200	0,5

Източник на горната информация е НСИ, респективно ТСБ – Бургас, като част от информацията е към 31.12.2003г., а някои данни са от 2002г.

Икономическо развитие

Общ преглед

Наблюдението на развитието на икономиката в Бургаска област сочи, че то следва в общи линии процесите и тенденциите в макроикономиката.

Трайно установили се **фактори, които в най-голяма степен затрудняват дейността на фирмите** в областта са: **недостатъчно инвестиции** - български и чуждестранни; **ограничено до минимум търсене**, предимно на вътрешния пазар - поради неплатежоспособност на клиентите; **липса на стабилни пазарни позиции** - поради силната конкуренция на стоковия пазар и най-вече конкурентния внос, водят до затваряне на обекти и спиране дейността на някои фирми.

Основната част от добавената стойност в областта се създава от **сектора на услугите**, следва **индустрията и аграрния сектор**. Главните подотрасли на индустрията са: химическата и нефтопреработвателната промишленост, хранително-вкусовата,

електроника, машиностроене, текстилна, а също така дърводобив и дървопреработване за някои общини (Малко Търново).

Наблюдението сочи, че през последните години **индустрията** отстъпва водещата си позиция в областната икономика, за сметка на **сектора на услуги**, като се забелязва известно увеличение на дела на приходите от търговията и туризма. В резултат на реструктурирането на областната икономика, изразяващо се в преминаването на фирми от обществената в частния сектор, последният заема водещо място с **99.33% (2002 г.)** в развитието на общата стопанска конюнктура, а по експертна оценка повечето общини реализират приходи от продажби само от този сектор.

В резултат на продължилата тенденция на променлива икономическа конюнктура, потребността от работна сила във фирмите се решава в краткосрочен план и негативно се отразява върху политиката и характеристиките на пазара на труда. Бизнесът все още няма достатъчно благоприятна среда за развитие и множеството затруднения, които изпитва, водят до липса на мотивация и незаинтересованост за създаване на стабилни работни места.

Общ икономически преглед на общините

Условно общините в областта могат да бъдат разделени на три типа

ПРОМИШЛЕНИ - Бургас и Камено

Община Бургас

Основен структурообразуващ отрасъл в общината е промишлеността (86,2% от продукцията и 50% от заетите лица в материалното производство). По приходи от дейност и дълготрайни материални активи (ДМА) в материалното производство, тя е на второ място сред общините в страната (след столичната община). Изградените фондове в материалното производство са разпределени в следните отрасли: промишленост - 78.10%, транспорт - 12.92%, строителство - 3.44%, търговия - 3.21%, селско стопанство - 2.18%, други - 0,15%. Производствените резултати, измерени със средногодишните приходи от дейност имат следната структура: промишленост - 86,5%, търговия - 8,2%, транспорт - 3,3%, строителство - 1,3%, селско стопанство - 0,5%, други отрасли - 0,2%. Икономическото развитие на общината след 1990 г. се характеризира като цяло с отрицателни стопански резултати. Това се отнася главно за промишлеността и строителството, докато другите отрасли реализират положително салдо. Индексите за измерване приходите от дейност по отрасли в община Бургас за един по-дълъг период от 10 години потвърждават тенденцията на положителен ръст в химическата и нефтопреработващата промишленост, транспорта, съобщенията и услугите и са с отрицателни ръстове за машиностроенето, металообработването, дървопреработването, строителството, производството на строителни материали, текстилната и шивашката промишленост и търговия.

По отношение на реализираните приходи данните за 2001 г. в община Бургас показват, че в **микрофирмите са реализирани 24.9% от приходите от дейност, в малките предприятия - 14.5%, в средните - 1.5% и в големите (над 250 работещи) - 59.1%**. През същата година в резултат на неблагоприятната за бизнеса обстановка в страната, икономиката отбелязва спад в сравнение с предходната година. прогнозите показват, че тенденцията за намаляване на стопанската активност продължава.

През 2000 год. в Община Бургас е произведена продукция за 3 598 мил. лв., реализирани са приходи от дейност в размер на 5 783 мил. лв., от които нетни приходи от

продажби са 5 692 мил. лв. и са изплатени 193, 7 мил. лв. трудови възнаграждения. Извършени са разходи за придобиване на ДМА за 186, 7 мил. лв.

От приходите от дейност в преработващата индустрия са реализирани 56%, в търговията и ремонта на автомобили и битова техника - 36,9%, в транспорта - 2.4% и в строителството - 2%. Оценката на производителността на труда с показателя приходи от дейност на едно заето лице - 94 970 лв. е една от най-високите в страната.

Община Камено

Основен приходоизточник в бюджета на общината е нефтохимическият комбинат “Лукойл-Нефтохим - Бургас” АД. Влияние оказват и разположените на площадка НХК предприятия, осъществяващи ремонтни и строителни дейности. В близост до гр. Камено се намира и “Бургаски захарни заводи” АД.

През последните години съществува трайна тенденция за намаляване ефективността и рентабилността на предприятията. Характерно е, че големите предприятия осъществяват своята дейност в изградени ДМА, въведени в експлоатация преди повече от 20 години, а с нова техника и сгради са предимно МСП и търговските обекти.

Съществуват проекти за изграждане на фабрика за спирт и консервна фабрика.

На територията на общината по-големи действащи фирми са: “Лукойл-Нефтохим - Бургас” АД, “Химремонтстрой”, “Пещостроенеизолации”, “Минстрой”, “ПМУ”, “ПМЕ”, “Заводски строежи” АД, “Строителни изолации”, “КЗУ”; “Енергоремонт”, “Енергоремонтстрой”, “Бургаски захарни заводи” АД, а от МСП - 9 бр. от хранително-вкусовата промишленост, 8 от добивна промишленост и др.

ЗЕМЕДЕЛСКИ – Айтос, Карнобат, Средец, Руен, Сунгурларе

Основен източник на доходи и заетост е земеделието. Повече от съществуващите промишлени предприятия в тези общини са прекратили дейността си, а другата част работят периодично и с намален капацитет.

Община Айтос

През 1999 г. на територията на общината са функционирали около 30 предприятия от различни отрасли, но главно от хранително-вкусовата промишленост. Сега за всички отрасли от промишлеността е характерен спад в производството. Икономическите промени, настъпили през последните години, са превърнали община Айтос в селски район, в който основен източник на заетост и доходи е земеделието.

В началото на 2001 г. броят на регистрираните фирми в община Айтос е 2010. Гъстотата на фирмите е 65 на 1000 жители. По-малко от една трета от тях (635) са отчитали резултати от своята дейност през 1999 г. Гъстотата на фирмите в общината, изчислена само на базата на тези, които са отчитали дейност през този период, намалява до 21 фирми на 1000 души от населението.

Активните фирми в община Айтос са предимно микро- и малки по размер. Микропредприятията са 94% от общия брой фирми. 72% от тях работят в сферата на услугите и търговията.

Някои от съществуващите фирми са:

- Общински фирми - ЕООД “Аетос - Търговия”, ЕООД “Хляб и сладкарски изделия”, ЕООД “Генгер”, ЕООД “КДС - Айтос”, ЕООД “Айтос-Автотранспорт”, ЕООД “Авицена”, ЕООД “Медицински център I-Айтос”, ЕООД “МБАЛ”.
- Държавни - “Електроразпределение”-клон Айтос, Агенция пътища, БДЖ - гара Айтос, “ВиК”-клон Айтос, Държавно лесничество, БТК-ТВ Далекосъобщения, “Български пощи” ЕАД, “Сортови семена” ЕАД-клон ОСС и др.
- Частни - “Пътно поддържане”, “Бургас пътстрой”, ФЗ “Полифийд”, ЕТ “Чотука”, ЕТ “Габи - М. Жекова”, “Мелинвест” - база Айтос, “Глобал Текстайл Айтос”, “Кетчупфрукт” АД, ЕТ “Митко Щерев”, ЕТ “К. Кънев”, ЕТ “Рамос-93-Р. Филипov” и др.

Община Карнобат

Важен отрасъл в развитието на икономиката на общината е селското стопанство и по-точно зърнопроизводството. Подотрасълът промишленост е с по-малък дял в общинската икономика и териториално е застъпен в промишлената зона на гр. Карнобат. Отраслите са представени от хранително-вкусовата промишленост (мелници, консервни фабрики и др.), шивашката, металообработващата и др. В производствената дейност на горните фирми се отчита тенденция на намаление. Много често производствените мощности са натоварени 50%, поради недостатъчното търсене на продукцията в страната и чужбина.

Община Средец

За общината основен отрасъл е селското стопанство. Втори по значение отрасъл в икономиката на общината е хранително-вкусовата промишленост представена от две винарски изби, мелница за брашно, фуражен цех, кланица с цех за месопреработка, 3 мандри, цех за производство на червен пипер, 3 цеха за безалкохолни напитки и др. Промишлеността е представена и от “Пластмасови изделия” АД, “Промет” АД- с.Дебелт, “Бриз” АД и “Металпласт”- Средец. От тях най-голям обект е “Промет” АД - основно производствено предприятие в страната в областта на черната металургия. ДМА с висока степен на функционална годност, но слабо натоварено и с рентабилност на производството над 13%.

Община Руен

Водещ отрасъл в икономиката на общината е селското стопанство с двата си подотрасла - земеделие и животновъдство. МСП, които функционират в общината са с незначителен принос в общинската икономика. Промишлеността основно е представена от шивашки цех за конфекция, където са заети около 1500 човека.

Един от основните инвеститори е “Куш-груп” - комплектоване на ел. инсталации за автомобили и дъскорезници.

Община Сунгурларе

Икономиката на общината се характеризира с преобладаващ дял на селското стопанство и свързаната с него преработвателна промишленост. С най-голямо значение в

индустриалния сектор се явява преработвателната промишленост и то в частта хранително-вкусова. С по-малко значение, но също с присъствие в икономическия облик на общината са дървообработването и машиностроенето.

По-големи предприятия са:

“Винекс Славянци” АД; “Сунимекс” ООД за (отглеждане на птици и производство на гъши пастет за външния пазар); ЕТ “Андромеда” (плодови и зеленчукови консерви); “Балкан 98” ООД (фабрика за захарни изделия); “Каекс” ООД; “Младост” ООД; “Подвис” ООД; ЕТ “Валентин Славов”; цеховете за производство на паркет, шиене на мъжки ризи за износ и др.

ТУРИСТИЧЕСКИ – Поморие, Несебър, Созопол, Приморско, Царево, Малко Търново

Основен източник на доходи и заетост е туризма.

Община Поморие

Водещ отрасъл в икономиката на общината е туризма, концентриран в гр. Поморие и с. Ахелой.

Промислеността е все още в криза - развиват се пазарно ориентирани производства, а нехарактерните се закриват или значително намалят дейността си. Водещо значение има преработващата промишленост.

Като подотрасли се развиват: хранително-вкусовата (“Черноморско злато” АД Поморие - за наливни и бутилирани вина, бренди и ракии с цехове в Поморие и Каблешково, “Черноморски солници” ЕООД - Поморие, “Големи български мелници” ООД база гр. Поморие и др.); машиностроене и металообработваща промишленост (“Поморие” ООД - бивш приборостроителен завод); електронна и електротехническа промишленост (“Технически въглени” ЕООД - Каблешково); шивашка промишленост и др.

Характерно е значителното присъствие на дребния бизнес в икономиката на общината, който дава добри резултати и в кризисната обстановка. Недостатък е, че е насочен предимно в сферата на обслужването и търговията. Предимствата му са в голямата мобилност и възможност за пренасочване в други отрасли, когато се появят условия за това.

Средният бизнес няма особена роля в настоящия момент, въпреки че в други райони на страната се развива успешно. Поради този положителен пример се очаква в близко бъдеще значението му в икономиката на региона да се засили. Предпоставка за това е и изменящата се пазарна конюнктура.

Община Несебър

Най-съществено значение за икономическия растеж на общината имат три отрасли - туризъм, селско стопанство и търговия.

Промислеността в общината е слабо развита и играе спомагателна роля в туристическия сектор. Съществуват възможности за изграждането на промишлена зона на нейна територия, която да предлага съвременна инфраструктура за развитие на малкия и среден бизнес.

Община Созопол

Три отрасли имат най- съществено и приблизително равномерно балансирано значение за икономическия растеж и заетост в общината, а именно: туризъм; селско стопанство; промишлен риболов.

Един емблематичен и традиционен отрасъл на промишлеността в Созопол е промишления риболов и преработката на риба и рибни продукти. Тук функционира ЕТ "Рибекс" за преработка на рапани, рибопреработваща фабрика "Атлантик" ООД - Бургас, цех Созопол.

Съществува - макар и скромна по мащаб промишлена инфраструктура (сгради, електрозахранване, водоснабдяване и канализация и други), което е предпоставка за насърчаване на малките и средни промишлени предприятия в общината;

Община Приморско

Основна роля в развитието на общината играят туризмът и търговията, съсредоточени главно в общинския център (53% от заетите лица работят в тази сфера). В следващия важен за общината отрасъл - селското стопанство - са заети около 14%, а в промишлеността и строителството – по 7 % от заетите.

Община Царево

е със скромно участие в областния териториално-промишлен сектор. Промислеността губи своите позиции в икономиката на общината. В нейната структура като баланс на ДМА към 97 г. с преобладаващо участие (99,7%) е бил отрасъл "Производство на каучукови и пластмасови изделия, т.е. търговско дружество "Пасаг" АД. Дървообработването участва с 0,1%, а машиностроенето с 0,2%. Характеризирането на икономическата структура на общината изисква да се търсят алтернативни решения за развитие на промишлеността. Със сравнително добри възможности за развитие е туризмът, който и в момента определя икономическата специализация на общината.

Община Малко Търново

В общинската икономика няма водещ отрасъл. Основният в миналото поминък на населението на общината - рудодобива и селското стопанство - е в криза. Съществуващите в миналото предприятия (Бургаски медни мини, ФИТКР към БАН, ПП "Резвая" и др.) са закрити.

Общината е единствена в областта с кариера за мраморизиран варовик.

Малки и средни предприятия

Микропредприятията (заети лица до 10 човека) в областта съставляват **94,8%** от всички предприятия. В тях са ангажирани **28% от всички заети лица** и реализират **7% от общата бруто продукция**. Микропредприятията **притежават 17 % от ДМА**.

Малките (по-малко от 50) и средни предприятия (250 заети лица) са 5% и реализират 21% от общата бруто продукция. В тях са заети 25% от работещите в областта.

Направеното през 2001 год. проучване на бизнес средата от експерти на Агенцията за малки и средни предприятия (АМСП) и Асоциация за развитие на Бургаски регион (АРБР) показва следните резултати:

Сред основните мотиви за стартиране на собствен бизнес собствениците на МСП предимно посочват: липсата на алтернативни източници на доходи (44%), желанието за

независимост (54%) и лична реализация (29%). 70% от собствениците на микропредприятия (предприятия с персонал до 10 души) са стартирали собствен бизнес поради липсата на алтернативни източници на доход. Получаването на високи доходи като мотив за започване на самостоятелен бизнес не е сред приоритетите на собствениците на МСП - едва 9% посочват този мотив. Почти всички собственици са използвали като основен източник на първоначален капитал лични спестявания (83%). Една трета от тях са разчитали само на собствени средства, докато 24% са използвали и банкови кредити и заеми от роднини и приятели (17%).

Данните за проучените предприятия - микро, малки и средни показват следното състояние:

Проучването показва, че около 88% от МСП в района реализират преобладаваща част от оборота си в района, като 41 % от тях реализират цялата си продукция в общината, в която са регистрирани. В югоизточния регион за планиране се наблюдава най-големия дял на фирми, които реализират продукцията си на локални пазари. Около 12% са експортно ориентирани, като 60% от тях изнасят над половината от произведената от тях продукция. Пазарите, за които работят фирмите са силно чувствителни към цената. Около 78% от предприемачите смятат, че търсенето на клиентите е насочено към продукти с ниски цени. Качеството на техниката и технологиите играе важна роля за конкурентните позиции на фирмите. 56% от фирмите разчитат на новите технологии. Липсата на достатъчно финансови ресурси пречи на МСП да се модернизират. Според изследването машините и оборудването на повечето фирми са остарели. Едва 24 % от предприятията са инвестирали в ново оборудване. Относителният дял на МСП с техника на по-малко от две години е 12%, докато дялът на МСП с производствени мощности на възраст 5 - 14 години е почти 37%. Конкургентоспособността на МСП и поддържането на устойчив растеж са в пряка зависимост и от достъпа и ефективното използване на информационни и комуникационни технологии. Цената на съвременните технически и програмни средства е често недостъпна за МСП. Въпреки трудностите пред МСП да използват съвременни и скъпоструващи ИКТ, те не са рядкост сред тях. Според проучването на бизнес-средата, с поне един компютър разполагат 85% от предприятията, като достъп до интернет и електронна поща имат съответно 60% и 58% от тях. Със страница в интернет разполагат 17%. Според данните от изследването, с компютри разполагат 81% от респондентите в областния град, докато в малките градове процентът е 43.

През 2000-2001 г. безработицата се задържа на твърде високи нива - над 17%. В условията на висока безработица, нововъзникващите частни предприятия (предимно микро- и малки фирми) компенсират в известна степен масовия спад на заетостта в страната.

Около 70% от чуждестранните инвестиции в България са в сферата на промишлеността, но за Бургаска област данните показват, че те присъстват най-вече в търговията и услугите – “Метро”, “Била”, “Шел”, ОМВ.

В класацията на 100-те най-големи фирми в страната преобладаващи са тези в сферата на търговията.

Има известни очаквания в страната през следващите години чуждестранните инвестиции да бъдат основно в частните предприятия, сред които преобладават МСП, но за областта все още няма такива тенденции.

Монополите тепърва ще бъдат разбивани, а няма и близък план за изграждане на нови големи промишлени предприятия. Три поредни години износител номер едно в страната е фирма с различно име – “Нефтохим”, “Лукойл България” и “Лукойл Блек сий – България”, но всъщност дружествата са от една група - собственикът на бургаската рафинерия е руската “Лукойл”.

Промисленост

Промислеността със своята многоотраслова специфика е водещ сектор в икономическата структура на област Бургас. Застъпени са повечето отрасли, а някои от производствата са единствени или определящи за страната, като например: тъмни и светли нефтопродукти, химически влакна, пластмаси и други химически изделия; корабостроене, вентилационна и пречиствателна техника, товарно вагостроене, рибопереработвателна промишленост и т.н.

Разпределението на промишлената продукция по подсектори е отразено в следващата таблица 1, като за 2002 година се отчита значително – 60,1% нарастване спрямо 2001г., като нарастването в частния сектор е 58,5%.

табл. 1

ПРОДУКЦИЯ НА ПРОМИШЛЕНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
И ПОДЕЛЕНИЯ ПРЕЗ 2001 и 2002г. ПО ПОДСЕКТОРИ ¹⁾

/Хиляди левове/

Подсектори (А31)	Общо	
	2001	2002
Общо за областта	962298	1601021
в т.ч. Частен сектор	912388	1558508
По подсектори:		
Добив на енергийни суровини	..	..
Добив, без добива на енергийни суровини	15844	24884
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	139902	169965
Производство на текстил и изделия от текстил; производство на облекло	43831	72430
Производство на лицеви кожи и изделия от тях	560	620
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	46865	62327
Производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от хартия и картон; издателска и полиграфическа дейност	2100	8282
Производство на кокс, рафинирани нефтопродукти и ядрено гориво	..	..
Производство на химични вещества, химични продукти и химични влакна	1690	1961
Производство на изделия от каучук и пластмаси	24664	30173
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	21041	28503
Металургия и производство на метални изделия, без производство на машини и оборудване	39394	33827
Производство на машини и оборудване, без електро-, оптично и друго оборудване	11708	13043
Производство на електро-, оптично и друго оборудване	..	..
Производство на превозни средства	30972	34521
Преработваща промишленост, неклассифицирана другаде	19187	17290
Снабдяване с електрическа и топлинна енергия, газообразни горива	44115	61488

¹⁾ Без производство и разпределение на електроенергия.

От решаващо структурно значение са следните промишлени отрасли:

- Нефтохимическа /нефтопреработваща промишленост;
- Хранително-вкусова промишленост и винопроизводство;
- Производство на електрическа и топлинна енергия;
- Машиностроене и металообработване;
- Текстилна промишленост;

През 2002г. в Област Бургас е произведена бруто продукция за 2 439 839 хил. лв. (като данните показват, че само за община Бургас произведената продукция е за 2 062 478 хил. лв.), реализираните приходи са съответно 4 282 108 хил. лв. (за община Бургас – 3 602 697 хил. лв.), от които нетните приходи от продажби за областта са 4 123 503 хил. лв., а за община Бургас - 3 465 594 хил. лв. В сравнение с данните за 2000г. се наблюдава спад по тези показатели.

табл. 2

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА СТОПАНСКИТЕ ЕДИНИЦИ ПРЕЗ 2002 ГОДИНА

(нефинансов сектор)

	Брой еди- ници	Бруто про- дукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица	Средства за заплати и други въз- награждения	Дълготрайни материални активи
	брой	х и л я д и л е в о в е					б р о й		х и л я д и л е в о в е		
Общо	15133	2439839	4282108	4123503	4232113	120741	104340	91038	74306	243394	1643054
в т.ч. частен сектор	15029	2293540	4028427	3913399	4007896	90379	93770	80071	63473	198515	1356383

табл. 3

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА СТОПАНСКИТЕ ЕДИНИЦИ ПРЕЗ 2002 Г. ПО ОБЩИНИ
(нефинансов сектор)

	Брой единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица	Средства за заплати и други възнаграждени я	Дълготрайни материални активи
	брой	х и л я д и л е в о в е					б р о й		х и л я д и л е в о в е		
Общо	15133	2439839	4282108	4123503	4232113	120741	104340	91038	74306	243394	1643054
Айтос	826	35396	75432	72608	74499	2583	2232	3781	2946	6042	18662
Бургас	8296	2062478	3602697	3465594	3569464	72121	61820	60966	51824	192228	1183463
Камено	204	20357	26975	26006	27436	576	1793	1291	1043	2611	13900
Карнобат	675	61378	96073	93766	94019	3336	2186	4272	3570	7451	47051
Малко Търново	124	2400	6327	6077	6757	144	657	398	228	558	2673
Несебър	1738	82854	207074	202439	170105	31753	4038	5200	3313	7516	208733
Поморие	922	64959	86776	83099	86594	2911	3178	4683	3622	10295	46930
Приморско	355	4942	13188	12698	12266	1252	378	801	324	639	5520
Руен	320	7915	13109	12812	12926	532	386	2170	1844	2482	3131
Созопол	533	17706	27475	26090	28656	1764	2835	1639	1011	1869	46945
Средец	393	37790	67711	66156	91973	1028	..	3415	3025	7316	44815
Сунгурларе	249	28987	37891	35930	36932	1803	1028	1209	937	2760	15280
Царево	498	12677	21380	20228	20486	938	141	1213	619	1627	5951

табл. 4

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА СТОПАНСКИТЕ ЕДИНИЦИ ПРЕЗ 2002 и 2001г. (общо) ПО ОТРАСЛОВИ СЕКТОРИ

(нефинансов сектор)

Отраслови сектори (A17)	Брой единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица	Средства за заплати и други възнаграждения	Дълготрайни материални активи
	брой	х и л я д и л е в о в е					б р о й		х и л я д и л е в о в е		
Общо 2002г.	15133	2439839	4282108	4123503	4232113	120741	104340	91038	74306	243394	1643054
Общо 2001г.	14994	1667987	4161100	4037148	4000293	125738	85101	85301	68715	228944	1288847
Селско, ловно и горско стопанство	456	95026	106361	104495	110933	3750	9190	7047	6553	14508	41983
Рибно стопанство	19	2395	2436	2432	2016	189	310	164	149	274	1895
Добивна промишленост	15	35528	39492	36556	37706	2082	851	1983	1757	6698	21862
Преработваща промишленост	1081	1504005	1024972	932020	1045070	19639	47584	29311	28060	115975	813236
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	6	61488	65766	62214	59545	4961	0	1449	1448	6912	56846
Строителство	550	203180	207824	207010	198736	9909	3346	5874	5374	17375	36244
Търговия и ремонт	7791	207702	2338044	2330506	2313574	31913	14331	20839	12611	22533	130639
Хотели и ресторанти	1907	82374	189057	182441	157269	31811	8972	7000	4694	9391	299526
Транспорт и съобщения	1659	171235	199929	182485	203241	6954	11622	7936	6250	26027	178333
Операции с имущество и бизнесуслуги	850	35262	43672	38751	38046	4722	1410	3591	2511	5897	36017
Образование	78	4101	4504	4126	4292	244	46	354	280	1721	..
Здравеопазване и социални дейности	283	18126	36239	18348	33523	2885	291	3575	3245	11008	14562
Други дейности	438	19417	23812	22119	28162	1682	6387	1915	1374	5075	8786

Сравнението между 2001 и 2002г. по горните показатели сочи нарастване броя на стопанските единици през 2002г., както и на всички посочени показатели, включително и загубите (с около 18%), с изключение на печалбата, тя намалява с около 4%.

табл. 5

Големина на предприятията (брой заети лица)	Брой единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица	Средства за заплати и други въз- награждения	Дълготрайни материални активи
	брой	х и л я д и л е в о в е						б р о й		х и л я д и л е в о в е	
Общо											
Всички единици	15133	2439839	4282108	4123503	4232113	120741	104340	91038	74306	243394	1643054
Микро - до 10 заети	14173	382630	2033855	2023907	2021982	42726	38312	28514	13510	20688	278075
Малки - от 11 до 50 заети	741	308426	797252	783068	789292	19329	16701	16000	15143	34498	267365
Средни - от 51 до 100 заети	107	141082	207178	202508	199549	8102	4158	7726	7521	20169	102165
Междинна група- от 101 до 250 заети	78	292247	399436	379966	367637	32931	11988	11532	11390	38752	265236
Големи - с над 250 заети	34	1315454	844387	734054	853653	17653	33181	27266	26742	129287	730213
в това число:											
Частен сектор											
Всички единици	15029	2293540	4028427	3913399	4007896	90379	93770	80071	63473	198515	1356383
Микро - до 10 заети	14149	381521	2030833	2020920	2018852	42676	38135	28383	13381	20154	276457
Малки - от 11 до 50 заети	698	296387	779914	767890	772668	18027	16056	14850	14010	29709	249370
Средни - от 51 до 100 заети	97	135478	200164	196666	192328	7979	3746	6997	6792	17734	96429
Междинна група- от 101 до 250 заети	60	246854	285162	278577	286102	6438	9244	8899	8851	28908	150873
Големи - с над 250 заети	25	1233300	732354	649346	737946	15259	26589	20942	20439	102010	583254

Анализът показва, че и през 2002г. преобладават “микро” стопанските единици с до 10 заети лица. Те са 93,6% от всички стопански единици.

• Химията и нефтопреработването

са доминиращият промишлен отрасъл в икономическата визитка на област Бургас. Тя дава 84.5% от реализираните приходи в областта с тенденция нейният относителен дял да се увеличава. Главният представител на химическата промишленост е **“Лукойл Нефтохим” АД**. Рафинерията е най-големият нефтохимически комплекс в Югоизточна Европа и произвежда над 40 продукта. През 2002 г. Лукойл Нефтохим Бургас е реализирало **350 409 (хил. лв.)** В сравнение с 2001 г. е регистриран спад в приходите от продажби с **-36.90%**. “Лукойл - Нефтохим - Бургас” АД е основното предприятие в община Камено и основен приходоизточник за бюджета. Осигурява 1 150 работни места за жителите ѝ. **“Химремонтстрой”, “Пещостроене-изолации”, “Минстрой”, “ПМУ”, “ПМЕ”, “Заводски строежи” АД, “Строителни изолации” “КЗУ”, “Енергоремонт”, “Енергоремонтстрой”** - предприятия на територията на площадка НКХ оказват силно влияние върху икономическото развитие на общината.

В областта се произвеждат също преобладаваща част от автомобилните горива, пластмасите и полиестерните влакна в страната. Развито е още производството на каучук, фолио, перилни препарати, технически въглен.

Производството на пластмаси е друг сектор от отрасъла, в който работят 3 предприятия на територията на община Средец с обща численост на персонала около 500 души. Две от предприятията са на територията на град Средец и едно на територията на с. Дебелт. Основният представител на този подотрасъл са **“Пластмасови изделия” АД - гр. Средец**. Средният брой заети през 2002г. е бил 378 души, а оборотът му през същата година е бил над 6 млн. лева. Основната дейност на предприятието е производство и търговия с пластмасови изделия, пластмасови бутилки, кутии, тръби, помпи и вентили, пластмасови домакински потреби, пластмасови изделия за строителството.

Към тези дейности от подобен характер можем да добавим фирмите **“Данев Адвапак” ООД** с предмет на дейност - производство на торби тип “потник”, пазарни торби, торби за смет, гъвкави опаковки, индустриално фолио на рула и други, сертифицирана по ISO 9001-2000, **“Фармацевтични химикали” АД**, ЕТ **“Ненчо Карабелов”** и др.

Общо стопанските субекти в област Бургас вписани в регистър БУЛСТАТ - 2000г. за секторите - **Производство на нефтопродукти, химични вещества, хим. продукти и влакна, както и производство на пластмасови и каучукови изделия - са 179 на брой**. От тях активно работещите стопански единици в областта на производството на химични вещества, хим. продукти и производство на каучук и пластмаси са: за **2000 г. - 58 , 2001 г. - 59 и за 2002 г. - 49**. Отчетените приходи от дейност по отрасли в областта са с тенденция за нарастване в химическата промишленост и производството на пластмасови изделия, като данните за **2000 г. са съответно 22 878 хил. лв., за 2001 г. - 25 220 хил. лв. и за 2002 г. - 35 506 хил. лв.**

• Хранително-вкусовата промишленост

Хранително-вкусовата промишленост е вторият по значение структуроопределящ отрасъл в икономиката на област Бургас. Представени са **винарската, пивоварната, млечната, месната, рибната, мелничарската и др.**

Данните за активните субекти, вписани в регистъра на Булстат за 2002 г. показват, че в дейност **“Производство на храни и напитки”** са регистрирани общо -330 стопански субекти. Активно работещите за 2000 г. в областта на производството на хранителни продукти и напитки са били 312, а за 2001 г. - 308 . Приходите от дейността са съответно за **2002 г. - 195 681 хил. лв., за 2001 г. - 174 731 хил. лв. и за 2000 г. -209 165 хил. лв.** Този показател ясно показва, че се **наблюдава известен спад** в отрасъла спрямо 2000 г.,

въпреки повишения брой на регистрираните фирми. Основни причини за спада на продукцията и реализираните приходи от дейността в областта са упадъка на селското стопанство, загубата на външни пазари и силното свиване на вътрешното потребление. Преустановиха дейността си в **община Бургас** такива големи предприятия като “Родоба”, “Камбана”, Големите български мелници, ССНВС България Бургас Ботълинг Къмпани ООД и др. Предприятието за производство на шоколадови изделия **“Победа” АД, както и “Винком“ АД- гр. Бургас** (собственост на „Феста холдинг“) са сред добрите примери за развитие на този бранш. Към тях могат да се добавят “ОМК” АД - София, поделение Бургас, макар и със своето производство - ползва се главно складовата база, хладилници, **“Денито” ООД, ЕТ “Дани-87” и редица малки предприятия за хлебопроизводство, месопреработка и рибни продукти и др.**

В преобладаваща част на общините в областта фирмите от хранително-вкусовата промишленост (ХВП) са малки (до 10 души персонал), а формата на собственост е изцяло частна. Например в **община Средец** за преработка на селскостопанска продукция са регистрирани две мандри - една в гр. Средец и една в с. Дебелт. В **община Сунгурларе** (с.Подвис) в отрасъла функционира една българо-австрийска фирма, която изкупува и замразява плодове и зеленчуци. В с. Прилеп се произвеждат плодови и зеленчукови консерви от ЕТ “Андромеда”. В гр. Сунгурларе е изградена и пусната частично фабрика за захарни изделия “Балкан 98” ООД. В **община Карнобат** към ХВП се отнасят фирмите “Оптим” ООД, “СИКО 2000” ООД - Мелница СИКО, “Мелница Карнобат - Василка Петрова” ООД (наемател на “Мелничен комплекс” ООД - гр. Карнобат.), които са частни търговски компании с разнообразен предмет на дейност, включително производство на висококачествени брашна и трици, производство на зърнени и маслодайни култури и фуражи, производство на хляб и хлебни изделия и търговия с тях. Други фирми в гр. Карнобат, свързани с ХВП са мандрата в с. Сигмен, месокомбинат “Карнота” АД и консервната фабрика “Карнобатплод” ЕАД. В община Поморие хранително-вкусовата промишленост се представлява от “Големи български мелници” ООД - база гр. Поморие, предприятия за хляб, хлебни и сладкарски изделия; производство на яйца и др. В **община Руен** има две преработвателни предприятия за мляко с малък капацитет. Характерно за всички отрасли на икономиката на **община Айтос** е спадът в производството. Най-осезателно той се чувства в хранително-вкусовата промишленост. Две от предприятията са затворени - Винком и Цех за месопреработка в резултат на спад в производството на суровини и липсващ пазар за готова продукция. “Хляб и сладкарски изделия” ООД е самостоятелно общинско дружество, което произвежда хляб, закуски и тестени изделия.

- **Винопроизводство**

За вътрешния пазар, в областта на производството на високоалкохолни напитки, винарските изби и заводи на територията на Бургаска област са изключително конкурентоспособни. Специалните ракии се предлагат с високо качество и на цени по-ниски от тези на конкурентите. Сравнително голяма е конкуренцията при производството на вина. Винарските изби и заводи в област Бургас притежават много добри позиции на външните пазари. Осъществяват успешен износ в следните страни: Германия, Полша, страните от ОНД, Великобритания, Белгия, Холандия, Канада, Израел, Чехия, и Прибалтийските страни.

Проучванията през последните години показват също промяна на потребителското търсене, което е предпоставка за подобряване на качеството и разработване на продуктите, съобразно новите тенденции. Предвижда се разработка на нови бутилки и етикети, които да бъдат характерни за производителя и да защитават от фалшификация. Създават се и собствени лозови масиви, което ще подобри качеството на суровината - гроздето, а по този начин и качеството на вината. По отношение на външните пазари основната цел на винарските изби и заводи е увеличаването на износа за Англия,

Бенелюкс, скандинавските страни, Полша, Китай, ОНД, САЩ. Освен това, се предвижда развитие в следните направления: регистрация на най-продаваните търговски марки в чужбина, излизане на нови пазари чрез участие в международни винарски изложения, създаване на нови продукти, съобразно тенденциите и националните особености на дадения пазар и изискванията на крайния потребител и създаване на продукти насочени към младото поколение- коктейли, вино с нисък алкохолен градус и др.

Сред добрите примери за развитие на подотрасъла са **“Винком“ АД- гр. Бургас, “Винпром - Черноморско злато“ в Поморие**, както и предприятието на **“СИС Индъстрийс” в Карнобат**. В Бургас, Поморие, Сунгурларе и Карнобат се произвежда над 20% от продукцията на винената промишленост в България. “Черноморско злато” АД е най-големият производител на винено бренди в България. Неговото производство присъства на пазарите на Русия, Естония, Литва, Латвия, Англия, Белгия, Холандия, Германия, САЩ, Украйна и др. Друг представител на подотрасъла в Бургас е фирма **“Бойар” ООД. Компанията “СИС Индъстрийс” край Карнобат произвежда и бутилира над 40 вида високоалкохолни напитки. В основата на цялата продукция е чистият зърнен спирт, произвеждан от рафинерия “ВИНС”. Рафинерия “ВИНС” е единствената рафинерия за зърнен спирт и дестилати на територията на Балканския полуостров. Капацитетът на рафинерията позволява задоволяването на нуждите на вътрешния пазар. Рафинерия “ВИНС” до момента е открила над 100 работни места, с тенденция за увеличаване през следващата година.**

В община Средец има две винарни - една в град Средец и една в с. Росеново - изба **“Странджа - Шато - Росеново” - АД**. Последната произвежда продукция за износ и изнася почти 50% от своята продукция в Русия и бившите ОНД страни.

Винената промишленост е водеща също и за **община Сунгурларе**, където функционира компанията **“Винекс - Славянци” АД**, която има производства в с. Славянци и град Сунгурларе, както и в **гр. Карнобат - филиал на “Винекс” - Славянци - “Агрошанскомерс” ЕООД**. Компанията преработва годишно 30 000 т. грозде.

- Производство на захарни и шоколадови изделия

“Победа” АД - гр. Бургас е най-големият производител на бисквити в страната и има около 50% дял от пазара на бисквити в България, като голяма част от продуктите са удостоени със златни медали на Международния панаир в град Пловдив.

Бургаски захарни заводи се намират на територията на с. Свобода, **община Камено** и осигуряват работни места на жителите на гр. Камено и с. Свобода.

- Производство на зеленчукови салати и готови ястия

Производството на зеленчукови салати и готови храни са сравнително нови за българския консуматор и пазара им се развива динамично. Очакваното нарастване на консумацията на готови храни в бита и в общественото хранене в региона, и в страната дава основание да се приеме, че пазарът на тези продукти няма да бъде наситен през следващите години до степен, предизвикваща остра конкуренция между производителите.

Конкуренти в района са **“Денито”, “Сарчес” и “Алди”**. Не са известни инвестиционни проекти за изграждане в близко бъдеще на нови производствени мощности за производство на зеленчукови салати и готови ястия, освен **“Кенар” - София**. Очаква се появата на чуждестранни конкуренти на българския пазар, да стане след присъединяването на страната ни към Европейския съюз.

- Производство на готово и полуготово месо от водоплаващи птици и пилешко месо

Фирма “АКВИЛА” АД - Айтос е с предмет на дейност производство на птиче месо, грил и разфасовка. Основната дейност на дружеството е производство на ишлеме. В общината също има линия за производство на яйца на фирма “Прогрес-сокол”. Птицезаводът “Авес-94” АД се намира в община Камено - с.Черни връх. Фирма “Палмира” ЕООД - Бургас е една от първите фирми в България, която ще произвежда и продава на френския пазар пържени кулинарни продукти от птиче месо. Най-голям интерес се проявява към производството на панирани патешки филета, маншон и бут във вакуум опаковки, панирани пилешки филета и бут, а също така бургери, шницели и хапки в различни опаковки и разфасовки. Продукцията на “Палмира” ЕООД е предназначена предимно за износ за Франция. Българските фирми, износителки на френския пазар, заемат не повече от 6-7% от общия дял. Между износителките на практика няма конкуренция на международния пазар, поради неголемия общ дял, който те заемат на него. Фирмите производители постепенно се насочват към производство и реализация на готови и полуготови продукти, вместо на сурови, предвид тяхната по-висока рентабилност от една страна и за да се избегнат големите сезонни ценови разлики на българския, френския и други външни пазари на сурови птичи меса.

- Млекопреработване и млечни продукти

Млекопреработвателните предприятия в област Бургас, осъществяващи дейност през 2002г са **397** броя. В сравнение с 2001г броят им е намалял със 7. Произведени са 28.6 млн.л. пакетирано прясно мляко, което е 25.9 % по-малко от предходната година. При производството на кисели млека за пиене се наблюдава увеличение със 156.2 %. Произведените сирена през 2003 г. са 82.4 хил. т., като увеличението спрямо 2001 г. е 15.0 %. Наблюдава се увеличение на производството на сирена от краве и овче мляко и намаление при производството на сирена от козе, биволско и смесени млека. Към днешна дата мандрите с **лиценз за износ в ЕС са нараснали двойно и вече са 18**. Мандрите, работещи и за износ извън страната, представляват 9 % от общия брой мандри, но обхващат 36 % от преработеното мляко. По-голяма част от мандрите се ограничават с продажби на млечни продукти на вътрешния пазар.

• Консервна промишленост

Характерно за консервната промишленост в област Бургас е, че повечето от фабриките или сградите, използвани сега от новосъздадените дружества в сектора, са строени по време на плановата икономика. Техниката в тези фабрики най-често е остаряла и с твърде ниска производителност и като цяло оборудването в отрасъла силно изостава от иновационните преработвателни технологии, които биха позволили да се оптимизират производствените процеси. Вследствие на освобождаването на цените през 1991 г. цените на влаганите в селскостопанско производство материали се увеличиха повече от колкото изкупните цени на земеделската продукция, като по този начин селското стопанство бе подложено на силен натиск между бързо растящи разходи и плавно растящи цени. Заради увеличението на разходите бе увеличено използването на торове и пестициди, което се отрази на добивите от много култури.

Разрушиха се връзките между преработвателите и земеделските производители, липсват дългосрочни договори със свързаните отрасли и производства. Производството на опаковки и осигуряването на транспорт за отрасъла не са добре развити. Местните

стандарти за качество не са високи и безкомпромисни, особено в сравнение с много строгите стандарти на ЕС.

- Преработка на месо

Фирмите, произвеждащи и преработващи месо и местни продукти в района на гр. Бургас са ЕТ “Дани 87”, “Парт” ООД, “Ивън” ООД и ЕТ “Д. Димов”. Като се има предвид големината на гр. Бургас и мястото му на областен и курортен център, явно е, че местните фирми са крайно недостатъчни за задоволяване на потребителското търсене от месо и местни продукти, а продукцията на фирмите от други райони на страната се оскъпяват, поради допълнителните транспортни разходи. Поради малкия брой фирми, извършващи този вид дейност, в област Бургас за сериозна конкуренция на изброените по-горе фирми не може да се говори, тъй като производствените мощности на същите са с много малък капацитет за преработка и производство, техническото оборудване е остаряло и амортизирано, силно занижени са хигиенно-санитарните норми в преработвателните цехове.

- Преработка на риба и рибни продукти

През последните години се отбелязва спад в промишления риболов и преработката на рибни продукти. Въпреки това в Бургас и Созопол се намират едни от най-големите рибоконсервни предприятия у нас. Наблюдава се тенденция обаче на намаляване относителния дял на тези подотрасли в общата промишлена продукция на областта след 1990 г. Средногодишният улов на риба е около 2000 т., от които 1500 т. шпрот. Замразената цаца се реализира на българския, македонския и сръбския пазар. На територията на община Созопол функционира и ЕТ “Рибекс” за преработка на рапани, както и цех “Созопол” на рибопреработващата фабрика “Атлантик” ООД - Бургас (с приходи от продажби за 2002 г. - 12 541 хил. лв.). В Бургас други фирми, които работят в този подотрасъл са “Пасифик стар” АД и “Делта индъстри” ООД, гр. Созопол.

- Преработка на плодове и зеленчуци

В община Айтос в този сектор функционира “Кетчуп фрукт ”АД с много добри производствени мощности, които са строени в последните години. Дружеството е единственото консервно предприятие на територията на общината, което преработва селскостопанска продукция на два земеделски района - община Руен и община Айтос. Произвежда зеленчукови и плодови консерви, кетчуп, сосове и нектари. Разполага със съвременен технологично оборудване и търси пазари у нас и в чужбина.

Предстои изграждане и оборудване на цех за преработка и консервиране на плодове на фирма “Франко” ЕООД също от гр. Айтос.

Проблемите в настоящия момент идват от ограничените пазари за продуктите на преработвателната промишленост; остарялото технологично оборудване; амортизиран сграден фонд; висока ресурсоемкост и неефективност на производствените процеси.

Перспективите и насоките за развитие на този подотрасъл са свързани с навлизане на нови инвестиции, технологично обновление и значително подобряване на качеството на продукцията, професионален маркетинг, договаряне на взаимно изгодна основа между доставчици на суровини и производители, изграждане на борси, които да регулират цените и качеството на изходните суровини.

• **Електротехническата и електронна промишленост**

Това е третия по значение структуроопределящ отрасъл. Представен е основно от производство на кабели, електрически и електронни компоненти и др. Данните за активните субекти в тази област за **2002 г. - 66**, за **2001 г. - 55** и за **2000 г. - 26** като се наблюдава тенденция на увеличение.

Главен представител на електротехническата промишленост в областта е предприятието „Елкабел“ АД с предмет на дейност - проектиране, производство и продажби на силови, контролни и телефонни кабели и материали, необходими за тяхното производство. За 2002 г. дружеството е регистрирало 50 630 хил. лв. приходи от продажби и е сертифицирано по ISO 9001-2000. В областта на търговията и дистрибуцията в този подотрасъл е фирма „Кабелкомерс“ ООД също притежаваща сертификат по ISO 9001:2000. Друг представител на подотрасъла също сертифициран по ISO 9001-2000 е „Белком“ ООД с предмет на дейност - разработка, производство, продажба и сервиз на оборудване за електроенергийни системи. Успешно се развиват: „Никика-90“ ООД за **производство на електротабла**, „Елприбор“ АД за **производство на електроизмерителни и електронни уреди и контролни чипкарти**, „Соникс“ ООД и др. Относителният дял на произведената през 2000 г. брутна продукция в дейност е само 0.06% спрямо общата в областта, а за 2001 г. данните показват минимално увеличение с 0.03 %.

В община Поморие има само едно предприятие в електронната и електротехническа промишленост - „Технически въглени“ ЕООД - гр. Каблешково, което произвежда технически въглени за електронната промишленост, но понастоящем е обявено в несъстоятелност.

• **Машиностроенето и металообработване**

Четвъртият структуроопределящ отрасъл е представен основно от корабостроенето, кораборемонта, производството на товарни вагони, вентилационна и горивна техника, метални и други изделия и др. Данните за активните субекти, вписани в регистъра на Булстат за 2000 г. показват, че в дейност **“Производство на метални изделия, машини и транспортни средства”** са регистрирани 790 на брой. От тях активно работещите стопански единици в тази област за **2000 г. - 390** и за **2001 г. - 363** и за **2002 г. - 305** т.е. се забелязва тенденция на намаляване броя на стопанските единици. С добри финансови резултати в областта са: **“Метални изделия”** АД, сертифицирано по ISO 9002 и с предмет на дейност - производство на стоманена тел: твърда, мека, горещо поцинкована, помеднена, заваръчна тел, бодлива тел, гвоздеи, стоманени дробинки за почистване на отливки, **“Метални панели и конструкции”** АД с предмет на дейност - производство на метални конструкции и метални панели с полиуретан и минерална вата., както и търговия с метални продукти, също с ISO 9001:2000; **“Трансвагон“** АД, **“Бургаски корабостроителници”** АД и **“Спартак”** АД също сертифицирано по ISO 9001:2000 с предмет на дейност - проектиране и производство на промишлени вентилатори, автоматични горелки и производство на метални палети и метални компоненти за мебели и за машиностроителната промишленост. С добри темпове се развиват също СД **“Дамянов - Мартинов сие”**, ЕТ **“Екотермал”**, **“Бургоспласт”** ООД и др. В община Царево в този сектор функционира фирма **“Пасат”** АД. В **“Пасат”** АД се произвеждат рибарски лодки за професионален и любителски риболов, плажни спасителни лодки, глисиращи катери, туристически лодки. Утвърдено е производството на многокорпусни плавателни съдове - катамарани, предназначени предимно за експорт. Новите технологии и материали позволяват да се строят яхти по индивидуални проекти, с увеличена сигурност на море и комфортност. Друго производствено направление са атракционните

изделия, главно водни пързалки, детски воден поток, шейни и санитарни съоръжения, машиностроителни изделия - резервоари, капази, автомобилни детайли и др.

В другите общини с промените, настъпили в икономическото развитие на страната, този отрасъл бележи трайно тенденция на намаление. Загубени са традиционни пазари, голяма част от изделията са неконкурентоспособни, сградите, оборудването и технологиите са физически и морално остарели. Не се влагат нови инвестиции, поради ограничени финансови средства и неясна перспектива и като собственост и като тенденции за развитие на отрасъла. В община Карнобат по известни фирми от бранша са: **“КАМТ 98” АД** (“Карнобат агромашины и техника”) с предмет на дейност производство на селскостопански машини, двигателни мостове за мотокари и др. Недобрата пазарна конюнктура е причина за свиване на капацитета и ограничени възможности за разгръщане на дружеството. Има сериозна потребност от инвестиции за технологично обновление и повишаване на качеството. **“Металопак” АД** произвежда метален амбалаж, опаковки и поцинковани домашни съдове. Разполага с модерна технологична линия на фирма “Саржиани” - Италия. Има капацитет за производство на големи количества от номенклатурата. **Завод за метални конструкции към “Монтажи” ЕАД - София.** Предприятието изработва всякакъв вид среднотежки метални конструкции, заваръчен тип, за всички отрасли на икономиката. Изпълнявани са и се изпълняват поръчки за крупни обекти в страната, както и за износ в Русия, Югославия, Кувейт, Сирия, Йордания, Мароко, Венецуела и др. С наличния персонал в момента заводът е в състояние да произведе 250 тона конструкции месечно, като при необходимост може да увеличи производството. Основният производствен корпус е с площ 10 декара. Има собствени лаборатории за химически анализ и механични изпитания на метала. Заводът е атестиран по DIN 18800-7 за работа по европейските стандарти. Въпреки общата стагнация в страната фирмата е търсен производител на метални конструкции заради много доброто качество, сравнително ниски цени и спазване на сроковете. В областта на машиностроенето и металообработващата промишленост **в община Поморие работи завод -“Поморие” ООД** за производство на приборостроителни изделия, инструментална екипировка и др. В **община Руен** фирмата **“Куш-груп”** има предприятие с около 180 човека за комплектоване на електрически инсталации за автомобили “Пежо” и “Ситроен” Предстои пускане на предприятие за комплектоване на стоманени въжета за повдигащи механизми (кранове). Промислеността в **община Средец** е представена и от **“Пластмасови изделия” АД, “Промет” АД - с. Дебелт, “Металпласт”- Средец.** От тях най-голям обект е “Промет” АД- основно производствено предприятие в страната в областта на черната металургия. ДМА с висока степен на функционална годност, но слабо натоварено.

• **Дървопреработване и мебелна промишленост**

След значителния спад през последните години, производството на дървопреработването и мебелната промишленост през разглеждания период се стабилизира и започва да се развива. Според данните на Териториалното статистическо бюро за 2000 г. в отрасъла “Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели” са регистрирани общо 104 стопански единици, от които микро - 97, малки - 3 и средни - 3. **Общата произведената брутна продукция е 38 224 хил. лв., което представлява 0.98% от общата бруто продукция в областта .** Ако към нея се прибави и производството на мебели - общо 56 стопански единици (47 микро, 4 - малки и 3- средни) с брутна продукция - 17 290 хил. лв., то процентът се увеличава на **1.42%.** За 2001 г. разполагаме с данни за производство на дървен материал и изделия от него, без мебели, като общия брой на стопанските единици за този период е 56, от които 47 -микро, 4 -малки и 3 - средни. Произведената брутна продукция **през 2001 г- е 46 864 или 2.80 % от**

общата. Отрасълт е привлякъл и една от сериозните чужди инвестиции в Бургаска област - австрийската “Кроношпан”, която създаде **“Кроношпан България” ЕООД.** От началото на 2000 г. “Кроношпан България” ЕООД реализира в град Бургас инвестиция за над 100 млн. лева. То е първото на територията на България и региона, което благодарение на стратегическото си местоположение, ще доставя плоскости както на вътрешния пазар, така и на пазарите в Югоизточна Европа и Близкия Изток. Специализира се в производството на плоскости от дървесни частици и инвестира значителни средства за ново оборудване. Успешно се развиват **“Дограма” ООД, “ИРА-Комерсиал-М5” АД, “Булес” АД и други.** В **община Руен** съществуват няколко дъскорезници с персонал 20-30 човека. На територията на **община Поморие** има кооперация, която изработва дървена дограма и др. изделия; Наред с тези основни предприятия, трябва да се споменат и цеховете на бившето предприятие “Местна промишленост” в с. Ахелой, с. Бата, с. Каменар, с. Горица и др., които са извършвали услуги на населението (дърводелски, железарски и др.). Тези цехове в по-голямата си част са приватизирани.

• **Текстилна, трикотажна и шивашка промишленост**

Според Статистиката в подотраслите “Обработка на влакна, текстил и трикотажно производство”, “Производство на шивашки изделия” и “Производство на лицеви кожи и изделия от тях” за 2000 г. са регистрирани **общо 79 стопански единици**, като преобладаващите са в шивашката промишленост - 59 (41-микро, 7-малки, 4-средни, 7 - големи). Общата брутна продукция възлиза на **16 088 хил. лв., което представлява 0.41%** от тази в областта. За 2001 г. стопанските единици в този отрасъл наброяват **общо 70**, като произведената брутна продукция възлиза на **44 389 хил. лв. или 2.66%** от общата брутна продукция. Статистиката за 2002 г. показва, че **броят на стопанските единици е 75**, като брутната продукция има доста голямо увеличение, представляващо **73 050 хил. лв.** **“Ропотамо” АД Бургас** е едно от водещите предприятия в отрасъла. То е представител на този подотрасъл с предмет на дейност - проектиране, производство и търговия на облекло, сертифицирана по ISO 9001:2000. През последните години в Бургас **“Яна” АД** се стабилизира и реализира добри стопански резултати, както и редица малки и средни предприятия, като **“Чар” АД** и др. **Този подотрасъл на леката промишленост е традиционен за община Карнобат.** Произвеждат се основно мъжки ризи, дамски блузи, пижами. В последните няколко години фирмите от бранша се ориентираха към работа на ишлеме, предимно за фирми от Германия, Испания, Австрия, Турция и др. Това осигурява до голяма степен пазарите, изходните суровини и финансови средства, но създава трайна зависимост от партньора и е потенциална заплаха за сериозен срив при евентуално влошаване или прекратяване на взаимоотношенията. Показателно за традициите и успехите на местната шивашка промишленост е и наличието на специализирано СПТУ по облекло, което подготвя кадри не само за района на Карнобат. Развитието на този вид дейност на територията на общината следва да се насочи към осигуряване на алтернативни продукти и пазари, финансова и суровинна самостоятелност, инвестиции в ново оборудване и технологии. По известни фирми от бранша са: **“Карина” АД** - акционерно дружество със 100% частен капитал. Фирмата е специализирана в производството на мъжки ризи и дамски блузи от различни материи - от коприна до вълна и изпълнението им в различни модели. Основни клиенти в момента са фирмите **“Seidensticker” GmbH** (Германия) и **“Induyco”** (Испания), които попълват около 95% от капацитета на фирмата. Останалата част от капацитета се използва за производството на ризи за българския пазар и за изработване на малки количества за други западни фирми - **“Gloriete”** (Австрия), **“Hatico”** (Германия), **BWA** (САЩ) и др. Само за 1998/1999 г. са инвестирани повече от 1 000 000 DM. **Конфекционна фабрика “Маркела”** работи от 1996 г. и е специализирана в производството на мъжки ризи и дамски блузи.

В **община Руен** промишлеността основно е представена от шивашки цехове за конфекция. Преобладаващата част е на фирмата **“Куш-груп” АД** със седалище гр. Бургас. В **община Поморие** има Българо-датски завод, който произвежда дамски облекла.

- **Други производства, неklasифицирани другаде**

Една от водещите фирми в областта е **Хемус Марк АД**, която произвежда офис консумативи и стоки за деца и ученици от всички възрасти. ХемусМарк АД е единствената фирма на Балканите и в Европа с подобна уникална производствена структура. За 2002 г. фирмата е реализирала 12 764 хил. лв. приходи от продажби, като печалбата възлиза на 262 000 лв.

- **Строителство**

Според данните от Териториалното статистическо бюро регистрираните строителни фирми за **2002 г. наброяват общо 550 (543 - в частния и 7 - в общественния сектор)**, от тях 465 са микро, 61 малки (58 - в частния и 3 - в общественния сектор), 9 - средни и големи -10. Произведената брутна продукция възлиза за този период на 203 180 хил. лв. или **9.18%** от общата бруто продукция за областта. Същите данни за 2001 г. са съответно - 479 стопански единици общо, от които 396 - микро, 59 - малки, 11 - средни и 13 - големи. Бруто продукцията възлиза на 143 799 хил. лв. или **8.62 %**. Строителните предприятия за област Бургас **през 2002г. са реализирали приходи от дейност общо за 207 824 хил. лв. В отрасъла са работели 5 875 човека.**

В Областното представителство на **Българската строителна камара** членуват общо 46 фирми, като съществува и друго сдружение на строителите в община Бургас. Успешно се развиват **“Трансстрой” АД** с предмет на дейност - строителство и ремонт на железопътни линии, пътища, пристанища, летища, сгради, хидротехнически и морски съоръжения, електропроводи, тръбопроводи и специални конструкции. Производство на бетонови смеси, тухли и железобетонни елементи, армировка, метални и дървени заготовки. Услуги с тежка строителна и ж.п. механизация и автотранспорт., сертифицирана по ISO 9001:2000 Други строителни фирми са: **“Бургас пътстрой” АД**, **“ПМУ” АД**, **“Минстрой Бургас” АД** и други. Рязко намали производствената си програма **“Домостроене” АД**. Голяма част от създадените нови фирми като **“Понс - Холдинг” АД** и други се утвърдиха на строителния пазар.

В другите общини е по-слабо застъпено строителството. **“Кольо Фичето” ЕООД - Несебър** е правопреемник на **“Курортно строителство” - Несебър**, създадено през 1958 г. за изграждане на курортния комплекс **“Слънчев бряг”**. По-късно предприятието разширява дейността си на територията на Поморие, Бургас, Созопол, Приморско и други населени места по Южното Черноморие. Производствената база на предприятието е на територията на комплекс **“Слънчев бряг”**, разполага с бетонов и варов център, бетоновози, бетон-помпа, транспортни средства, арматурен цех, дърводелски цех, цех за бетонови изделия и др. В **община Карнобат** съществува общинска **фирма “Маркели”**, която осъществява основно ремонтни услуги, озеленяване, канализация. Освен това има една кооперация, която извършва строителни дейности - изграждане на жилища и малки промишлени обекти, както и ремонтни строителни услуги. Съществуват и определен брой строителни бригади, които предлагат услуги по договаряне с клиентите. Основният проблем в този отрасъл, особено за МСП е свързан с ограниченото търсене на този вид дейности и услуги, най-вече поради крайно ограничените доходи на населението. Други фактори, затрудняващи дейността на строителните фирми са скъпите строителни материали, амортизираната строителна техника, труден, до невъзможен, достъп до

кредити. Очакванията са бизнес ситуацията в този бранш в следващите години да се запази.

• Добивна промишленост

Добивната промишленост в областта се характеризира със силен спад. Затворени са основните предприятия от минната промишленост като "Бургаски медни мини" и др. Мина **"Черно море"** ЕАД - Бургас се намира на 15 км североизточно от гр. Бургас. Предмет на експлоатация са въглищните пластове от Бургаския въглищен басейн. Находището е разположено в Бургаската низина между селата Ветрен, Рудник, Каменар и Ахелой водните площи Атанасовско езеро и Черно море. Дружеството основно пласира добитите въглища на "Топлофикация-Сливен" ЕАД - Сливен. Определена част от производството се доставя на ТЕЦ "Марица-3" - Димитровград. Други по-малки консуматори са керамичните заводи основно в Източна България, а около 5% от производството са въглища за стоков фонд. **"Бургас Вар"** ЕООД е с предмет на дейност производство и продажба на вар и варовикови продукти и е единствената фирма в областта сертифицирана по ISO 9001:2000. В областта съществуват 23 кариери и 2 мини, като 16 от кариерите са действащи и добивните работи се извършват въз основа на съгласувани техническо-експлоатационни проекти. На останалите 5 кариери през 2002 г. не се е извършвала добивна дейност, въпреки че за 3 от тях има съгласувани годишни проекти. Две кариери са в ликвидация и последваща рекултивация и една кариера в рекултивация. На територията на община Созопол са разположени медно-добивните мини около с. Росен. От 1993 г., поради изчерпване на суровината, същите постепенно бяха закрити. Сега основният промишлен подотрасъл е добивът на строителни материали, който изцяло зависи от строителния пазар в гр. Бургас. В с. Черноморец има ДОО **"Черноморец"**, с предмет на дейност добив на мрамор и гранит и производство на керамика. В община Малко Търново функционира фирмата **"Скални облицовки"**, а в община Айтос макар и неконкретизирани в общинската стратегия, силните страни на общината са наличието на кариери за облицовъчен "Айтоски камък" и трошен камък с отлични качества, а така също наличието на топли и студени минерални води (повечето с лечебни свойства).

Към този вид промишленост спада и солодобива, представен от **"Черноморски солници"** ЕООД - едно от най-старите предприятия в страната, създадено още през 1906 г. и единствено за добив на морска кристална сол чрез слънчево изпарение на морската вода в Бургаските и Поморийските солници. Освен морска сол, също се добива луга за зимно поддържане на пътищата, медицинска луга клас I за фармацевтичната промишленост и клас II за физикална терапия. Произвежда магнезиеви соли на база отпадните луги от морския солодобив, като: основен магнезиев карбонат, магнезиев окис, магнезиев карбонат трихидрат, брикети сол за животновъдството. **"Бургаска солна компания"** АД има предмет на дейност пакетиране на морската сол.

Селско стопанство в т.ч. хидромелиорации

• Растениевъдство

През периода след 1985 г. и особено след 1990 г. земеделието в Бургаска област в т. ч. и производството от зърненожитните и техническите култури изпадна в дълбока организационна, икономическа и технологическа криза. В резултат на това се наруши технологическото равнище на производството, настъпиха съществени промени в структурата на културите, някои от тях (зах. цвекло) бяха изцяло изключени от производствената структура, разшириха се площите на някои зърнени (нахут) и

технически (кориандър) култури, формира се нова пазарна структура. Всичко това ставаше на фона на радикални промени в собствеността и формите на стопанисване на земята, занижена трудова и технологична дисциплина и в крайна сметка доведе до значително връщане в равнището на производство.

Дълбоката криза, в която изпадна производството от зърненожитните и техническите култури, освен от обективно наложилите се организационно-икономически проблеми се дължи и на чисто технологически причини, по-важни от които са:

- Неспазване на изискванията за редуване на културите в оптимални сеитбообороти.
- Нарушен хранителен режим, основаващ се на едностранчиво и крайно ограничено азотно торене, водещ до ежегоден отрицателен баланс на хранителните елементи с непрекъснато намаляващо се почвено плодородие.
- Разрушена система за семепроизводство на равнище производител и масово използване на неавтентични и с ниски посевни качества семена.
- Ограничена до минимум и неефективно действаща система за опазване на посевите от плевели, болести и неприятели.
- Участие в производството на кадри с малък опит и знания и ниска професионална квалификация.
- Недостатъчна морална и физически остаряла земеделска техника с ограничени възможности за прилагане на съвременни технологии и др.

В Бургаска област има обективни предпоставки за развитие на високопродуктивно и конкурентно производство от зърнено-фуражните и технически култури, по-важните от които са:

- Богат агроекологичен потенциал, който позволява висока степен на реализация на продуктивните възможности на новите сортове зърненожитни и технически култури.
- Завършен етап на аграрната реформа, включващ възстановена собственост на земята и утвърдени нови субекти на стопанисване на земята.
- Благоприятна инфраструктура за развитие на експортно ориентирано производство от зърнено-фуражните и техническите култури, включваща: най-големия и модерен пристанищен комплекс в България и изградена система на железопътен и автомобилен транспорт.
- Изградена система за научно обслужване и консултантска дейност.
- Кадрови потенциал от специалисти и мениджъри, ръководители на производствени, обслужващи и търговски агрофирми с традиции и опит в аграрното производство и висококвалифицирани изпълнителски кадри.
- Наличие на водни ресурси, с които при възстановяване на съществуващите напоителни системи могат да се напояват големи площи с царевица, слънчоглед и захарно цвекло.
- Наличие на преработваща промишленост - зърнобази, мелнични комбинати и предприятия, фуражни цехове и крупни животновъдни комплекси за изкупуване, преработка и консумация на място на голяма част от производственото зърно и слънчоглед.

- Лозарство

Лозарството в България е важен, структуроопределящ подотрасъл на националната икономика.

При очертаване на стратегията на лозарството водеща е ролята на сорта като средство за производство. При специализацията на един или друг район по отношение на лозарството се имат в предвид многогодишните наблюдения за влиянието на климатичните фактори и почвата върху растежа и плододаването на различните сортове

лози, както и количеството, и качеството на получената продукция. Съобразяването с тези фактори е част от програмите при създаването на нови лозови насаждения.

Общата площ на винените лозя в Бургаска област - 119000 дка., от които 114000 дка. се реколтират.

Възрастова структура

Млади лозя, създадени през последните 5-7 години	-	7000 дка. - 6,14%
Лозя на възраст от 10 до 15г	-	7000 дка. - 6,14%
от 15 до 20г	-	8000 дка. - 7,02%
от 20 до 25г	-	37000 дка. - 32,46%
над 25г	-	55000 дка. - 48,25%

Сортова структура

По площта на своето разпространение винените сортове лози в областта се разпределят както следва:

Памид	- 18350 дка.	- 16,105%
Мискет червен	- 14790 дка.	- 13,0%
Ркацители	- 12940 дка.	- 11,35%
Димят	- 10300 дка.	- 9,04%
Мерло	- 8000 дка.	- 7,02%
Мискет Отонел	- 6270 дка.	- 5,5%
Юни блан	- 6180 дка.	- 5,42%
Каберне Совиньон	- 6010 дка.	- 5,27%
Пино Шардоне	- 4500 дка.	- 3,95%
Др. Сортове	- 26620 дка.	- 23,35%

Десертните лозя на територията на областта са: 6272 дка.

Лозарството в Бургаска област има вековни традиции. Резултати и изводи от проведени агроклиматични проучвания на Източния лозарски район на България показват, че е подходящ за развитието на лозата.

В него са установени редица микрорайони със специфични микроклиматични особености, които дават своето отражение върху качеството на гроздовите реколти. В Бургаска област са обособени следните микрорайони:

1. Микрорайона на Южното Черноморие - включва Несебър, Поморие, Бургас.
2. Просенишка долина- Руен и Айтос
3. Сунгурларска долина - Сунгурларе, Славянци
4. Странджа- Созопол, Царево, Средец

Сортовата структура на лозята, в даден район и микрорайон, трябва да са съобразени с неговите почвено-климатични особености, и с изискванията за качество на гроздето, според направлението на реализация. Имайки в предвид тези изисквания към настоящата стратегия прилагаме табл. 1- класификация на винените сортове лози и лозови подложки по лозарски райони.

Приоритетни за Бургаска област са винените сортове- Мискет Отонел, Пино Шардоне, Совиньон блан, Мерло, Каберне Совиньон.

От десертните сортове интерес представляват ранните едроплодни и безсеменни като - Възторг, Наслада, Русалка 3, Кондарев и др.

Неблагоприятни условия за Бургаска област са понякога ниските зимни температури, които нанасят щети при незагрибното лозарство, а така също и сушите през летните месеци.

Все още затруднен е достъпът до кредити за създаването на нови лозови насаждения и производство на винено грозде, както и:

1. Почти унищожена пепениерска база.
2. Липсва пазар на земята.
3. Труден достъп до кредити на земеделските производители.
4. Липса на сдружения между производителите в областта за защита на техните интереси.
5. Лоша възрастова и сортова структура на винените лозя в областта.
6. Голямо участие на винени сортове с недобро пазарно ориентиране.
7. Ниско ниво на агротехника при отглеждането на лозовата култура.
8. Ниски добиви и лошо качество на виненото грозде.

- Трайни насаждения

Овощните насаждения в Бургаския район заемат **31 хил. дка.**, което представлява около 5,6 % от общата им площ в страната.

С най-голям относителен дял в общата структура са костилковите култури -13 хил. дка. - следвани от семковите - 7 хил. дка. и други.

Характерна за периода **1989 – 2001 г.** е ясна тенденция на намаление на площите. От 160 х дка. те достигат до 31 хил. дка.

Аналогична е тенденцията при плододаващите. Те намаляват с 43 хил. дка.

Особено впечатляващ е резкия спад през периода 1993 - 1994 г. - повече от 30 хил. дка. Независимо от еднопосочността в изменението на общата площ и тази на плододаващите, в момента е формирано крайно неблагоприятно съотношение между тях. От 83,75 % през 1989 г., относителният дял през 1995 г. е 90%, а през 2001 г.- 89%.

От една страна това показва нарушен възпроизводителен процес и неблагоприятна възрастова структура, а от друга предполага по-нататъшно намаление на площите поради пълната амортизация на по-голяма част от съществуващите и почти преустановеното създаване на нови насаждения.

Изключително неблагоприятно влияние върху състоянието на овощарството оказва и почти ликвидираната маточна база и база за производство на посадъчен материал, тъй като Бургаски регион имаше водещо място и приоритетно значение и в национален мащаб за такива култури като праскова и бадем. Преустановяване дейността на разсадника в Карагеоргиево оказва негативно влияние. Единствено в Опитната станция - Поморие се произвежда автентичен посадъчен материал от праскови и бадеми, но производството поради финансови причини е незадоволително. Там се намира и единствената автентична база от бадеми. През последните години 2000 - 2003 се изгражда и маточна база от новите сортове праскови, сливи и череша и други южни видове.

От казаното до тук могат да се направят няколко общи извода за състоянието на овощарството в региона:

1. Общата площ на овощните култури намалява непрекъснато
2. Нарушен е възпроизводствения процес
3. Формиране на крайно неблагоприятна възрастова структура.
4. Средните добиви не отговарят на потенциалните възможности на отглежданите видове и сортове.
5. Налице са сериозни отклонения от технологичното обезпечаване на производството.
6. Обемът на производството отбелязва рязък спад в раздела комплексно влияние на интензивни с екстензивни фактори.

Специфичните особености на овощните насаждения, както е известно не позволяват в процеса на продуктивното им използване да се осъществяват съществени изменения в технологиите на отглеждане, видовата и сортова структура. Това предполага, че при сегашните темпове на възпроизводство някои от посочените по горе негативни тенденции ще продължат да влияят върху развитието на овощарството. За ограничаване на това неблагоприятно влияние в периода до 2005 г. както и за поставяне на солидни основи за модерно високо ефективно производство на плодове в Бургаския регион в началото на 21 век следва да се имат предвид няколко основни момента.

На първо място това безспорно са благоприятните природоклиматични и почвени условия, които ще определят и в бъдеще водещо място на региона в националното производство на праскови, ябълки, череши, бадеми и някои южни видове. Потвърждение на това е факта, че и в настоящия момент 91,7 % от прасковите насаждения, 65,0 % от черешовите, 68,0 % от сливовите, 89,0 % от ябълковите, 73,0 % от бадемовите са разположени върху площи с много добри агро-климатични условия.

Анализът показва, че при една рационална структура по земеделието в района основните овощни видове в 21 век следва да се заемат: ябълка - 30-35 х дка., праскови - 45 - 50 х дка., череши - 18 - 22 х дка., сливи - 8 - 10 х дка, бадеми - 22 - 24 х дка.

Общото развитие на плодовото производство трябва да бъде съобразено освен с равнището на съвременните технологии и с възможностите на формиращите се нови производствени организационни структури (в т.ч. сдружения, частни кооперации, производители).

Трябва да се отбележи, че обликът на овощарството в близките години ще се определя в по-голяма степен от крупните частни производители или сдружения. Сериозно развитие следва да получат обслужващите производството кооперации и сдружения както и такива елементи на пазарната инфраструктура като специализирани борси и тържища.

- Зеленчукопроизводство

Зеленчукопроизводството е най-интензивният отрасъл на растениевъдството. Не изисква дълготрайни инвестиции. Вложените средства се възстановяват бързо. Осигурява алтернативна заетост на населението. Дава възможност за развитие и на семеен бизнес.

Както в цялата страна, така и в Бургаска област след провеждане на аграрната реформа обработваемата земя е раздробена на малки парчета. Средният размер на едно стопанство е 4,4 дка. Това ги прави подходящи за отглеждане на зеленчуци, но не дава възможност да се въведат сеитбообръщения. От 3 837 хил. дка. обработваеми площи в областта, със зеленчуци са заети 134 хил. дка, което представлява 3,5%.

Основните култури, които се отглеждат са домати, пипер, краставици, лук, картофи, дини и пъпеши. Общото количество произведена продукция е приблизително 75 хил. тона и отива за задоволяване нуждите на населението от областта и на туристическия поток. Останалите необходими количества се внасят от съседните области, но високите цени на транспорта оскъпяват допълнително селскостопанската продукция. Това налага да се разшири и обогати това производство.

Допълнителни предпоставки за това са подходящите почвено-климатични условия.

Районът е оценен като област с най-неблагоприятния валежен режим в страната.

Отрицателно влияние върху развитието на зеленчукопроизводството оказват и ниската квалификация на работещите в отрасъла, амортизираната селскостопанска техника и складова база, липсата на мрежа от тържища и борси.

Енергийните проблеми, физическото и морално остаряване на съоръженията, доведоха до дълбока криза в оранжерийното производство в страната, респ. в Бургаска област. Към 2001 г. по непотвърдени данни оранжерийните площи тук са 160 дка.

стоманено-стъклени и 480 дка. полиетиленови. Отглеждат се основно домати и краставици.

Благоприятни за развитието на отрасъла са климатичните особености, които са предпоставка за по-ранното постъпление на зеленчуци от стоманено-стъклените и полиетиленовите оранжерии.

В областта има условия за развитието на биологично производство, предназначено основно за нуждите на курортните комплекси.

- Тютюнопроизводство

Община	2001 год.			2002 год.			2003 год.		
	Бр. регистрир. тютюнопроизводители	Засети площи с тютюн	Количество тютюн	Бр. регистрир. тютюнопроизводители	Засети площи с тютюн	Количество тютюн	Бр. регистрир. тютюнопроизводители	Засети площи с тютюн	Количество тютюн
Айтос	464 бр.	1655 дка.	213610 кг	445 бр.	2386 дка.	369916 кг	517 бр.	3374 дка.	522970 кг
Бургас	48 бр.	250 дка.	30000 кг	47 бр.	677 дка.	104935 кг	40 бр.	967 дка.	149885 кг
Карнобат	26 бр.	87 дка.	11856 кг	55 бр.	191 дка.	31850 кг	57 бр.	195,5 дка.	27000 кг
Поморие	148 бр.	575 дка.	69000 кг	118 бр.	709 дка.	109895 кг	144 бр.	1037 дка.	160735 кг
Руен	1496 бр.	4663 дка.	559560 кг	1687 бр.	6838,5 дка	1059959 кг	1404 бр.	7263 дка.	1125000 кг
Созопол	17 бр.	33 дка.	5115 кг	16 бр.	32 дка.	4960 кг	24 бр.	58 дка.	8990 кг
Сунгурларе	684 бр.	2261 дка.	257790 кг	671 бр.	2482 дка.	402570 кг	734 бр.	3065 дка.	485070 кг
ОБЩО	2883 бр.	9524 дка.	1146931кг	3039 бр.	13315,5 дка.	2084085кг	2920 бр.	15959,5 дка.	2479650кг

В горе посочените общини се отглежда само един вид тютюн Еленски - 817, произход Източен Балкан. Средния добив от тютюна по БДС е 155 кг. на декар, а фактическия за 2001 г. - 180, за 2002 г. - 189 кг., за 2003 г. - 115 кг. Произведеният тютюн се изкупува от две фирми - **Ямбол БТ и Сокотаб България**. Преработва се за нуждите на вътрешния и външния пазар. Тютюн се изкупува по населени места от самите фирми.

Основния проблем в областта на тютюнопроизводството е финансирането, тъй като тютюнопроизводителите са хора с ниска платежоспособност и е нужно да бъдат предварително финансирани, за да могат да посрещат належащите си нужди своевременно. В областта на качеството също съществуват проблеми - производителите не винаги остават доволни от окачествяването на тютюна при изкупуване от фирмите. За момента проблема с реализацията е решен, тъй като квотите за тютюна се разпределят по общини въз основа на заявките от фирмите изкупвачи.

- Механизация на земеделието

След възстановяване правата на собственост върху земята, земеделието изпадна в голяма криза. Икономическата нестабилност на основната част от земеделските производители не им позволяваше, да закупуват нова техника и да обновяват машинно-тракторния парк. Намаля броя на тракторите и комбайните. Тези от машините, които останаха са морално и физически остарели и не се използват ефективно. Енергонаситеността е паднала на 90к.с. (1000дка). Броят на верижните трактори е намалял спрямо 1989год. с 53%, на колесните с 21%, на зърнокомбайните с 12%.

От верижните трактори преобладаващи са ДТ-75 - 119 броя. От тях 50% не се използват поради скъпата им поддръжка. Срокът на експлоатация на тези машини е над 10години. Най голям дял от колесните трактори имат марките, МТЗ-80 и ТК-80. 80% от тях са със срок на експлоатация над 10 години. Такъв е процентът и на зърнокомбайните със срок на експлоатация над 12години.

От съвременните енергонаситени трактори в областта има около 15 броя, а от марките МТЗ-800-1025 са едва 26 броя. От съвременните високопроизводителни зърнокомбайни има 14 броя.

• Животновъдство

- Говедовъдство

Бургаска област (бившият Бургаски окръг) бе с традиционно добре развито и сравнително високо продуктивно говедовъдство. През 1989 г. от 21645 крави в обществения сектор бе получено 84006 тона мляко. Средната млечност от фуражна крава бе 3881 кг , а от 8411 крави от елитната част бе получено по 4446 кг. Млечното говедовъдство в района на селекционен център Бургас се представляваше от две породи - Черношарената, която заема 83 % от кравите (и техни кръстоски от различни генерации) и Кафявата 17 % от поголовието.

През 2001 г. от 18504 крави е получено 55366 тона мляко. Средната млечност от крава е 2992 кг. От тези данни се вижда, че броя на кравите е намален с 3141, общото производство на мляко с 28640 тона, а средната млечност от крава с 889 кг. Спрямо 1989г.

През 1989 год. изкуствено се осеменяваха около 80 % от кравите и юниците, а се контролираха близо 40 % от кравите. **През 2002 год.** броят на контролираните крави е едва **6,13 %** , а на изкуствено осеменените - **23 %**.

Изнесените данни показват, че говедовъдството в областта е в незавидно състояние, от което трудно ще излезе. Деструктивните процеси в говедовъдството са повлияни силно от следните фактори:

- Ниските изкупни цени на млякото и месото от говеда, които в определени периоди от годината са под себестойностните.
- Ниската покупателна способност на населението на вътрешния пазар.
- Ограничените и несигурни външни пазари на говедовъдна продукция.
- Слабата организация на изкупуването на мляко и телета, която ощетява производителите.
- Недостатъчната конкурентоспособност на българските продукти от говедовъдството на международния пазар.
- Застаряването и обезлюдяването на голяма част от селата в определени райони и липсата на хора, занимаващи се с говедовъдство.
- Липсата на комасация и пазар на земята ограничават възможностите за уедряване на фермите и модернизиране на производството.
- Трудното получаване на кредити от българските банки за производство в животновъдството.

Всичко това демотивира развитието на говедовъдството и пречи за увеличаване на обема и подобряване на структурата му.

Материално-техническа база.

Помещенията, в които се отглеждат животните не отговарят на съвременните изисквания. Повечето от тях са примитивни, не са оборудвани с необходимата техника за почистване и получаване на качествена продукция. Доилната техника е морално и физически остаряла и това се отразява върху качеството на произвежданото мляко.

Фуражната база през лятото се основава на ниско продуктивни пасища, с не особено добър тревен състав. През зимния период говедата се изхранват с недостатъчно пълноценни фуражи. Малкият размер на стадата не позволява приготвянето на качествени силажи и сенажи, които са основни компоненти в зимните дажби.

По голямата част от говедата се отглеждат в малки стопански сгради и дворове на собствениците, които не разполагат с достатъчно компактна земя, което е пречка за уедряване на стадата.

Големите пасищни площи в планинските райони не се оползотворяват поради липса на подходящи хора които да се занимават с производството на продукти от говедата.

В близко бъдеще говедовъдството в Бургаска област ще продължи да съществува в малки стада. За преодоляването на негативните процеси е необходимо да се интензифицира, като се насочат значителни инвестиции и приложат различни форми на стимулиране при закупуване на доилна техника и осигуряване на фуражни смеси, срещу предадено краве мляко. Държавен фонд "Земеделие" да одобрява проекти и отпуска кредит и субсидии на ферми с над 10 броя крави. Средства да се осигуряват и от предприсъединителните фондове.

Състояние на пазарите на продукти от говедата.

Проучването на Европейския пазар показва, че е един пренаситен пазар с доста големи излишъци от мляко и млечни продукти и месо и месни продукти. На тази основа той е капризен, с високи изисквания и преференциално отношение към своите производители и защита от чужда интервенция.

Недостатъчно се оценяват възможностите на Азиатския и Арабския пазар които са основни вносители на млечни и месни продукти от говедата.

На международните пазари най-търсени и най-популярни от българските млечни продукти са бялото саламурено сирене и кашкавал. От реализирания през 2002 год. износ на мляко и млечни продукти, обемът на сиренето и кашкавала е 91,1%. Изнесени са 8 557 тона сирене и кашкавал от краве и овче мляко, в т.ч. за САЩ -29%, за Ливан -16%, за Австрия -10% и за страните от бивша Югославия - 11% и т.н.

Трайното излизане на световните пазари може да стане само с качествени продукти, произведени от краве мляко при стриктно спазване на определени хигиенни условия. Необходимо е по-добро оборудване на мандрите и пунктовете за изкупуване с по-добра техника за контрол и съхранение. Трябва да се положат усилия за лицензиране на поне две млекопреработвателни предприятия, за да се отговори на високите изисквания.

Вътрешният пазар е стеснен от ниската покупателна възможност на населението.

Подобно е положението на пазара за месо и месни продукти от говедата. Европейският съюз използва система EUROP за класификация на трупното месо. Тя е с 5 класа съобразени с качеството на труповете и започва с най-нисък клас от 242 кг на трупа. В момента на нашите пазари се продават живи животни от 350 до 450 кг, което означава, че те не могат да се включат в тяхната класификационна система.

Породна структура

Породната структура в областта е (83% черношарена и 17% кафява порода) нецелесъобразна и не отговаря на съвременното развитие. Широкото разпространение на черношарената порода за един кратък период от две десетилетия завари хората неподготвени за отглеждане на най-високопродуктивната млечна порода. В резултат на това, получените резултати са значително по-ниски от очакваните.

Резюмирани накратко те са следните: Повиши се средната млечност от фуражна крава (по-малко от очакваното) и общото количество мляко. Реализираната млечност на черношарените крави и висококървни кръстоски е около 65% от техните биологични възможности. Основна причина за това е голямото несъответствие между генетичния потенциал на животните и условията на хранене и гледане.

Съпоставката на водещите ферми с черношарени говеда и висококървни кръстоски и ферми с кафяво говедо и негови нискокървни кръстоски с ХФГ, при равни условия, ефективността в много случаи е в полза на последните.

Нарушена е вътрепородната структура и при двете породи. По-голямата част от животните (77%) се заплождат с нерегламентирани бици, които не отговарят на селекционните критерии. Генетичното разнообразие е под критичния минимум. Контролират се само 6,13% от кравите, което обрича на неуспех селекцията.

В момента, както и за бъдеще, основен обект на селекционна дейност са говеда от двете основни породи - кафявата и черношарената.

- Овцевъдство и козевъдство

Географското разположение на Бургаска област е отлична предпоставка за успешно и мащабно овцевъдство и козевъдство. За това допринася благоприятният климат, който се формира под влиянието на две климатични области - черноморска и южна преходна средиземноморска. Това предполага по-топла и влажна есен; сравнително по-голяма въздушна влажност на въздуха и по-редки снеговалежи.

Проучванията в по-далечното минало на Киров /1929/, Томов /1962/ и др. показват, че най-благоприятните райони за развитието на овцевъдството в нашата страна са

Средецкият (Грудовски), Карнобатският и Малко Търновският райони и като цяло земите на Източна Тракия. Според Аянов /1938/ по данните от беглика, който плащали притежателите на овце в Източна Тракия (днешната Бургаска, Ямболска и част от Сливенска област) е имало 3-4 милиона овце, или доста повече от сега развъжданите в Република България. По данни на същия автор овцевъдството е било окрупнено и за пример се посочва гр. Малко Търново, където е имало над 10 000 овце, а голяма част от овчарите в града и района са притежавали от 500 до 2 000 овце. Овцете са отглеждани екстензивно и целогодишно пасищно, като се е използвала и горската паша.

В равнинната и полупланинската част (Бургаската низина и Източна Средна България), където възможностите за производство на фуражи са по-големи и климатът е подходящ (мек и сравнително сух) могат успешно да се отглеждат овце с еднородна вълна (тънкорунни, кросбредни, цигайски и местни карнобатски), както и високомлечни овце и кози. В тези райони, които са оформени и като по-големи консумативни центрове, овцевъдството и козевъдството могат да бъдат интензивни и полуинтензивни.

В Странджанския климатичен район и разклоненията на Източна Стара планина могат да се отглеждат овце с нееднородна вълна от типа на Странджанска, Каракачанска, както и с еднородна вълна от типа Цигай. Условиата предполагат екстензивно овцевъдство, което е определено като биологично (екологично) и е с изключителна актуалност през настоящия етап.

Трите географски климатични райони са подходящи за отглеждане на кози от млечни и местни породи.

Овцевъдството е най-сериозният претендент за успешен експорт на външния пазар и на този етап конкуренцията на развитите страни е по-малка, в сравнение с другите видове животни. Ограничаващият фактор е все още незадоволителните хигиенни условия, при които се добиват продуктите от овцевъдството и козевъдството.

Овцевъдството и козевъдството в Бургаска област (подобно е в цялата страна) е силно раздробено. Средният брой овце в едно домакинство е 7,2, а на козите е 2,9. В резултат на това може да се идентифицира като такова от домашен дворен тип за задоволяване на лични потребности. На 1 000 дка. стопанисвана площ се падат 305,4 овце и 160,9 кози и въпреки, че концентрацията на животни е по-добра в сравнение с останалите области, тя е значително по-малка за възможностите на областта. Голямата раздробеност на животните създава сериозни проблеми със селекцията, технологията и пълноценното хранене на животните, както и снабдяването на фермите, изкупуването на продуктите, ветеринарното обслужване, организацията и в крайна сметка на икономическото състояние на овцевъдството и козевъдството.

Загубени са изключително важни и традиционни за България външни пазари на продукти от овцевъдството. Вътрешният пазар е силно стеснен.

Причините за силното редуциране на експорта на продукти от овцевъдството и козевъдството при наличието на добри пазари са преди всичко политически. Слабият експорт на претенциозните пазари в Западна Европа и Америка се дължи на незадоволителното качество на преработените продукти, поради сериозните технологични отклонения, както в производството, така и в преработката, недобрата опаковка и незадоволителната реклама.

Най-характерният белег на упадък и застоя в овцевъдството е задълбочаващият се процес на мащабна, перманентна декапитализация на основните икономически субекти. Причините за незадоволителното генериране на доходи и парични натрупвания за реинвестиране трябва да се търсят преди всичко в голямата раздробеност и неразвитостта на интеграционните процеси. Това налага предприемане на решителен курс към уедряване на овцевъдните и козевъдните ферми, изграждане на нова интеграционна система и адекватна корпоративна финансова политика.

- Свиновъдство

Данните показват, че над 7% от свинете се отглеждат в този район на страната. Характеризира се със 100% приватизиране и широк диапазон относно капацитета на фермите.

Всяка фирма има виждане за развитие на подотрасъла в рамките на своята собственост, което също затруднява изграждането на една стройна програма, чието изпълнение да не остава само на книга, но да се ползва от специалисти и да се контролира нейното изпълнение.

- Птицевъдство

Птицевъдството в Бургаска област заема една средна позиция в отрасъл селско стопанство по отношение на производството и реализацията на стокови яйца и птиче месо. Яйцата и птичето месо са важни продукти в храната на нашето население. В Бургаска област **основен производител в този отрасъл е фирма “АВЕС-94” АД**, разположена край с. Черни връх, община Камено, където се произвеждат разплодни и консумативни яйца, еднодневни пилета, бройлерно месо, комбинирани фуражи. В областта има изградени още модерни птицеферми, като едни от тях са се специализирали в **производството на консумативни яйца - “Чикън груп” Поморие и “Янакиеви” Айтос, а други в производството на птиче месо - “Поли фийд” Айтос**. Има и други малки домашни ферми, където се отглеждат от 300 до 500 броя носачки за производство на консумативни яйца.

В момента в “АВЕС-94” АД се отглеждат средно годишно между 30 - 40 хил. броя родители за бройлери, докато преди 5 години са се отглеждали от 80 до 90 хил. броя. От тук и производството на разплодни яйца сега е от 6,5 до 8 мил. бр. годишно докато през 1998 г. е достигало 16 - 19 мил. бр. Всичко това се отразява и на производството на еднодневни пилета - сега е от 3,2 до 4 мил. бр. годишно, докато тогава е достигало до 8 - 9 мил. бр.

В “Полифийд” се отглежда около 8 - 10 хил. бр. родители за бройлери и се произвеждат около 1,5 до 2 мил. бр. разплодни яйца годишно.

Важно условие за постигане на добри резултати е затварянето на производствения цикъл, чрез наемане на земеделски земи за производство на зърно и изграждането на собствено фуражно производство, както е във фирма “АВЕС- 94” АД.

В Бургаска област има добър пазар на птичите продукти в по-голямата част от годината. Голямо предимство е развитият туризъм. В момента всички крупни производители на птичи продукти от страната имат дистрибутори по цялото Южно Черноморие. В областта се произвеждат от 25 до 30 % от необходимите яйца и от 10 до 15% от необходимото птиче месо.

Възможностите за по-голямо производство на птичи продукти са в неразвения дребен и среден фермерски бизнес.

Голям проблем за производителите е пряката реализация на произведената продукция. Поднасянето на потребителя на птичите продукти, непосредствено от производителя, изисква създаването на фирмени магазини, които да осъществяват тази дейност. За целта е необходимо съдействието на общината, за отдаването на подходящи терени и магазини за тази цел.

Предимството, което има нашата страна с възможността за собствено производство на зърно, в сравнение със страните с добре развито птицевъдство, които внасят зърно е важна предпоставка за напредъка в този отрасъл. Все още евтината работна ръка също ще доведе до намаляване на себестойността на птичата продукция и ще я направи конкурентно способна на международния пазар. Субсидиите, които се очакват от

Европейския съюз също ще съдействат за по-големи предимства на нашите производители.

- Рибарство и аквакултури

Пазарната среда за търговията с риба и рибни продукти в страната не може да бъде оценена еднозначно и в много отношения тя е противоречива. От една страна традициите в консумацията на риба у нас не могат по никакъв начин да се сравнят с тези в другите европейски страни. България се намира на едно от последните места в света по средногодишна консумация на риба на глава от населението (около 3 кг.).

Това потвърждава, че пазарната среда за рибата и рибните продукти у нас е в сянката на традицията на българската трапеза да се предпочита най-вече свинското месо и продуктите от него, след това пилешкото месо и другите меса, вкл. агнешко и шилешко, различните видове колбаси (трайни и малотрайни, вкл. домашно приготвени), по-назад телешкото месо и най-накрая рибата.

Понастоящем състоянието на черноморския ни риболов се характеризира със следните основни параметри:

- **Годишен улов** - 14 до 18 хил. т., чиято видова структура се обособява от следните компоненти:

Трицона (копърка, цаца)	55 до 61%
Пелагични риби (паламуд, лефер-чернокоп, сафрид, хамсия, карагъоз и др.)	7,1 до 7,2%
Дънни риби (калкан, акула, попчета)	3,6 до 3,9%
Нерибни живи ресурси (гл. рапана)	28,6 до 33,3%

Най-стабилни са запасите на трицоната, които поради въздействието на пазара остават недоизползвани. Пелагичните видове са мигриращи риби, върху чиито основни обеми съществено влияние оказват хидрометеорологичните условия и състоянието на морето, т.е. възможни са ниски добиви при завишено състояние на запаса, и обратно. От дънните риби попчетата са почти целогодишен обект на добив в рамките на дребния занаятчийски риболов, докато калканът и акулата са в депресирано състояние. Нерибните живи ресурси са представени от рапаната, чиито улови почти изцяло са предмет на износ. Около 65 - 70% от годишните ловитби се извършват в южната част на нашата акватория (Бургаски район).

- **Риболовни средства**
Далянски обекти - 65, от които 15% действат целогодишно;
Риболовни кораби, опериращи с пелагичен трал - 40;
Риболовни лодки, риболуващи с мрежи или въдици - около 800;
- **Заангажирани в риболова** (вкл. добив, обработка, транспорт, маркетинг и др.) - около 5 - 6 хил. души, от които близо 50% са включени сезонно. За най-северните и най-южните селища по крайбрежието ни, морето е основният източник на препитание;

- **Хидромелиорации**

Хидромелиоративният фонд на територията на Бургаска област се стопанисва от “Напоителни системи” ЕАД, клон Бургас и от общините. В процес на учредяване са

сдружения за напояване, които след регистрацията си ще придобият право на ползване или право на собственост върху част от обектите от хидромелиоративния фонд.

1. Държавен хидромелиоративен фонд, стопанисван от "Напоителни системи" ЕАД клон Бургас
Обектите в експлоатация са общо 54 бр., в т.ч. по видове:

Обекти	Видове съоръжения				
	Язовир	Водохващане	Магистрални и разпр. канали	Главни и разпред. тръбопр.	Помпени станции
НС "Порой"	1	-	2	15	6
НС "Ахелой"	1	-	3	8	3
НС "Мандра"	-	-	1	10	4
НС "Новоселци"	-	-	1	2	2
НС "Трояново"	1	-	2	2	2
НС "Крушево"	3	-	1	-	-
НС "Церковски"	1	1	2	-	1
НС "Каябаш"	2	1	5	6	1
ОБЩО за "НС" Бс	9	2	17	43	19

	бр.
Корекции на реки	12
Отводнителни полета с открити канали	6
Отводнителни полета със систематичен дренаж	3
Комбинирани отводнителни полета	4
ОПС	10
ОБЩО за "НС" Бс	35

• **Обектите от незавършено строителство са общо 4 бр.:**

1. Язовир "Раков дол" от НС "Мандра"
2. Хидротехнически център гр. Бургас - кухненски блок
3. Деривационен канал М-2-1-1 от НС "Мандра"
4. Селскостопанско водоснабдяване на с. Синеморец - II етап.

• **Обекти в експлоатация**

Основен водоизточник на НС "Порой" е язовир "Порой", включен в списъка на комплексните и значими язовири (Приложение № 1 към чл.13 от Закона за водите). За водоползване от яз. Порой има издадено разрешително № 213/20.03.2001 г. с краен срок 20.03.2005 г. и годишен лимит 11, 9 млн.м³ за напояване, и за енергодобив № 214/20.03.2001 г. с краен срок 20.03.2011 г. и годишен лимит до 20,4 млн.м³ .

Основен водоизточник на НС "Ахелой" е язовир "Ахелой", включен в списъка на комплексните и значими язовири (Приложение № 1 към чл.13 от Закона за водите). За водоползване от яз. Ахелой има издадено разрешително № 211/19.03.2001 г. с краен срок 19.03.2005 г. и годишен лимит 5, 4 млн.м³ за напояване.

Основен водоизточник на НС "Трояново" е язовир "Трояново". За водоползване от яз. Трояново има издадено разрешително № 241/18.04.2001 г. с краен срок 18.04.2005 г. и годишен лимит 4, 9 млн.м³ за напояване.

Основен водоизточник на НС "Крушево" е язовир "Крушево". За водоползване от яз. Крушево има издадено разрешително № 240/18.04.2001 г. с краен срок 18.04.2005 г. и годишен лимит 2, 6 млн.м³ за напояване.

Основен водоизточник на НС "Церковски" е язовир "Церковски". За водоползване от яз. Церковски има издадено разрешително № 0828/03.04.2002 г. с краен срок 03.04.2006 г. и годишен лимит 1, 56 млн.м³ за напояване.

Основен водоизточник на НС "Каябаш" е язовир "Скала-1,2". За водоползване от яз. Скала-1,2 има издадено разрешително № 0832/08.04.2002 г. с краен срок 08.04.2006 г. и годишен лимит 7, 5 млн.м³ за напояване.

Основен водоизточник на НС "Мандра" е язовир "Мандра". За водоползване от яз. Мандра има издадено разрешително № 0812/27.03.2002 г. с краен срок 27.03.2006 г. и годишен лимит 12 млн.м³ за напояване.

Основен водоизточник на НС "Новоселци" е язовир "Мандра". За водоползване от яз. Мандра има издадено разрешително № 0813/27.03.2002 г. с краен срок 27.03.2006 г. и годишен лимит 2,2 млн.м³ за напояване.

2. Язовири, стопанисвани от общините

За язовирите няма налична проектна и техническа документация. Има данни за 242 язовира.

3. Сдружения за напояване

Устройството и дейността на сдруженията за напояване са уредени със Закон за сдруженията за напояване /ДВ, бр. 34/06.04.2001 г./ През 2002/2003 г. на територията на Бургаска област са регистрирани 3 сдружения за напояване - "Съединение" - гр. Българово, "Златна праскова" с. Драганци и "Камчия" с. Планиница. Открита е процедура за учредяване на още 10 СН.

За почти всички язовири в областта са сключени договори за аренда или наем за риборазвъждане с юридически и физически лица. Те не полагат грижи за техническата поддръжка на съоръженията и язовирните стени. Наблюдава се изпускане на водата от язовирите през есента за по-лесен улов на риба, което драстично нарушава водния баланс на водоизточниците. Като се има предвид, че повечето от тях са многогодишни изравнители, запълването им с вода за следващия поливен сезон е почти невъзможно. Подязовирните помпени станции, където има такива, са ограбени и разрушени, както и по-голямата част от каналната мрежа. Общините, поради липса на средства са лоши стопани, не инвестират в поддръжката на водоемите, а при аварийни ремонти търсят съдействието на държавните структури - фонд "Бедствия и аварии", "Гражданска защита" и др. На много места не се предоставя вода за напояване на нуждаещите се земеделски стопани, не се допускат животни за водопой от страна на арендаторите и се получават остри конфликти, за които общинските администрации не прилагат правомощията си. Не се използват язовирите по предназначението си - за напояване на земеделски земи.

Всички широкообхватни поливни машини тип "Фрегат" бяха частично ограбени и демонтирани още през 1996-97г. Лентовите поливни машини тип "ИДЛ", капковите системи и друга поливна техника също са частично ограбени, демонтирани и продадени. Към настоящия момент в Бургаска област няма годна поливна техника. Закупуването на нова такава е непосилно на земеделските стопани. Необходимо е да се помисли за преференциални условия за кредитирането на тази дейност.

До 1990г. в държавните язовири на Бургаски окръг се извършваше промишлен риболов само от държавно предприятие "Сладководно рибовъдство". По бреговата ивица на тези язовири имаше разрешени зони за спортен риболов. Със средствата събрани от заверката на любителски риболовни билети се закупуваше зарибителен материал за тези водоеми.

След 1990 год. под различни "законови" форми язовирите "Мандра", "Порой" и езерото "Вая" бяха "стопанисвани" така, че в тях остана само плевелна риба. Рязко спадна интересът към закупуване и поддръжане на любителски риболовни билети. През 2002г. в Бургаски окръг бяха заверени само 1200 бр. билети, от които 800 в гр. Бургас и въпреки това, постъпленията от тези билети са няколко пъти повече от продадените лицензи за промишлен риболов в тези водоеми. Не трябва да се забравят и щетите, които нанасят риболовните мрежи на мигриращите и зимуващите водолюбиви птици в Бургаските езера.

Непромишленото рибовъдство е пряко свързано със спортния риболов.

Увеличаването на рибните запаси ще стане повод отново хиляди риболовци да закупуват и заверяват риболовни билети.

За да се постигне тази цел трябва:

- Тотална забрана на промишления риболов в яз."Мандра" и "Порой".
- Зарибяването на тези язовири да става в присъствието на обществени организации и медии.
- Зарибяване на реките: Велека, Младежка, Дяволска и Луда Камчия.
- Определяне на брегови зони за спортен риболов и зони за спокойствие
- Определяне на места за мръстилища и тяхното поддържане.
- Стабилизиране на черни пътища до разрешените зони за спортен риболов.
- Насипване на риболовни буни в яз "Мандра" и залесяването им.

Гореописаните дейности ще увеличат рибните запаси, достъпността до местата за риболов и ще привлекат нови риболовци. Със средствата от заверка на риболовни билети ще се финансират всички мероприятия.

Горско стопанство

• Стопанисване на горите

Бургаското регионално управление на горите към 07.08.03г. е с площ 327 915 ха, от които: ДГФ заема 73,25%, общинските гори – 22,18%, частни гори – 3,82% и на църкви, джамии, училища, МОСВ и др. – 0,75%.

Недържавната собственост върху горите и земите от горския фонд представлява 26,75% , като общинските гори се управляват от три дирекции "Общински гори", а другите са предоставени за стопанисване с договори от съответните държавни лесничейства. Горите на частните горовладелци са с малки площи. Само на двама индивидуални собственици са по-големи от 50 ха.

РУГ - Бургас обхваща гори и земи включени в Тракийската горскорастителна област с подобласти Горна Тракия, Източна Стара планина и Бургаско Черноморие и Южна горскорастителна област с подобласти Странджа и Странджанско Черноморие. Многообразието на това деление показва и богатството на горските формации. Разположени на пътищата към Изтока и като част от древните цивилизации, горите в този район са силно урбанизирани, променени от естествените реликтни формации на понтийско-евксинската зона и все пак съхранени - **лесистостта на Бургаска област е 43,8%.**

Прогнозираните и реално осъществени в природата климатични промени през последните 20 години поставиха на изпитание и подсилиха антропогенното въздействие в отрицателна посока. Неблагоприятната екологична обстановка в района на Източна България и Бургаския регион оказва видимо съществено отрицателно въздействие върху горските екосистеми. Съхнат и се "изтеглят" в по-високите и влажни части на планините влаголюбиви дървесни видове като горуна и източният бук, замествани от благун, цер и габър. Съхнат влаголюбиви реликтни храсти като странджанска зеленика, кавказка боровинка, колхидски джел и др. Загиват и се разпадат изкуствени култури (предимно иглолистни) или биват пометени от развихрили се пожари и тежки снеголоми.

Причините за съхненето на иглолистните култури са многобройни и имат комплексен характер. Те могат да се обединят в две основни групи: влошаване на екологичните условия и създаване на неустойчиви изкуствени горски формации и тяхното неправилно стопанисване.

По данни от извършената инвентаризация засегнатата площ в резултат на съхненето на иглолистните култури е 26 900 дка., като само изсъхналите над 50 % гори са 9400 дка. Изготвени и представени са справки по години от 2003 до 2005г. за проектираните лесокултурни дейности в съхнените иглолистни култури. Общо за трите години е предвидено залесяване в гори ДГФ на площ 4 572 дка., в гори общинска собственост 6 926 дка. и в гори частна собственост 1 012 дка. Взривното съхнене в засегнатите райони изисква за напред да се извършва внимателен подбор на видовете за залесяване.

Освен изсъхналите култури до края на 2002 г. бяха тотално унищожени около 41 000 дка. от пожари и 5 000 дка. от снеголом.

Същевременно отчитаме изоставане при изпълнение на предвидените по Лесоустройствените проекти (ЛУП) с натрупване през ревизионния период отгледни сечи без материален добив. Изпълнението, спрямо предвидените за отглеждане площи по лесоустройствен проект /осветление и прочистки/, възлиза на 58 %. Основна причина за по-малко отчетените отгледани площи са недостатъчните средства през последните години за това мероприятие.

Природните горски ресурси на Бургаска област имат толкова стопанско значение, като огромен суровинен и енергиен ресурс, колкото като екологичен фон и жизнена среда за населението.

Дълго време, поради граничния режим, планините около нашата южна граница бяха затворени за туристи, което ги съхрани от прекалена туристическа инвазия. Ролята на зелените площи в курортните комплекси и в градовете се проявява, както чрез тяхната пряка функция да осигурят обстановка за отдих, така и чрез многостранното им здравно-хигиенно, психологическо и естетическо въздействие.

Социалната субсидия за представяне на строителна дървесина и дърва за огрев по линия на местно население не е ясно регламентирана и нарушава конституционната равнопоставеност на всички граждани. Ежегодно само РУГ Бургас отчита по форма 5 ГФ около 50 000 пл.куб.м. дърва за огрев, които се усвояват по такса на корен. Количествата строителни материали и дърва за огрев се усвояват по реда на местно население на значително по-ниски цени, което води до внасяне на значително по-малко приходи в бюджета.

Развитието на горския сектор е важен резерв за осигуряване на допълнителна заетост за населението в планинските и селски райони и важен фактор за намаляване на безработицата.

• Горска промишленост

В региона преобладават малките предприятия с амортизирано и неефективно оборудване, като в отделни предприятия се забелязва подмяна с по-съвременно технологично оборудване. На територията работи един от най-съвременно оборудвания и с голяма производствена мощност завод “Кроношпан” за дървесно влакнести плоскости от меки широколистни и иглолистни дървесни видове. След 1997 год. производството на продукти от дървесина и мебели се увеличава, увеличава се и износът. Браншовата камера по дървопреработваща и мебелна промишленост има разработена специализирана стратегия за развитие на дървопреработващата и мебелна промишленост до 2005 година.

Конкурентни предимства на горската промишленост са ниската цена на труда и наличието на висококвалифицирани специалисти, а недостатъците са, че оборудването е много остаряло, занижен е контролът по качеството, лошо се управляват отделните производствени звена и липсва съвременен маркетинг.

Основни проблеми и предизвикателства

- Производствените процеси изпитват затруднения при осигуряване на суровина с добро качество, поради липса на средства за строителство на

пътна мрежа, закупуване на късометражни въжени линии и подновяване на производствените мощности, както в дърводобива, така и в дървопреработвателната и мебелна промишленост.

- Липсват утвърдени пазари за изделията на мебелната и дървопреработващата промишленост.
- Необходимо е приспособяване на българските стандарти към европейските и световни такива.
- Пречка за инвестиране в горската промишленост за обновяване на технологичното и техническо оборудване е изискването за обезпечаване на кредитите.

Туризм

Бургаска област е живописно разположена в южните части на българското черноморско крайбрежие. То включва Източна Стара планина, Странджа и Бургаската низина. Тук се среща уникално разнообразие на природа, история и фолклор. Регионът се отличава с красиви морски брегове, леснодостъпни планини, с уникална растителност и животински свят, уникални исторически паметници, традиции и обичаи.

Местоположението на гр. Бургас определя развитието на територията като основен разпределител на туристопотока в областта.

Природните туристически ресурси в областта предполагат развитието на:

- **морски рекреативен туризм** - плажни ивици, слънцегреене, благоприятен климат, морски води;
- **балнеолечение** - Бургаски Минерални бани; климатолечение - през цялата година край Черно море, парк Росенец, Бургаски минерални бани;
- **калолечение** – Поморие;
- **орнитоложки туризм** - Природозащитен център “Пода”, Укритие за наблюдение на птици “Атанасовско езеро”, Природозащитен център “Ропотамо”;
- **екотуризм** - ПП “Странджа”, Бургаски влажни зони, Парк “Росенец”, екопътека гр. Средец - Язовира - Божура; Ропотамо, Източна Стара планина. Характерна особеност на екологичния и другите устойчиви видове туризм е изискването за предлагане на разнообразен и силно индивидуализиран продукт. Чрез развитието му се популяризират региони със съхранени природни ресурси.
- В биоклиматично отношение регионът на Странджа крие значителни ресурси за **климатолечение**. Лечебните качества на климата в крайбрежния район, в съчетание с плажовете и морето са причина за обявяването на Ахтопол за климатичен морски курорт от национално значение, а Синеморец - за климатичен морски курорт от местно значение. М. Търново е планински климатичен курорт от местно значение за климатолечението на алергични и белодробни заболявания.

Природата на Бургаска област предоставя изключителни възможности за обогатяване на туристическия продукт с нови видове туризм. Създадената мрежа от 1 природен парк - ПП “Странджа”, резервати и природни забележителности създават условия за различни видове специализиран туризм, фотосафари, наблюдение на птици и растения, скално катерене, алпинизъм, спелеоложки туризм и др. Планините Странджа и Стара планина имат добра проходимост. Изградена е първата екопътека в областта гр. Средец - Язовира - местност Божура. Тя представлява сравнителна новост за региона. Изградена е с естествени материали сред атрактивна природна среда, с висока степен на природно разнообразие.

Ценен ресурс за развитието на екологичния туризм и възможност за разнообразяване на туристически продукт са **Природозащитните центрове**,

специализирани в изследване и опазване на редки видове, информирани за природното разнообразие и туристически маршрути, провеждане на обучителни програми. В Бургаски регион функционира Природозащитен център “Пода” /разположен в Бургаския залив - на главния път Е 87- Бургас - Созопол/ изграден с цел наблюдение и опазване на птичето разнообразие в района; Укритие за наблюдение на птици - Бургас, разположено на Атанасовско езеро - на главния път Бургас - Слънчев бряг; Посетителски Център “Ропотамо” - открит през 2003 г. на територията на защитената местност; Музей на солта - Поморие - открит през 2002 г. и разположен на Поморийското езеро.

- възможности за краткотраен отдих на населението от Бургас - парк “Росенец”, Бургаски минерални бани.

Защитените територии са особено привлекателни за посещение през всички сезони. Уникалните растителни и животински видове привличат не само специалисти и изследователи, но и обикновени туристи. Чистата околна среда стана най-търсеният компонент на туристическия продукт през последните десет години.

- Въпреки вложението на средства за съхраняване, опазване и поддръжката на голям брой ЗМ и ПЗ в горския фонд, те не се рекламират достатъчно в туристическите маршрути.

Природни туристически ресурси

На територията на област Бургас са обявени следните курорти:

•9 климатични морски курорта от национално значение - гр. Ахтопол - РМС 224 от 1972 г.; гр. Бургас - ПМС 741 от 1953 г.; с. Китен - ПМС 89 от 1967 г.; гр. Мичурин - РМС 89 от 1967 г.; гр. Несебър - РМС 179 от 1954 г.; с. Обзор - РМС 89 от 1967 г.; гр. Поморие - ПМС 741 от 1953 г.; гр. Приморско - РМС 89 от 1967 г.; гр. Созопол - РМС 89 от 1967 г. - за България 12;

•7 климатични морски курорта от местно значение - с. Ахелой - Зап. 464 на МНЗСГ; местност “Козлука” и с. Влас - Зап. 2620 на МНЗСГ; с. Лозенец - Зап. 4484 на МНЗ от 1969 г.; с. Равда - Зап. 2620 на МНЗСГ от 1963 г.; устието на р. Ропотамо и местността около блатото “Аркутино” - Зап. 464 на МНЗСГ от 1963 г.; с. Синеморец - Зап. 2620 на МНЗСГ от 1963 г.; с. Черноморец - Зап. 2620 на МНЗСГ от 1967 г. - за България 16;

•2 климатични планински курорти от местно значение - гр. Малко Търново - Зап. РД-15-778 на МНЗ от 1981 г. и местността “Факъдере” - с. Драчево - Зап. 3493 на МНЗ от 1973 г. - за България 48;

•1 балнеолечебен курорт от национално значение - Бургаски минерални бани (ПМС 549 от 1950г.) (от 19 в България);

Антропогенни туристически ресурси

Красивите местности в Бургаска област, кръстосани от древни пътища и осеяни от руини на крепости и манастири дават възможност за развитие на различни видове туризъм. Антропогенните туристически ресурсите в област Бургас могат да бъдат използвани целогодишно за развитие на вътрешен и международен туризъм. Част от ресурсите са обекти от праисторическите селищни могили, тракийски гробници, археологически находки от римско и византийско време. На територията на Бургаска

област са **регистрирани 1361 тракийски надгробни могили и 41 праисторически селищни могили**. Най-ранните следи са от епохата на неолита.

В Поморие се намира единственият действащ манастир по българското черноморско крайбрежие “Св. Георги”.

Созопол е архитектурно-исторически и туристически резерват с ценни археологически паметници. Старинният Созопол е най-старото селище по Черноморието. Архитектурен и археологически резерват “Старинен Созопол” е обявен за град-музей с ПМС №320/07.09.1974г.

В Приморско са направени проучвания на обектите: Тракийско светилище “Беглик Таш” и Средновековна църква “Св. Параскева”, които тепърва ще се класифицират за нуждите на туризма

В община Царево се намират останки от мегалитната култура на траките. Тук са руините на античните, средновековни крепости “Урдовизо” и “Ахтополската стена”.

Ахтопол е с най-богата антична и средновековна история от селищата в днешния ПП “Странджа”. Тук има находки от тракийската древност, римската епоха и средновековието.

Много специфична е мрежата от праисторически долмени (с. Белеврен, Г. Ябълково, Граничар и др.), тракийските обекти край Малко Търново и Мишкова нива, средновековния земен вал Еркесия, дълъг 120км по трасе между Черно море и р. Марица.

Село Бръшлян е обявено през 1982г. за архитектурен и исторически резерват. Той се състои от 76 къщи – архитектурни паметници на културата, 9 от които са с национално значение, 22 – ансамбли, а останалите с местно значение, както църквата “Св. Димитър” с килийното училище и параклисът “Св. Пантелеймон”.

На територията на общини М. Търново и част от Царево се намира ПП “Странджа”. Районът му и контактната му зона са своеобразно находище на уникални по рода си паметници на духовна и материална култура от национално значение.

Важен туристически ресурс са музеите, където по определена тематика са съсредоточени преносими културни и исторически паметници. От една страна, те имат по-висока познавателна стойност, а от друга по-добре се осигурява тяхното опазване и изследване.

Бургаските музеи – Археологически, Етнографски, Природонаучен и Исторически разполагат с богати експозиции от културно-историческото ни наследство.

Музейни сбирки и музеи има също в гр. Поморие, Созопол, Карнобат, Сунгурларе, Несебър и др. общински центрове и населени места.

Селища с традиционна архитектура

Части от селищата по Южното черноморско крайбрежие са с типична възрожденска архитектура. Изключително привлекателни са Несебър, Поморие, Созопол, Ахтопол, Приморско, Царево. Селищата в ПП “Странджа” включват характерни образци на източната и средностранджанската жилищна архитектура. Периферното гранично разположение на територията е предопределило ниската плътност на селищната мрежа и на транспортната инфраструктура. По същата причина липсват основни елементи на инженерната инфраструктура.

В комплексно отношение като най-значими паметници в рамките на територията се открояват архитектурно-историческият резерват с. Бръшлян и с. Българи, известно с живата традиция на нестинарството.

Най-атрактивно е село Бръшлян. Странджанската къща е отражение на една епоха с много важно значение за Българската култура - Възраждането.

Запазена местна архитектура има в селата в Странджа - Голямо Буково, Долно Ябълково.

Социално-познавателни обекти и събития, характерни за нашия регион оказват голямо въздействие върху туристическите пътувания. Те представляват интерес за маршрутно-познавателните пътувания на вътрешни и чужди туристи. Добре съхранени са колоритни и оригинални обреди, които се изпълняват във връзка с определени събития и празници. Те възстановяват древни традиции и поверия за здраве, плодородие, изгонване на злите духове и др. Пресъздават се от самодейни състави в читалищата в областта.

На територията на област Бургас се организират ежегодно разнообразни **културни спектакли, прояви** - фестивали, семинари, концерти и други подобни изяви. Ресурсите от културния туризъм са обособени в годишен календарен план и се предлагат на туристическите фирми. Развиват се международните, национални и летни прояви, които популяризират миналото, настоящето и бъдещето на областта.

Туристическа база, туристически фирми

В област Бургас са категоризирани 104 хотела в регистъра на Министерство на икономиката. Легловата база в тях е 15 531 легла. Всички останали средства за подслон са категоризирани в общините и са с по-ниска категория. Преобладават леглата в частни квартири. Броят им е около 100 000 легла.

Материално техническата база (МТБ) в туризма е концентрирана по черноморските общини: Несебър, Поморие, Бургас, Созопол, Приморско и Царево.

Основните видове средства за настаняване на територията на област Бургас са:

- Хотели
- Мотели
- Почивни бази
- Вили и къщи за почивка
- Частни квартири
- Общежития
- Къмпинги
- Младежки лагери

Основните видове средства за настаняване в град Бургас са хотели.

В гр. Бургас (вкл. кв. "Крайморие" и кв. "Сарафово") се предлагат множество частни квартири с леглова база около 400бр. легла.

В живописния парк "Росенец" се намира хижа "Странджа" със 100 места за подслон, дискотека и ресторант.

В община Несебър МТБ е съсредоточена в курортен комплекс "Слънчев Бряг", вилно селище "Елените", градовете Несебър и Обзор, и селата Св. Влас и Равда.

В к.к. Слънчев Бряг има повече от 120 хотела (30 000 легла), разположени на брега на морето. Комплексът разполага с множество ресторанти, атракционни и битови заведения, барове и дискотеки. Спортни развлечения и атракции има за възрастни и деца.

В.с. "Елените" разполага с 220 дву- и триетажни комфортни вили кацнали на морския бряг, живописно вписани в красивата природа. Ваканционното селище предлага четири ресторанта, кафе-сладкарница, дневен и нощен бар, яхтклуб с курсове по водни спортове, терени за тенис на корт, волейбол, футбол, мини-гольф, плувен басейн, сауни, анимационна зала, детска градина и т.н. Туристическото обслужване се осъществява чрез "all inclusive".

Равда предлага удобства на своите туристи в множество семейни хотели и частни квартири.

Свети Влас предлага уникалното съчетание на планински и морски климат. Комфортни хотели и кокетни ресторантчета са част от непрекъснатото модернизиранията се база.

Средствата за настаняване в Обзор са съсредоточени в комфортни частни квартири и пансионати.

Базата за почивка в Поморие е съсредоточена в семейни хотели и частни квартири, оборудвани комфортно и многофункционално. Общият брой легла в частните квартири е 3669. Съществуват 94 хотели, 377 семейни хотели, 476 бунгала.

На територията на гр. Поморие работят целогодишно следните заведения за лечение и възстановяване:

- Филиал Поморие към “Специализирани болници за рехабилитация - Национален комплекс” ЕАД София (калните бани);
- Болнична база по балнеология рехабилитация и профилактика “Св. Георги Победоносец” - Поморие (военен санаториум).
- Национален център за социална рехабилитация, младежки център “Св. Георги”- Поморие

Основните туристически центрове на територията на Община Созопол са гр. Созопол, с. Черноморец и с. Равадиново. Общият брой на леглата в гр. Созопол за 6 873, разположение в 325 хотела. От тях 5 050 легла са в частни квартири, 1340 в къмпинги, и 158 в бунгала.

Средства за настаняване в с. Черноморец са основно хотели и частни квартири с общ брой легла 2 799. Частните квартири предлагат 2 532 легла, а хотелите 195 легла. Черноморец е едно от младите селища по Българското Черноморие.

В близост до Созопол се намира вилно селище “Дюни” с общ капацитет 1 140 легла в х-л “Пеликан”, х-л “Белвю”, Холидей вилидж - х-л “Марина” и нов х-л “Роял палас”.

Основните средства на община Приморско за настаняване са концентрирани в Приморско и Китен с общ брой легла 56 533.

Брой легла в хотели - 7 394 легла;

Брой легла в къмпинги - 2 005 легла;

Брой легла в бунгала - 228 легла;

Брой легла в семейни пансионати - 268 легла;

Брой легла в частни квартири - 34 127 легла;

Брой легла в почивни станции - 12 511 легла.

“Албена” АД клон ММЦ - Приморско разполага с общо 2 705 легла.

В общините Малко Търново и Царево най-голям е броят на почивните бази и частните квартири, а най-малък е броя на категоризираните хотели. По данни на община Царево броят на леглата в почивни бази е 7070, а в частните квартири и пансионати - 3000. Частният квартирен фонд задоволява нуждите на българския туристически пазар, но не може да оправдае изискванията на международния туристически пазар. Това се обуславя от сравнително скорошното му създаване, липсата на инвестиции в него.

Във вътрешността на Природен парк “Странджа” средствата за настаняване и подслон, в частност легловата база е неразвита. Преобладаваща база е ведомствената, която може да се ползва за нуждите на туризма, само при договор със съответното ведомство и след категоризацията на обектите. По данни на общините М. Търново и Царево в парка съществуват 12 000 легла, от които 11 452 са разположени в крайбрежните селища.

В община Средец има новоизградена зона за отдых “Божура”. В нея са построени почивни станции, бунгала, хижи. Използва се за краткотраен отдых, спортни лагери и ловен туризъм.

В държавните лесничейства в областта има изградени бази, които се ползват за ловен туризъм.

По Южното Черноморско крайбрежие са разположени къмпинги с места за къмпирание и бунгала. Къмпингите “Китен”, “Оазис”, “Юг” и “Нестинарка” се стопанисват

от фирма “Лазурен бряг “- Приморско. А къмпингите “Златна рибка”, “Градина”, “Каваци”, “Черноморец”, Смокини” и “Веселие” се стопанисват от фирма “Хелиотур”-Созопол. Част от земите в къмпингите са реституирани на частни собственици, което създава проблеми при тяхното функциониране.

Ключ към успеха на туристическия продукт на област Бургас би могло да бъде развитието на продукти, които се радват на сериозен интерес на ЕС пазар. Към тях можем да отнесем:

- гастрономия и вино
- културно и историческо наследство
- селски и екотуризм
- туристически атракции
- приключенски туризм
- балнеолечение и оздравителен туризм

Според Световната организация по туризм развитието на специализираните видове туризм е логична и желателна стратегия за страните от Балканския регион. Тя би могла да допринесе за удължаване на туристическия сезон, за създаване на допълнителна заетост и разширяване на обхвата на районите и броя на общините, занимаващи се с туризм.

При развитието на нови продукти следва да се използва принципа на поетапното разработване и тяхното взаимно допълване и интегриране към традиционно предлаганите в България. Продуктът да е съобразен с изискванията на целевите групи и да е продаваем.

Развитието на туристическия продукт трябва изцяло да бъде съобразен с динамичните промени във вкусовете и предпочитанията на чуждестранните туристи. Засиленият интерес към културното наследство ще подпомогне предлагането на тематични културни турове. Стремешът към здравословен живот стимулира развитието на балнеолечение и здравен туризм. А отношението към обкръжаващата среда и природата стимулира интереса към селския и екотуризма.

Ясно изразената тенденция на избор на кратки почивки, в сравнение с дълги ваканции, също улеснява развитието на специализирани туристически продукти.

Продукти, които ще се разрастват през следващите години:

- Слънце и плаж - големи комплекси в утвърдени дестинации; слабо населени комплекси, екологично устойчиви;
- Здраве и спорт - курорти, спортни дейности на открито;
- Култура - обиколки на градове, исторически селища, второстепенни градове, кратки пътувания за събития и мероприятия;
- Нови продукти - селски райони и вътрешността на района, пътувания от особен интерес, етнография, тематични пътувания.

Иновации и модернизация

През последните години международните условия в областта на иновациите се промениха значително. Бързо нарастващото разпространение на нови технологии, глобализацията и високата конкуренция непрекъснато променят средата, в която действат фирмите. Те са принудени да се адаптират и същевременно да създават нови условия за растеж и ефективност. Информацията и въвеждането на производства, основани изцяло върху познанието, стават ключови за икономическото развитие. При тези нови условия възможностите на институциите и фирмите да инвестират в научноизследователска и

развойна дейност, обучение, информационни ресурси и сътрудничество са вече решаващ фактор.

След разпадането на бившия Съвет за икономическа взаимопомощ започнаха негативните процеси в областта на развойната и научно-техническата дейности у нас. Това доведе до прекъсване на изградените връзки между научните изследвания, изобретенията, научноприложните разработки и внедряването в производството. Не бяха създадени механизми за пазарното им трансформиране. Наблюдава се застаряване на техническата база за изследователска и развойна дейност, преориентация и емиграция на значителна част от научно и технически подготвените българи и липсата на перспектива за младите специалисти в страната.

Изхождайки от горната схема на Националната иновационна система се налага изводът, че в област Бургас са налице редица условия, които ако се разработят ще доведат до нови положителни насоки по отношение на иновации и развойна дейност. **Благоприятните фактори и предпоставки**, които влияят върху икономическото развитие на областта и ще подпомагат процеса на развойни и иновационни технологии:

1. Създадената материална база в почти всички отрасли на стопанството, натрупаният опит и традиции, квалифицираната работна сила предлагат добри базови условия за стартиране на процес на модернизация и развитие.
2. Наличие на пазарна и технологична инфраструктура от съвременен тип като Свободна безмитна зона; научноизследователски центрове, като Институт по нефтохимия и нефтопреработка, Институт по зърнопроизводство, Лозаро-винарски институт; банки, осигуряващи кредити за оборудване, инвестиции и развитие - създаващи възможности за изграждане на нови и способстват развитието на съществуващите МСП в областта.
3. Налице са образователни институции с научен потенциал и квалифициран преподавателски персонал:

Университет “Проф. Асен Златаров” с лаборатория за Оценка на риска и звено, работещо по Безопасни условия на труд.

Бургаски свободен университет: Аграрен факултет, Факултет с дисциплини Информационни и компютърни технологии, Комуникационни системи технологии и др.

Специализирани техникуми по химия, строителство, механотехника, електротехника, корабостроене, дървообработване, обществено хранене, селско стопанство.

Гимназии с преподаване на английски, немски, френски, испански, италиански и руски език, както и математическа и търговска гимназии. В математическата гимназия има специализирани паралелки по информационни технологии и биология.

4. В някои от МСП на територията на областта съществуват **лабораторни бази**, които при една добре разработена, финансово подпомогната стратегия, отново биха могли да бъдат полезни за извършване на необходимите научно-технически и лабораторни дейности при разработване и внедряване на иновационните продукти, съвместно със студентските и ученически развойни звена и клубове.
5. Наличие на **Агро – и Бизнесинкубатори**, създадени по програма JOBs в Айтос, Карнобат, Руен и Сунгурларе и създадените по програма SMAEP в Малко Търново и Созопол, които предстои да бъдат адаптирани към програма JOBs, извършващи дейности в полза на съществуващи или стартиращи МСП, или предоставящи им услуги.
6. Съществуват **Граждански сдружения** – Център на направителствените организации, Бургаска асоциация за граждански инициативи, **регионални и браншови организации, предоставящи бизнесуслуги и създаващи партньорство между обществените институции и частните фирми** – Строителна камара, Съюз на архитектите, Съюз на инженерите, Съюз на туроператорите, Съюз за стопанска инициатива; **организации на работодателите** – ТИК, ТПП, Регионална занятчийска камара, КНСБ, КТ “Подкрепа”, **сдружения** – на черноморските общини, на председателите на общинските съвети; **Агенция за регионално развитие** на Бургаски регион, **НПО** във всички сфери на обществения живот, с добри познания в процеса на проектиране и с успешно реализирани проекти, финансирани от програма ФАР и други международни донори, което доказва, че има човешки ресурс, който да гарантира участието на гражданите в управлението на обществото.
7. Съществуващи **Малки и средни предприятия** на територията на област Бургас и **производители на земеделска продукция по цялата верига на производството.**
8. Малки и средни предприятия за **Информационни и комуникационни технологии.**
9. Наличие на Териториално статистическо бюро Бургас, което да предостави информация за МСП с иновативен потенциал.
10. Наличие на Институт по стандартизация и метрология Бургас.
11. Съществуват банки и институции за микрокредитиране или създаване на рискови фондове.

Финансиране на иновации и модернизации

По примера на индустриално развитите страни, в България трябва да се създаде механизъм за финансова подкрепа на индустрията, с цел разработване на нови продукти и тяхното внедряване, в зависимост от нуждите на пазара.

Сега съществуващите механизми за по-широк достъп до финансиране на малките фирми трябва да бъдат оценени и съответно подобрени. Особено внимание трябва да се отдели на кредитите за иновативни решения на тези фирми.

Привличане на чужди капитали

Както във всички индустриални държави, така и в България съществува агенция, чиято цел е да привлича инвестиции - Българска агенция за чуждестранни инвестиции. Чуждестранните инвестиции имат голямо значение за финансиране на иновационния процес, модернизацията и развойната дейност на българските фирми.

Национален иновационен фонд и Фонд "Научни изследвания"

Създадени са финансови механизми за стимулиране активността, както на научната общност, така и на предприемачите за разработката и внедряването на нови технологии и изделия. С такава цел са създадени Национален иновационен фонд и Фонд "Научни изследвания".

Националният иновационен фонд към Министерството на икономиката е създаден със задачата, да стимулира внедряването на нови наукоемки изделия във вече доказали своите възможности перспективни фирми, като се предложат различни схеми на финансиране. Фондът ще се контролира от Изпълнителна агенция за насърчаване на малки и средни предприятия. В област Бургас техен представител е Териториално бюро на Изпълнителна агенция за насърчаване на малки и средни предприятия.

Фонд "Научни изследвания" към Министерството на образованието и науката, съгласно Закона за насърчаване на научните изследвания се създава, за да финансира научни изследвания и Национален съвет за научни изследвания.

Пазарна инфраструктура

Анализ на икономическите показатели в национален мащаб

Докато за страната през периода 1999-2001 г. се запази тенденцията към стабилен икономически растеж и бе отчетен ръст на брутната добавена стойност (БДС) и стабилизиране на реалните доходи на населението, то в област Бургас се наблюдава спад на БВП, намаление на БВП на ч.н. и особено голям спад на брутната добавена стойност в сектор "Индустрия".

За малките и средните предприятия (МСП) тези макроикономически условия не създадоха една стабилна среда за развитие, която да позволява средно- и дългосрочно планиране и прилагането на стратегии за инвестиции и растеж. Те не гарантираха външната стабилност, необходима за устойчивото развитие и концентрирането на управленческите екипи на фирмите върху вътрешнофирмените проблеми и повишаване на конкурентоспособността на предприятията

Анализ на икономическите показатели в областта

Брутен вътрешен продукт

По данни на НСИ за 2001 година брутният вътрешен продукт, изчислен по текущи цени в област Бургас възлиза на 1 517 785 хил. лв., което е с 275 092 хил. лв. по-малко в сравнение с 2000 г.

(Граф. №1, Източник: НСИ)

Данните показват също, че е намалял приносът на целия Югоизточен район за планиране в БВП на страната, което се дължи на **понижението на създадения БВП в област Бургас**. Както се вижда от диаграмата, приносът на област Бургас **намалява от 1 793 млн. лв. за 2000 г. (66%) на 1 518 млн. лв. за 2001 г. (61%)**, докато в другите области Сливен и Ямбол се наблюдава тенденция на нарастване с 3% (и за двете области).

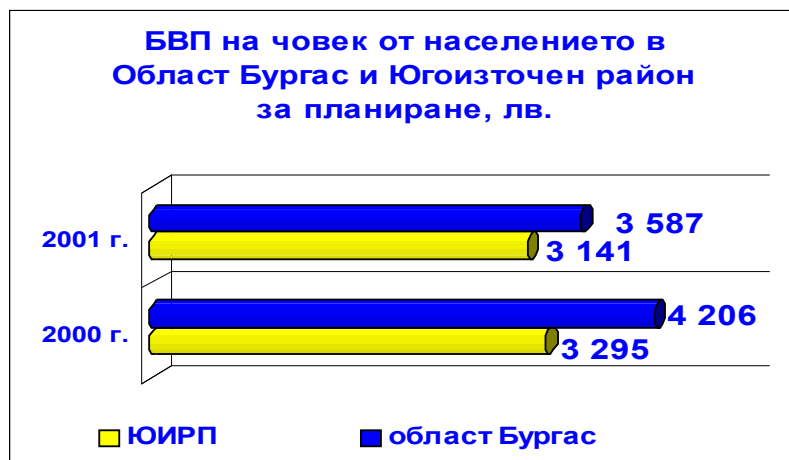
Разпределението на брутния вътрешен продукт по общини в областта показва голяма неравномерност. Така например по БВП общините заемат съответно от 7-мо (община Царево) до 262-ро място -последно (община Руен). Това показва, че този резултат се намира в силна зависимост от състоянието на големите предприятия в областта, човешките и природни ресурси, миграцията на населението и други фактори. **Посочената тенденция обаче по-скоро се дължи на понижението на БВП по текущи цени в областта, отколкото от положителни демографски тенденции.**

Брутен вътрешен продукт на човек от населението

Брутният вътрешен продукт обаче не е **достатъчно показателен за степента на икономическо развитие, предвид на това, че при анализа на степента на икономическо развитие на областите, по-голяма информация носи БВП на човек от населението.**

През 2001г. Югоизточният район за планиране, който обхваща Бургаска, Ямболска и Сливенска области се нарежда **на второ място** по БВП на ч.н. след Югозападния, като съответно стойностите на показателя са над средните за страната. Ако се върнем по-назад в годините, от данните на НСИ за 1997 г. е видно, че по този показател (БВП/ на човек от населението изразен в евро) районът, **се явява най-богатият от българските планови региони с БВП на човек от населението - 1181 евро**), далеч над средното за страната. По отношение темповете на развитие за същия период се забелязва обаче известен спад и

тази тенденция се е запазила и през последните години. Тя дава отражение и върху показателя БВП на човек от населението, който за периода 2000 -2001 г. рязко се понижава в област Бургас от 4206 лв. за 2000 г. на 3 587 лв. през 2001 г., като стойността на този показател за 2000 г. все пак е над средното за района с 446 лв. (вж.

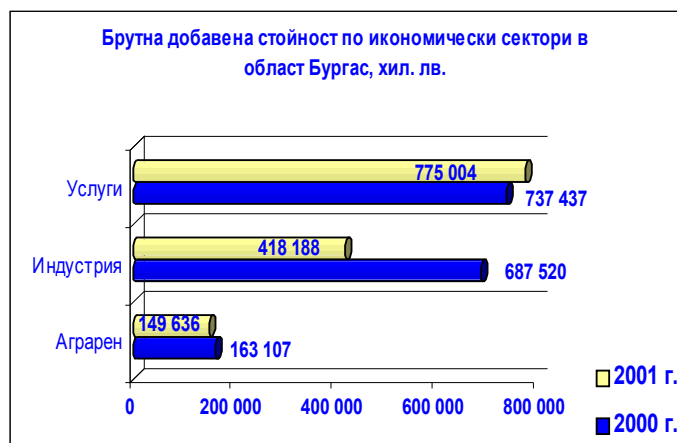
граф. № 2)

(Граф. №2, Източник: НСИ)

Брутна добавена стойност (БДС)

Показателят Брутна добавена стойност (БДС) е измерител на жизнеността на икономиката. Изчисленията на БДС по области в България започват през 1998 г., когато Националният статистически институт (НСИ) възприема методиката на EUROSTAT за изчисляване на регионална БДС.

Произведената брутна добавена стойност в област Бургас за 2001 г. е 1 342 828 хил. лв. От общата стойност 11% се създава в сектор “Аграрен”, 31% се създава в сектор “Индустрия”. Сектора на услугите е 58 %, което е малко над половината от добавената стойност в областта. (вж. Граф. № 3). Ако се направи сравнение с 2000 г., когато БДС в хил. лв. е била 1 588 064, става ясно, че се наблюдават негативни тенденции, като от графиката е видно, че те се дължат предимно на резкия спад на БДС в сектора на индустрията, както и в аграрния сектор.

(Граф. №3, Източник: НСИ)

За периода 1999-2001 г. се увеличава дялът на БДС в сектора на услугите, но това не може да компенсира понижението в секторите на индустрията и селското стопанство.

Високата стойност на показателя се дължи предимно на развитието на туристическите услуги в областта.

Финансови институции подпомагащи бизнеса

Финансовия сектор е основно доминиран от банковата система. Въпреки кредитната експанзия през последните години, кредитният портфейл на банките не се влошава и качеството му е сравнимо с това на страните-членки в ЕС. Увеличената конкуренция между банките доведе и до постепенно понижаване на лихвените равнища в страната и до доближаването им до тези в страните от ЕС. За да не влошат финансовите си резултати, българските търговски банки снижиха инвестициите си в чуждестранни финансови инструменти (главно депозитите в чуждестранни банки) за сметка на кредитирането на местната икономика. Секторът продължава да е динамично развиващ се, с промени както в предлаганите услуги, така и в неговата структура, поради което изложената информация е актуална към един относително кратък период.

“Банка ДСК” ЕАД предоставя инвестиционни кредити в лева и чуждестранна валута и кредити за оборотни средства в лева и чуждестранна валута за финансиране на оперативната дейност е Банката също така разполага със Специални програми, като Споразумение с Българска хотелиерска и ресторантьорска асоциация (БХРА) за сътрудничество и кредитиране на нейните членове, Споразумение с Българска стопанска камара (БСК) за сътрудничество по кредитиране на малкия и среден бизнес, с Българска търговско-промишлена палата (БТПП) за кредитиране и подпомагане на малкия и средния бизнес и Меморандум за разбирателство по линия на САПАРД.

за допълнителна и актуална информация: www.dskbank.bg

ПРОКРЕДИТБАНК разполага с целево разработените кредитни продукти се предоставят предимно на малките и средни фирми, работещи в сферата на производството, търговията и услугите.

за допълнителна и актуална информация: www.procreditbank.bg

ПЪРВА ИНВЕСТИЦИОННА БАНКА предлага Корпоративно финансиране, Финансиране на малкия и средния бизнес. Банката има редица споразумения с местни и чуждестранни институции, чрез които нейните клиенти получават ефективен достъп до специализирани програми за кредитиране и финансови облекчения за внос на машини, съоръжения и услуги от западноевропейските страни и САЩ. Банката разполага и със Специализирани програми за селскостопанските производители, като кредити срещу залог върху зърно, съхранявано в лицензиран публичен склад, за което има издаден складов запис. Първа Инвестиционна Банка има подписани споразумения с Министерство на земеделието, горите и аграрната реформа и с Държавен фонд “Земеделие”, въз основа на които банката активно посредничи и финансово подпомага селскостопанските производители, като им осигурява кредити и достъп до специализирани програми като САПАРД и целево кредитиране на земеделските производители за реализация на инвестиционни проекти по програмите на Държавен фонд “ЗЕМЕДЕЛИЕ”. Банката е одобрена за участие в програмата GSM-102 на Департамента по Земеделие на САЩ за България за внос на американски селскостопански продукти и семена в България.

за допълнителна и актуална информация: www.fibank.bg

ТБ “АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ” предоставя инвестиционни и овърдрафтни кредити за фирми, Гаранции за изпълнение, доставка, участие в търг, митнически и др. Ипотечни кредити, в т.ч. за покупка на автомобили и т.н.

за допълнителна и актуална информация: bank.allianz.bg

ТБ “ЮНИОНБАНК” АД предлага кредитиране на малки и средни предприятия с оборотни кредити, кредити за инвестиционни нужди (машини, оборудване, превозни средства, недвижими имоти), револвиращи кредити и др. Банката предоставя и кредити срещу залог на складови записи и кредитиране по програма GSM-102 за внос на земеделски стоки от САЩ

за допълнителна и актуална информация: www.unionbank.bg

ПОЩЕНСКА БАНКА предоставя инвестиционни кредити, кредити или кредитни линии за оборотни средства, овърдрафт финансиране и синдикирани кредити (отпускани, за да поддържат определени операции като корпоративно сливане и придобиване, изкупуване на дружества със заемни средства, придобиване на дружества от външни мениджъри, проектно и структурирано финансиране и рефинансиране)

за допълнителна и актуална информация: www.postbank.bg

РАЙФАЙЗЕН БАНК предлага програма за кредитиране на малки и средни предприятия съвместно с Европейска банка за възстановяване и развитие и Европейския съюз.

за допълнителна и актуална информация: www.raiffeisenbank.bg

БЪЛГАРО-АМЕРИКАНСКА КРЕДИТНА БАНКА АД предлага Програма за кредитиране на малки и средни предприятия, като инвестиционни кредити за закупуване, строителство или ремонт на офис сгради и/или производствени сгради, търговски обекти, за закупуване на оборудване. Банката предоставя и кредитни линии за оборотни средства, като кредити за реструктуриране на съществуващи кредити или други задължения, кредити за закупуване на дялове в съществуващи фирми, или за закупуване на цели предприятия и др. Банката предоставя и други специализирани програми, като Програма за ипотечно кредитиране за бизнес и частни нужди, Програма за кредитиране на строителството и Програма за кредитиране на хотели.

за допълнителна и актуална информация: www.bacb.bg

“МИКРОФОНД” ЕАД - КЛОН БУРГАС предлага кредити за оборотни средства и за инвестиции за малки и средни предприятия

за допълнителна и актуална информация: micro.ngorc.net

КООПЕРАЦИЯ “НАЧАЛА” е част от международната мрежа на “Опортюнители нтернешънъл” - глобална не правителствена организация за разкриване на възможности, генериране на доходи за бедните и безработните чрез поощряване на развитието на малък бизнес.

Кооперацията осъществява дейността си с помощта на Американската агенция за международно развитие (USAID), Българо-американския инвестиционен фонд (BAEF) и не правителствени организации от Холандия и САЩ.

за допълнителна и актуална информация: www.nachala.org

и други.

Инвестиции

Инвестициите са твърде чувствителен индикатор, който едновременно се намира в причинно следствена обусловеност с микроклимата и икономическото развитие в района.

Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи

Водещата роля на туризма в региона и областта предопределя и по-значително нарастване на разходите за придобиване на ДМА, като строително-монтажни работи в района (с 84 % за периода 1999-2001 г.), отколкото средно за страната (74%). Противоположни са тенденциите при разходите за придобиване на ДМА като машини, съоръжения и инструменти. За периода 1990-2001 г., разходите средно за България се увеличават със 70%, а за Югоизточния район с 55%.

Структурата на разходите за придобиване на ДМА по отраслови сектори през 2001г. показва водещата роля на преработващата промишленост, в която са направени 40.2% (с 9% по-малко в сравнение с 2000 г.)от общите разходи. В общия дял на разходите, преработващата промишленост е следвана от отделните направления в сферата на услугите - търговия и ремонт - 15.65%, хотели и обществено хранене -11.9%, транспорт и съобщения -9.2%, както и от строителство - 7.5%.

За 2002г. се запазва съотношението в структурата на разходите за придобиване на ДМА, като се запазва водещата роля на преработващата промишленост, но хотелите и общ. хранене изпреварват търговията и ремонта.

табл. 1

Разходи за придобиване на дълготрайни материални
Активи през 2002¹⁾ г. По видове и по сектори

Отраслови групировки (А17)	Общо	От тях:		
		строителни и монтажни работи	машини, съоръжения и инструменти	
			общо	в т.ч. от внос
Общо	488519	202717	194903	44844
Селско, ловно и горско стопанство	11591	4450	4126	158
Рибно стопанство	196	38	147	5
Добивна промишленост	3251	644	2387	-
Преработваща промишленост	150152	20084	90369	29557
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	30004	12437	16375	28
Строителство	16319	6350	7536	857
Търговия и ремонт	67137	28772	29337	6887
Хотели и ресторанти	121644	73465	18911	3182
Транспорт и съобщения	63430	44725	17048	3288
Финансово посредничество	1770	570	400	-
Операции с имущество и бизнесуслуги	8603	2956	2906	382
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	3016	708	2268	165
Образование	3652	3128	480	-
Здравеопазване и социални дейности	3663	2192	1212	185
<u>Други дейности</u>	4091	2198	1401	150

¹⁾Вкл. закупуване на земя

Придобити дълготрайни материални активи

При прогнозния анализ на икономическото развитие в краткосрочен план водещо значение има размерът на придобитите ДМА. След 1998 г. придобитите ДМА се увеличават, като за периода 1999-2001 г. за България те нарастват с 62 %, а за ЮИРП - с 49%, което отново сигнализира за намаляващо ускорение в развитието на района.

Структурата на придобитите ДМА по отраслови сектори за ЮИРП през 2001 г. е аналогична на структурата на разходите за ДМА и показва определящата роля на преработващата промишленост в бъдещото развитие на Бургаски регион. Последната има дял от 44%, следвана от сектора на услугите (търговия и ремонт) - 13%, хотели и обществено хранене - 11%. Придобитите ДМА в транспорта и съобщенията са 8%, а в строителството - 7%. Придобитите ДМА в частния сектор, за периода 1999-2001 г., за България нарастват с 52%, а в ЮИРП с 32%. Разпределението на придобитите ДМА по административни единици в ЮИРП е неравномерно. Най-голям е размерът им в **област Бургас - 287 130 хил. лв. или (68%), следват Сливен (24%) и Ямбол (8%).**

Структурата на придобитите ДМА е аналогична на разходите, както следва:

табл. 2

Придобити дълготрайни материални активи по видове
И по сектори през 2002¹⁾ г.

Отраслови групировки (А17)	Общо	/Хиляди левове/		
		От тях:		
		строителни и монтажни работи	машини, съоръжения и инструменти	
общо	в т.ч. от внос			
Общо	456324	123704	260352	125113
Селско, ловно и горско стопанство	9148	2408	4310	158
Рибно стопанство	158	-	147	5
Добивна промишленост	3747	629	2691	27
Преработваща промишленост	209035	16819	169242	113847
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	13790	4921	8470	18
Строителство	14608	4777	7317	857
Търговия и ремонт	60382	25995	25513	2786
Хотели и ресторанти	101049	55390	17030	3182
Транспорт и съобщения	23126	4496	17130	3365
Финансово посредничество	1858	658	400	-
Операции с имущество и бизнесуслуги	8328	2655	2908	379
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	3329	1016	2271	165
Образование	2242	1680	492	-
Здравеопазване и социални дейности	2360	1122	1047	190
<u>Други дейности</u>	3164	1138	1384	134

¹⁾ Вкл. закупуване на земя

Преки чуждестранни инвестиции

За преките чуждестранни инвестиции разполагаме с данни само за плановия район и областите включени в него. Общият обем на преките чуждестранни инвестиции в ЮИРП към 2001 г. е 145 млн. щ. долара или 5.7% от инвестициите в страната. По обем на преките чуждестранни инвестиции ЮИРП заема 4-то място сред 6-те района за планиране, което е във връзка с площта, броя на населението и концентрацията на стопанска дейност. Преките чуждестранни инвестиции в ЮИРП се увеличават, като за периода 1999-2001 г. те нарастват с 2.7 пункта. Разпределението на преките чуждестранни

инвестиции към 2001 г. в областите на района е неравномерно. Те са концентрирани предимно в област Сливен - 83 млн. щ. долара или 57% от общите инвестиции. На следващо място е област Бургас - 41% и на последно място е област Ямбол - 2%. В Таблица 5 са дадени общия размер на чуждестранните преки инвестиции в Бургаска област в края на 2001 г. по отрасли, като с най-голям дял е преработващата промишленост – 65,4%, следвана от услугите – хотели и ресторанти – около 23,6%

табл. 3

Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите
Предприятия с натрупване към 31.12.2002¹⁾ г.
/Хиляди щатски долари/

Отраслови групировки (A17)	Общо
Общо	56441,0
Селско, ловно и горско стопанство	447,1
Рибно стопанство	-
Добивна промишленост	485,4
Преработваща промишленост	36981,1
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	-
Строителство	1530,9
Търговия и ремонт	2652,0
Хотели и ресторанти	13348,2
Транспорт и съобщения	752,6
Операции с имущество и бизнесуслуги	203,1
Образование	24,9
Здравеопазване и социални дейности	-
Други дейности	15,7

¹⁾ Вкл. краткосрочните задължения.

Основни показатели за стопанските единици

- по общини (табл. 4)

По данни на ТСБ – Бургас общият брой на стопанските единици за областта е 15133, като 93,6% са “микро” или със заети до 10 лица. Съответно този процент е бил 93,2% за 2000г. и 94,3% за 2001г.

Съответно “Малките и средни” предприятия с персонал от 11 до 100 заети са 741+107 броя или общо 848 броя или 5,6%, като разгледани поотделно 4,89% са “малки” до 50 души и само около 0,7% са “средни”.

По данни на ТСБ – Бургас частния сектор получава все по-силно развитие, като заема повече от 99% от всички стопански единици.

2000г. – 99,18% частен сектор

2001г. – 99,23% частен сектор

2002г. – 99,31% частен сектор

- по отрасли (табл. 5)

От анализа на таблицата се вижда, че с най-голям брой стопански единици - 7791 е отрасъл търговия и ремонт, следван от хотели и ресторанти – 1907; транспорт и съобщения – 1659 и преработваща промишленост – 1081 бр., но по брой на заетите лица на първо място с 29311 души е преработващата промишленост, следвана от услугите – търговия и ремонт с 20839 бр. заети.

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА СТОПАНСКИТЕ ЕДИНИЦИ ПРЕЗ 2002 Г. СПОРЕД БРОЯ НА ЗАЕТИТЕ В ТЯХ ЛИЦА
ПО ОБЩИНИ
(нефинансов сектор)

Общини Големина на предприятията /брой заети лица/	Брой единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица	Средства за заплати и други възнагражде ния	Дълготрайни материални активи
	брой	х и л я д и л е в о в е					б р о й		хиляди левове		
Всички единици	15133	2439839	4282108	4123503	4232113	120741	104340	91038	74306	243394	1643054
Микро до 10 заети	14173	382630	2033855	2023907	2021982	42726	38312	28514	13510	20688	278075
Малки от 11 до 50 заети	741	308426	797252	783068	789292	19329	16701	16000	15143	34498	267365
Средни от 51 до 100 заети	107	141082	207178	202508	199549	8102	4158	7726	7521	20169	102165
Междинна гр. от 101 до 250	78	292247	399436	379966	367637	32931	11988	11532	11390	38752	265236
Големи с над 250 заети	34	1315454	844387	734054	853653	17653	33181	27266	26742	129287	730213
Айгос											
Всички единици	826	35396	75432	72608	74499	2583	2232	3781	2946	6042	18662
Микро до 10 заети	778	11406	37123	36714	35881	1661	593	1497	692	969	5884
Малки от 11 до 50 заети	36	11410	21747	21435	21876	297	572	825	796	1627	5843
Средни от 51 до 100 заети	4	2146	2063	2041	2224	137	..	302	301	634	1659
Междинна гр. от 101 до 250	8	10434	14499	12418	14518	488	406	1157	1157	2812	5276
Бургас											
Всички единици	8296	2062478	3602697	3465594	3569464	72121	61820	60966	51824	192228	1183463
Микро до 10 заети	7684	297868	1810022	1801782	1805666	28500	30823	16735	8952	13684	209809
Малки от 11 до 50 заети	476	197185	603599	593400	594835	12668	7335	10338	9738	22943	134223
Средни от 51 до 100 заети	60	99027	155271	152480	148188	6536	2327	4528	4428	13037	59186
Междинна гр. от 101 до 250	50	194127	233549	224575	234357	7448	10424	7283	7143	26259	128932
Големи с над 250 заети	26	1274271	800256	693357	786418	16969	10911	22082	21563	116305	651313
Камено											
Всички единици	204	20357	26975	26006	27436	576	1793	1291	1043	2611	13900
Микро до 10 заети	183	3312	5339	5302	5106	323	96	338	154	268	1590
Малки от 11 до 50 заети	15	3055	4477	4474	4677	136	714	270	218	523	1069
Средни от 51 до 100 заети	3	2426	2552	2552	2792	49	..	179	167	281	1238
Междинна гр. от 101 до 250	3	11564	14607	13678	14861	..	702	504	504	1539	10003
Карнобат											

Всички единици	675	61378	96073	93766	94019	3336	2186	4272	3570	7451	47051
Микро до 10 заети	609	9027	27856	27595	27063	1160	720	1129	475	681	3073
Малки от 11 до 50 заети	49	20248	26877	26691	27003	627	905	1000	954	2218	10055
Средни от 51 до 100 заети	11	12352	17588	17517	17128	574	275	753	753	1761	4417
Междинна гр. от 101 до 250	5	15551	19438	17761	19165	479	..	629	627	1181	27589
Малко Търново											
Всички единици	124	2400	6327	6077	6757	144	657	398	228	558	2673
Микро до 10 заети	116	1184	4061	4057	4061	135	153	200	54	150	994
Малки от 11 до 50 заети	7	846	1311	1092	1749	3	..	138	116	270	1503
Несебър											
Всички единици	1738	82854	207074	202439	170105	31753	4038	5200	3313	7516	208733
Микро до 10 заети	1675	25317	61813	61558	58859	4751	1976	3000	1180	1624	30897
Малки от 11 до 50 заети	53	33815	59704	58303	57626	3303	2062	1209	1167	1916	79753
Средни от 51 до 100 заети	6	7949	8901	8890	8448	357	0	375	350	899	24504
Междинна гр. от 101 до 250	4	15773	76656	73688	45172	..	0	616	616	3077	73579
Поморие											
Всички единици	922	64959	86776	83099	86594	2911	3178	4683	3622	10295	46930
Микро до 10 заети	883	11646	30967	30786	30090	1913	1204	1649	667	1038	13497
Малки от 11 до 50 заети	24	9543	12588	12455	13325	340	1154	472	456	920	8371
Средни от 51 до 100 заети	9	5536	5875	5656	6283	36	556	648	585	1449	4087
Междинна гр. от 101 до 250	4	..	22531	20881	22156	557	..	642	642	2052	..
Приморско											
Всички единици	355	4942	13188	12698	12266	1252	378	801	324	639	5520
Микро до 10 заети	349	3077	10465	10214	9690	1119	370	659	183	293	3133
Малки от 11 до 50 заети	5	1584	2151	2140	2010	128	..	85	84	181	829
Руен											
Всички единици	320	7915	13109	12812	12926	532	386	2170	1844	2482	3131
Микро до 10 заети	301	3162	4981	4971	4672	414	124	520	201	276	850
Малки от 11 до 50 заети	13	1657	5428	5167	5572	..	262	195	189	448	1749
Средни от 51 до 100 заети	3	529	622	602	621	..	0	203	203	259	132
Созопол											
Всички единици	533	17706	27475	26090	28656	1764	2835	1639	1011	1869	46945
Микро до 10 заети	516	4862	12097	12072	12323	1098	1149	919	295	444	2004
Малки от 11 до 50 заети	14	5987	8601	8564	8830	524	785	354	352	763	12440
Средец											
Всички единици	393	37790	67711	66156	91973	1028	..	3415	3025	7316	44815
Микро до 10 заети	364	4247	11704	11510	11937	589	848	642	271	526	3992

Малки от 11 до 50 заети	24	16109	36094	35777	37222	275	1517	580	565	1248	5763
Големи с над 250 заети	3	17022	18965	18457	41927	..	..	1988	1984	5120	34817
Сунгурларе											
Всички единици	249	28987	37891	35930	36932	1803	1028	1209	937	2760	15280
Микро до 10 заети	227	3481	6998	6971	6801	384	155	411	165	297	1173
Малки от 11 до 50 заети	18	4654	10961	10045	10969	817	843	373	347	1013	4891
Средни от 51 до 100 заети	3	2196	3213	3210	3160	76	..	182	182	298	498
Царево											
Всички единици	498	12677	21380	20228	20486	938	141	1213	619	1627	5951
Микро до 10 заети	488	4041	10429	10375	9833	679	101	815	221	438	1179
Малки от 11 до 50 заети	7	2333	3714	3525	3598	..	40	161	161	428	876
Средни от 51 до 100 заети	3	6303	7237	6328	7055	138	0	237	237	761	3896

табл. 5

**ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ НА СТОПАНСКИТЕ ЕДИНИЦИ ПРЕЗ 2002 Г. СПОРЕД БРОЯ НА ЗАЕТИТЕ В ТЯХ ЛИЦА
ПО ОТРАСЛИ (нефинансов сектор)**

Отрасли Големина на предприятието /брой заети лица/	Брой единици	Бруто продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица	Средства за заплати и други възнаграждения	Дълготрайни материални активи
	брой	х и л я д и л е в о в е						б р о й		х и л я д и л е в о в е	
Всички единици	15133	2439839	4282108	4123503	4232113	120741	104340	91038	74306	243394	1643054
Микро до 10 заети	14173	382630	2033855	2023907	2021982	42726	38312	28514	13510	20688	278075
Малки от 11 до 50 заети	741	308426	797252	783068	789292	19329	16701	16000	15143	34498	267365
Средни от 51 до 100 заети	107	141082	207178	202508	199549	8102	4158	7726	7521	20169	102165
Междинна гр. от 101 до 250	78	292247	399436	379966	367637	32931	11988	11532	11390	38752	265236
Големи с над 250 заети	34	1315454	844387	734054	853653	17653	33181	27266	26742	129287	730213
Селско, ловно и горско стопанство											
Всички единици	456	95026	106361	104495	110933	3750	9190	7047	6553	14508	41983
Микро до 10 заети	331	16962	21739	21500	22510	1076	1974	850	501	1183	8637
Малки от 11 до 50 заети	93	33117	37417	36971	39486	1107	3656	2025	1916	4818	16160
Средни от 51 до 100 заети	21	16742	18785	18647	18911	787	1069	1495	1461	3147	5716
Междинна гр. от 101 до 250	9	20512	21376	20334	23616	291	2491	1364	1363	3211	10735
Рибно стопанство											
Всички единици	19	2395	2436	2432	2016	189	310	164	149	274	1895

Микро до 10 заети	15	353	315	315	271	44	..	39	26	33	17
Малки от 11 до 50 заети	3	544	615	613	425	..	295	65	65	76	1327
Добивна промишленост											
Всички единици	15	35528	39492	36556	37706	2082	851	1983	1757	6698	21862
Микро до 10 заети	3	34	..	..	..	..	..	8	..	..	..
Малки от 11 до 50 заети	5	2257	4006	2759	3195	775	0	107	105	381	1998
Средни от 51 до 100 заети	3	8251	8622	8601	8141	..	..	202	200	593	3462
Преработваща промишленост											
Всички единици	1081	1504005	1024972	932020	1045070	19639	47584	29311	28060	115975	813236
Микро до 10 заети	855	88123	102509	100555	115358	2854	..	2334	1511	2320	..
Малки от 11 до 50 заети	154	77333	83947	81347	84003	2138	2765	3518	3395	6533	37073
Средни от 51 до 100 заети	30	55681	65529	63070	63734	2432	1733	2173	2145	5890	28233
Междинна гр. от 101 до 250	25	111579	129903	125479	127993	2220	1066	3782	3776	9567	79353
Големи с над 250 заети	17	1171289	643084	561569	653982	9995	25859	17504	17233	91665	548143
Снабдяване с електроенергия, газ и вода											
Всички единици	6	61488	65766	62214	59545	4961	0	1449	1448	6912	56846
Междинна гр. от 101 до 250	3	31955	35066	31514	31376	3036	0	559	559	2805	55148
Строителство											
Всички единици	550	203180	207824	207010	198736	9909	3346	5874	5374	17375	36244
Микро до 10 заети	465	46142	49143	48878	47216	3375	1966	1166	743	1307	6084
Малки от 11 до 50 заети	61	40793	41138	41054	39914	1478	672	1337	1277	3086	7552
Средни от 51 до 100 заети	10	26135	25820	25769	22806	2409	261	820	813	3053	4878
Междинна гр. от 101 до 250	12	74914	76201	75954	73392	2576	..	1740	1730	6984	14731
Търговия и ремонт											
Всички единици	7791	207702	2338044	2330506	2313574	31913	14331	20839	12611	22533	130639
Микро до 10 заети	7535	108937	1695844	1692398	1680269	21419	9789	14328	6336	8832	59279
Малки от 11 до 50 заети	236	74497	526387	523005	520788	7350	3712	4680	4459	8960	54096
Средни от 51 до 100 заети	15	13620	64551	63981	63337	518	241	1083	1072	2753	15671
Междинна гр. от 101 до 250	4	2232	16313	16173	16701	..	589	445	441	755	1593
Хотели и ресторанти											
Всички единици	1907	82374	189057	182441	157269	31811	8972	7000	4694	9391	299526
Микро до 10 заети	1836	22598	52346	51525	51301	5306	4388	4160	1903	2251	46169
Малки от 11 до 50 заети	60	31322	45112	43791	43458	3636	2807	1324	1290	2340	106738
Средни от 51 до 100 заети	5	7755	9383	9180	9021	280	0	347	344	610	38008
Междинна гр. от 101 до 250	4	9999	..	68093	40863	..	333	647	647	2424	76684
Транспорт и съобщения											
Всички единици	1659	171235	199929	182485	203241	6954	11622	7936	6250	26027	178333

Микро до 10 заети	1601	67017	74002	73182	71598	4418	2225	2644	1087	1926	14769
Малки от 11 до 50 заети	44	27606	31354	30410	30959	1123	965	915	859	2409	16416
Средни от 51 до 100 заети	3	2605	2791	2760	2833	..	..	213	167	455	906
Междинна гр. от 101 до 250	7	24981	26786	25318	27786	840	2502	931	925	4613	17056
Големи с над 250 заети	4	49026	64996	50815	70065	..	5784	3233	3212	16624	..
Операции с имущество и бизнесуслуги											
Всички единици	850	35262	43672	38751	38046	4722	1410	3591	2511	5897	36017
Микро до 10 заети	797	21729	26371	24098	22906	2699	1197	1560	749	1671	19160
Малки от 11 до 50 заети	40	8338	11394	9456	10332	1123	165	889	692	1928	15633
Средни от 51 до 100 заети	10	4947	4989	4948	3965	842	48	705	633	1690	1212
Междинна гр. от 101 до 250	3	248	918	249	843	58	0	437	437	608	12
Образование											
Всички единици	78	4101	4504	4126	4292	244	46	354	280	1721	..
Микро до 10 заети	74	729	753	753	694	86	31	121	50	83	172
Малки от 11 до 50 заети	3	386	436	387	427	18	..	48	45	187	199
Здравеопазване и социални дейности											
Всички единици	283	18126	36239	18348	33523	2885	291	3575	3245	11008	14562
Микро до 10 заети	249	4245	4407	4336	3697	735	58	647	346	733	1237
Малки от 11 до 50 заети	23	5953	6668	5965	6635	154	198	660	631	2886	5840
Средни от 51 до 100 заети	4	1892	3109	1966	3041	94	..	313	313	1266	2625
Междинна гр. от 101 до 250	6	2854	7298	2872	6815	521	..	795	795	2647	2446
Други дейности											
Всички единици	438	19417	23812	22119	28162	1682	6387	1915	1374	5075	8786
Микро до 10 заети	411	5735	6337	6278	6080	710	507	653	248	331	2065
Малки от 11 до 50 заети	19	6280	8778	7310	9670	424	1451	432	409	894	4333
Средни от 51 до 100 заети	5	1956	2093	2082	2440	16	..	315	315	547	903

2. Социална сфера

Доходи

Наети лица в областната икономика по отрасли и форма на собственост

Отрасли (номенклатура А17)	Общо	В т.ч. по форми на собственост	
		обществен сектор	частен сектор
Общо	95429	40070	55359
Селско, горско стопанство и риболов	6419	833	5586
Добивна промишленост	1626	1031	595
Преработваща промишленост	25129	786	24343
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	2322	1848	474
Строителство	5455	1426	4029
Търговия и ремонт	10701	589	10112
Хотели и ресторанти	4324	848	3476
Транспорт и съобщения	12030	9747	2283
Финансово посредничество	1189	459	730
Операции с имущество и бизнесуслуги	2736	854	1882
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	4317	4317	-
Образование	10348	10085	263
Здравеопазване и социални дейности	5555	5111	444
Други дейности	3278	2136	1142

Коефициентът на икономическа активност в област Бургас, за периода март - юни 2002 г. се увеличава с 4.5 пункта, а за периода септември - декември 2002 г. намалява с 3 пункта, което е свързано със сезонната заетост на хората в областта и по-конкретно с предлагането на туристически услуги през лятото.

Средна годишна работна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение в областната икономика по разглежданите отрасли и форми на собственост

Отрасли (номенклатура А17)	Общо	/Левове/	
		В т.ч. по форми на собственост	
		обществен сектор	частен сектор
Общо	3206	3510	2986
Добивна промишленост	3619	4074	2830
Преработваща промишленост	4050	3139	4079
Строителство	2773	3267	2598
Търговия и ремонт	1675	3244	1584
Финансово посредничество	5370	5299	5414
Операции с имущество и бизнесуслуги	1982	2300	1836
Други дейности	2592	2328	3078

Жизнен стандарт

- **Индекс на човешкото развитие**

В основата на индекса на човешкото развитие (ИЧР) стои концепцията за *устойчиво развитие на човека*. **Общинските индекси са един съществен инструмент за анализ.** В съдържателен план подреждането на общините в рамките на областта, позволява да се видят силните и слаби страни на общината и областта от гледна точка на икономическия, образователния и здравния индикатор на индекса. Необходимо е също да се анализират някои фактори, които могат да влияят върху трите отделни компонента на

ИЧР. Такива са например преките чуждестранни инвестиции и разходите за дълготрайни материални активи - за икономическия компонент. Подреждането на общините в рамките на областта издига **проблемите на интегрираното регионално планиране, въпросите за хармонизация на българското законодателство с това на ЕС, проблемите на неравномерното развитие на общините.** Различията между общините провокират дебата за необходимостта от такава областна структура, която е в състояние да интегрира и хармонизира развитието на общините. **Тези въпроси се отнасят до децентрализацията на управлението и провокират дебата за необходимостта от институционализирането на т. нар. второ ниво на местно самоуправление.**

За Бургаска област е типично, че свързаните с туризма и „Лукойл Нефтохим“ АД общини заемат челни места по ИЧР, докато общините Средец и Руен контрастират с водещото пето място на областта. **Като цяло икономическият компонент на индекса поставя въпроса за необходимостта от национални и регионални политики, които да способстват за хомогенно и интегрирано развитие на местно ниво. Друг извод, който може да се направи също е необходимостта от преодоляване на тези различия чрез целенасочени регионални програми и политики.**

По областен индекс на човешкото развитие за 2002 гр. Бургас се нарежда на 5-то място с **0.806** след София (столица), Габрово, Враца и Стара Загора. Другите променливи във формирането на индекса за Бургаска област са броя на фирмите на 1000 д. (за 2001 г.) - 37.5, Преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) на ч.н. (в щ.д. за 2001 г.) - 103.1, безработицата - 14.26 % (31.12.2002 г.).

Общините в областта според ИЧР са съответно: с високо ниво - Царево, Бургас, Камено, Карнобат, Малко Търново и Приморско, със средно ниво - Поморие, Сунгурларе, Несебър, Созопол и Айтос и с ниско ниво - Средец и Руен.

• **Социално подпомагане**

В областта на социалната закрила през януари 2003г. влязоха в сила изменения и допълнения на Закона за социалното подпомагане и бе създадена **Агенция за социално подпомагане** и нейните териториални структури, а именно 28 регионални административни центъра и дирекции за социално подпомагане във всички общини. Приетите през април 2003г. подзаконовни актове към Закона за социалното подпомагане въвеждат критерии и стандарти за предоставянето на социални помощи. Инспекторатът в рамките на Агенцията за социално подпомагане отговаря за контрола.

В края на 2002г. бе приета нова **Стратегия за социално подпомагане**, която предвижда до края на 2004г. намаляването с 20% на институциите и на хората в институциите на подчинение на Министерство на труда и социалната политика. Успоредно с това се предвижда въвеждането на алтернативни социални служби (дневни центрове, центрове за консултации и т.н.) Освен това през август 2003г. бе приет план за намаляването с 10% на броя на децата в специализираните институции в периода 2003 – 2005г. **През юни 2003 бе приета Национална стратегия за равни възможности за хората с увреждания**, която има за цел повишаване информираността и качеството на живот на хората с увреждания.

На територията на Бургаска област са разкрити и функционират **14 специализирани институции**, предоставящи услуги:

- ДСХ (Дом за стари хора):
  - Бургас - капацитет - 32
  - Айтос - 32
  - Средец -
- ДВН (Дом за временно настаняване)
  - Бургас -младежи от 18 - 22г. - капацитет 14

- ДВУИ (Дом за вродена и умствена изостаналост)
  - с. Русокастро, община Камено - 148
- ДДУИ (Дом за деца с умствена изостаналост)
  - с. Искра, община Карнобат - 61
- ДВД (Дом за вродени деменции)
  - с. Огнен, община Сунгурларе - 60
- ДВПР
  - с. Заберново, община М. Търново - 134
- СУПЗ
  - с. Бата, община Поморие - 100
- ДВФУ (Дом за възрастни с физически увреждания)
  - с. Горица, община Поморие - 52
- ДДМУИ (Дом за деца и младежи с умствена изостаналост)
  - с. Кошарица, община Несебър - 71
- ДВФУ (Дом за възрастни с физически увреждания)
  - с. Ясна поляна, община Приморско - 51
- ДСХ (Дом за стари хора с отделение за лежачо болни)
  - с. Лозарево, община Сунгурларе - 60
- ДВД (Дом за възрастни с деменция)
  - с. Славянци, община Сунгурларе - 51

Всички заведения работят при запълнен капацитет. Персоналът им има нужда от обучение. От тях добра база имат: ДСХ – Бургас, Айтос и Средец, ДВН - Бургас, ДВФУ - с. Горица и с. Ясна поляна, СУПЗ с. Бата и ДДМУИ - с. Кошарица.

Всички останали специализирани институции за предоставяне на социални услуги имат нужда от подобряване на материално - техническата база. Към всяка община в региона, с изключение на Руен има организиран Домашен социален патронаж, който обслужва възрастни хора и хора с увреждания по домовете им. От 01.01.2003г. това мероприятие е дейност на Общините.

Анализ на социалното подпомагане в регион Бургас за периода 2002-2003г.

Показатели	2002 г.		2003 г.	
	Бр. случаи	Изплатена сума	Бр. случаи	Изплатена сума
1. Подпомагани лица и сем. по ППЗСП -общо	26 982	6 840 673	17 911	4 677 045
В т.ч.чл. 9 ППЗСП/месечна социална помощ /	8 761	5 294 718	8 790	4 060 667
В т.ч.чл. 16 ППЗСП /еднократна социална помощ/	4065	394 879	359	43 972
2. Подпомагани инвалиди -общо	8387	552 965	9342	567 362
3. Подпомагани по ЗСПД/месечни помощи за деца/ -общо	16 489	4 181 039	15 609	4 414 047
4. Подпомагани по ЗЗРСИИ – чл. 40 /месечна добавка за дете с трайни увреждания/	216	59 304	368	106 647
5. Бр. подпомагани лица с месечна целева помощ за отопление	23 316	2 957 046	22 292	3 941 083

В следствие на активната социална политика за осигуряване на заетост през 2003г. чрез включване на подпомаганите лица в програми за заетост се констатира намаляване броя на подпомаганите лица с месечни и еднократни социални помощи спрямо 2002г. Размерът на изплатените помощи по ППЗСП през 2003г., показателно е по-нисък, което е в резултат от действието на НП "От социални помощи към осигуряване на заетост". Въпреки това в общините Малко Търново и Айтос през 2003г. броя на подпомаганите

лица и семейства се увеличава спрямо 2002г., тъй като обект на подпомагане стават много лица в надтрудоспособна възраст. В Община Руен тенденцията на трайно нарастване на подпомаганите лица и семейства се дължи на сезонната заетост и недостатъчно разкрити места по НП ”От социални помощи към осигуряване на заетост.” В някои общини наличието на голям брой ромско население с ниско образование и без квалификация утежнява социалната картина. Това са хора без мотивация за работа, за които Дирекция ”БТ” не е съумяла да осигури заетост на първичен или вторичен трудов пазар.

По Закона за семейните помощи за деца /ЗСПД/ не се забелязва особена тенденция на намаляване или увеличаване в броя на лицата, на които е предоставено право на семейни помощи по реда на Закона за семейни помощи за деца /ЗСПД/. В някои общини увеличението на броя случаи по ЗСПД за 2003г. в сравнение с 2002г. може да се обясни с промяната в нормативната уредба от 01.04.2002г. и отпадането на изискването неосигурените родители с деца до 18 годишна възраст да бъдат регистрирани в Дирекция ”БТ” и нарастване броя на неработещите и неосигурени майки, като община Бургас, Айтос и Поморие. Увеличава се броя на лицата и семейства, получаващи семейни помощи за деца по чл.7 ал.2 от ЗСПД - за деца, настанени за отглеждане в семейства на роднини, близки или в приемно семейство, във връзка с решаването на проблемите на децата в риск. Като цяло броят на подпомаганите през 2003г. спрямо 2002г. леко е намалял поради завишаване на средномесечния доход на член от семейството за предходните шест месеца.

През 2003г. има завишение на броя на **подпомагани лица с месечна добавка за дете с трайни увреждания.**

Броят на подпомогнатите лица и семейства с **месечна целева помощ за отопление** през отоплителен сезон 2002/2003г. е по-малък от броят на подпомогнатите лица и семейства с месечна целева помощ за отопление през отоплителен сезон 2001/2002г.

Безработица

Характерът на икономиката на Бургаска област се определя в значителна степен от сезонния характер на дейностите в отраслите туризъм, строителство, селско стопанство, преработваща индустрия (хранително-вкусова промишленост) . Това от своя страна дава отражение и върху динамиката в заетостта и безработицата в областта.

Регистрираните безработни (брой) в Бургаска област за четири последователни години според НСИ е както следва:

1999г. – 29 072

2000г. – 35 330

2001г. – 34 408

2002г. – 28 667

Анализът на заетите лица показва, че разпределението им според формата на собственост в областта се обуславя от структурата на икономическия комплекс, от темпа на извършващата се реформа в него и от обема на вложените инвестиции. Основната част от заетите в областта работят в предприятия от частния сектор, като за Бургаска област те се движат от 53.0 до 55.0 на сто. **С по-висок дял заети в частния сектор се открояват отраслите - “Преработваща индустрия”, “Селско стопанство”, “Търговия”, “Строителство” и “Транспорт”.**

Неравновесието на трудовия пазар, характерно за целия период от началото на прехода е и продължава да бъде следствие от въздействието на макро и микроикономическата среда и най-вече от стагнацията в търсенето на труд. Наблюдението на структурата и динамиката на заетостта в областта сочи, че дисбалансът между търсенето и предлагането на работна сила продължава и през 2002 година. Сравнителният

анализ, обаче ясно отчита влиянието на сезонния фактор - през летните тримесечия (второто – 17,8% и третото – 17,6%) заетостта е значително по-висока от тази през зимните (първо – 23,3% и четвърто – 18,8%). През активния туристически и селскостопански летен сезон почти винаги настъпва постепенно съживяване на търсенето на труд, а движението на работната сила е по-интензивно от безработица към заетост, и най-вече към частния сектор. Това е видно и от репрезентативното наблюдение на работната сила, провеждано от НСИ за изследване на населението на 15 и повече години правено през определени месеци всяка година.

Процедурите за раздържавяване на повечето предприятия от региона приключиха още през 2000 г., поради което се наблюдава намаление на броя на съкратените от работа лица спрямо м.г. (с 11.7 на сто за деветте месеца, по последни статистически данни). Въпреки намалението на броя на съкратените лица, през годината Д’БТ” в региона регистрираха освобождаване от работа лица и най-вече на медицински и военен персонал.

През трите месеца на 2002 г. са извършени масови уволнения и от военни подразделения в Бургас. През периода юли - септември масово освобождаване на персонал имаше от “Порт Бургас - Дружество за работна сила”, “Пристанище” Бургас ЕАД, “Подделение за превозна дейност” гр. Бургас към БДЖ ЕАД София, както и от “Напоителни системи” ЕАД и “Нармаг” ЕОД също в гр. Бургас. В края на годината, през м. декември е осъществено само едно масово уволнение от “Поморийски солници ЕАД.

Непоследователността в икономическата политика, както и несигурността и липса на доверие в промените на бизнеса в страната и региона ще продължи да задълбочава неравновесието на трудовия пазар и занапред. Приливно-отливните процеси ще ускорят и несъмнено ще повлияят на развитието **на безработицата във възходяща** линия, която ще проличи още през първото тримесечие на следващата година, а очакванията за съживяване търсенето на работна сила ще са свързани единствено със сезонната заетост в туристическата и селскостопанската дейност и провежданата активна политика съгласно ЗНЗ чрез активни мерки и програми за заетост.

Здравеопазване

• Заболеваемост

Регистрираните заболявания в лечебните заведения от общ тип за 2002г. в Бургаски регион са 665 041. Заболеваемостта за годината е 1576,8 на хиляда, което е с 6,3 на хиляда по-малко в сравнение със заболяемостта за 2001г. В региона от 1998г. регистрираната заболяемост е по-висока от същата за страната.

В структурата на заболяемостта по обращаемост за 2002г. най-голям относителен дял заемат Болести на органите на кръвообращението / 25,3% /, следвани от Болести на дихателната система / 24,8% / и Болести на нервната система и сетивните органи / 14,5 % /. Отчита се тенденция към повишаване на регистрирания брой случаи от водещите класове заболявания.

Отчита се значително снижаване на ръста на регистрираните инфекциозни болести и травми и отравяния, което най-вероятно се дължи на насочването на пациентите към Центъра за спешна медицинска помощ и нерегистрирането им в амбулаториите за първична медицинска помощ.

Най-висок относителен дял при заболяванията на населението от 0 до 17 години имат Болестите на дихателната система / 66,6% /, следвани от Болести на нервната система и сетивните органи / 9,6 % /. При населението над 18 год. възраст водещи са Болестите на органите на кръвообращението / 30,8 % /, следвани от Болестите на нервната система и сетивните органи / 15,6% / и Болестите на дихателната система / 15,4 % /.

През 2002 г. се отчита повишаване интензитета на заболяемостта от някои заразни болести - Скарлатина, Рубеола, Лещенка, Марсилска треска.

Регистрираната заболяемост от туберкулоза показва тенденция към повишаване - от 180,2 на 100 хил. човека / за 2000г. / на 192,7 на 100 хил. чов./ за 2002г. /. Същата тенденция съществува и при новооткритите случаи - от 36,4 / за 2000г./ на 42,9 на 100 хил. човека / за 2002г./.

Заболеваемостта от злокачествени новообразувания на 100 хиляди души от населението е нараснала от 2354,1 за 1997 г. на 2654,1 за 2002 г. Новооткритите случаи за годината са 371,5 на 100 хил. души, което е с 14,8 на 100 хил. души повече от предходната 2001 г. С най-голям относителен дял са новообразуванията на кости, съединителна тъкан и млечни жлези, следвани от тези на пикочно-половите органи, храносмилателната система и дихателната система.

Заболеваемостта от някои кожни и венерически заболявания за 2002г. показва намаляване. Регистрираната заболяемост от Сифилис за 2000г. е 189 на 100 хил. души , през 2001 г. е 109,8 , а през 2002 г. е 85,3 на 100 хил. души. При новооткритите случаи тенденцията е същата.

Хоспитализираната заболяемост за 2002 г. е 10,8% или 45778 случая, което е със 1351 повече от 2001г. Най-висок дял от хоспитализираната заболяемост имат Болестите на дихателната система / 17,1% /, следвани от Болести на органите на кръвообращението - 16,8% и Усложнения на бременността, раждането и послеродовия период, вкл. аборти-16,7%.

В Бургаски регион общият брой инвалидизирани лица за 2002г. е 2808, а за 2001г.- 2535. Отчита се повишаване броя на инвалидизирани с 273. **Инвалидността** е 80,517 на 10000 души от населението. За 2002г. инвалидността за страната е 153,50. Най-голям е относителният дял на случаи на инвалидност / 34,4% / за възрастовата група над 60г., следвана от възрастовата група 50-59г./ 31,84% /.

Разпределението на инвалидизирани лица по тежест на инвалидност е както следва:

- над 90% - с чужда помощ	- 22,01 %
- без чужда помощ	- 10,36 %
- от 71% до 90%	- 33,16%
- от 50% до 70 %	- 25,04 %
- до 50 %	- 9,44 %

Най-висок е относителният дял на инвалидизирани лица с тежест на инвалидност от 71% до 90%, следвани от тези с инвалидност над 90%-32,37%. Най-честите причини за инвалидизиране са: мозъчносъдови болести, диабет, хипертонична болест, остеоартроза, болест на Паркинсон, белодробна туберкулоза, шизофренни психози и злокачествени новообразувания.

• Здравна мрежа

Ресурси на здравеопазването в Бургаска област за 2002 г.:

1. ЛЗ за болнична помощ - всичко-13 , с общ брой болнични легла-1718 (в т.ч. две частни специализирани болници с общо 20 легла). За 2003г. – 14бр. Болници, от които многопрофилни 5 и специализирани - 9.
2. ЛЗ за извънболнична помощ
  - ДКЦ - 5 (2003г. – 5бр.)
  - МЦ - 20 (2003г. – 19бр.)
  - индивидуални и групови практики за първична и специализирана медицинска помощ - 984

3. Специализирани болници за рехабилитация - 4, с общ брой легла – 575. За 2003г. – 9 бр. със 725 легла.
4. Детски заведения - 26, с общ брой легла - 1122. За 2003г. – 26 бр. с 814 бр. легла.

Броят на болничните легла, в сравнение с предходната година е намалял с 239 / 158 легла за община Бургас и 106 легла за останалите общини в региона /.

Осигуреността на населението от Бургаски регион с болнични легла на 10 000 човека е 40,3. Отчита се непрекъсната тенденция към намаляне на **осигуреността с болнични легла**.

Осигуреността с болнични легла на населението на областта е по-малка в сравнение с тази за страната.

Медицинският персонал за 2002 и 2003г. е както следва:

- Лекарите – 1096 - 1110
- Стоматолози – 246 - 267
- Персонал с полувисше и средно мед. образование – 1868 - 2063

Осигуреността с лекари на 10 000 население е 26,0 (за 2001г.- 17,3 лекари). Със стоматолози осигуреността е 5,8 на 10 000 , а с полувисши и средни медицински кадри- 44,4. За 2003г. са: лекари – 26,4; стоматолози – 6,4; полувисши и средни медицински кадри – 49,1.

Ресурсите на здравеопазването в Бургаски регион са динамична величина, която се определя от реформата в здравеопазването, акредитацията на лечебните заведения и потребностите на населението от здравни услуги.

Характерно за **натуралните показатели** на лечебните заведения за болнична помощ в Бургаски регион за 2002 г. е:

- увеличаване броя на преминалите болни;
- повишаване оборота на едно легло;
- скъсяване на средния престой на един болен в стационара;

Намалянето на общия брой на болничните легла в региона и изброените по-горе показатели водят до повишаване на използваемостта на лечебните заведения за болнична помощ.

Анализът на **икономическите показатели** на лечебните заведения за болнична помощ показва повишаване на средния разход на едно легло, който варира от 14 232лв. за МБАЛ - Бургас до 8 923лв. за болницата в Царево. Увеличени са разходите за един леглоден и един преминал болен.

Данните за стойностите на икономическите показатели в общинските болнични заведения, които имат приблизително еднаква структура на болничните легла, показват наличието на съществени различия. Това се дължи на различните начални условия на финансиране, което от своя страна се е отразило, както върху количеството на извършената болнична дейност , така и върху структурата на разходите.

Структурата на извършените фактически разходи откроява решаващата роля на живия труд, което изисква най-много средства за неговата издръжка. От друга страна, именно поради голямата величина на този разход, тук се крият и най-значимите резерви за поевтиняване на болничната помощ, свързани с оптимизиране на натовареността на болничния персонал, с рационализиране на структурата му и усъвършенстване на организацията на труда.

В различните болници средната стойност на издръжката на един преминал болен е различна: МБАЛ-Бургас-367лв.; МБАЛ-Карнобат-280лв;болница-Царево-446лв. и т.н.

Значителните разлики, общо и по отделни параграфи, са резултат от структурата на лечебните заведения за болнична помощ и продължителността на престоя на болния и не биха могли да бъдат използвани за сравнение с оглед правенето на общи оценки.

Значителни са различията в структурата на отделните икономически показатели, особено в частта за медикаменти и труд. Структурата на разходите на отделните показатели в много голяма степен е в зависимост от различната осигуреност с кадри, тъй като разходите за труд заемат основна част при формиране на тези показатели.

През 2002 г. лечебните заведения, в зависимост от предмета си на дейност имаха различен начин на финансиране. Всички ЛЗ за извънболнична първична и специализирана медицинска помощ бяха финансирани от НЗОК и от платени такси и медицински услуги. ЛЗ за болнична помощ се финансираха от Републиканския бюджет, чрез сключени договори за финансиране с Общините за извършени медицински дейности, от НЗОК- за извършена дейност по "клинични пътеки" и от платени такси и услуги, по желание на пациента.

За решаването на проблемите на здравеопазването - организационни, управленски и финансови, е необходимо да се отчитат изискванията за добра медицинска практика и потребностите на пазара на здравни услуги.

Търсенето на здравни услуги, което се определя от потока пациенти, икономическите механизми, работата по проекти и програми, свързани със здравно-демографското състояние на населението на Бургаски регион са и ще бъдат основен регулатор на динамиката на здравните ресурси на региона.

Образование

- **Състояние на училищната мрежа**

Националният план за развитие 2000-2006г. актуализиран през април 2003г. подчерта необходимостта от развитие на човешките ресурси, включително повишаване качествено на професионалното образование и обучение като приоритет.

През април 2003г. Министерският съвет одобри Национален план за действие по заетостта. В него се посочват ключовите действия за насърчаване на заетостта през 2003г., съществена част от които са обучението на възрастни, водещо до придобиване на професионална квалификация.

Инвестициите в образованието, изчислени като дял от БВП, все още са под средното за Европейския съюз равнище. Делът на отпадналите ученици, напусналите рано ученици и неуспелите да завършат е значителен. Записването във висши учебни заведения е сравнително ниско. Проведено е незначително последващо наблюдение на Меморандума на комисията относно обучението през целия живот или оптимизирането на мрежата от училища.

Увеличаването и адаптирането на равнищата на образование и обучение е съществен проблем, за да може настоящата и бъдеща работна сила да бъде пренасочена от западащите към развиващите се сектори, да бъдат избегнати несъответствието в уменията и несъответствията на регионално ниво и да се отговори на изискването за адаптивност, наложено от процеса на реструктуриране. България трябва да доразвие реформата си в областта на професионалното образование и обучение в съответствие с икономическите нужди, включително да развие стратегия за продължително професионално обучение в тясно сътрудничество със социалните партньори, както и подходящи стимули за обучението на заетите. От особено значение е да се обърне внимание на неравнопоставеността в достъпа до обучение за безработните. Следва да се засили сътрудничество между предприятията и училищата. Процесът на разработване на нови стандарти на обучение в съответствие с професионалните изисквания, както и на нова система за оценяване и сертифициране, трябва да продължи.

Необходимо е да бъдат положени усилия и за подобряване на възможностите за образование на малцинствените групи и да бъдат преразгледани евентуалните препятствия с оглед осигуряването на равен достъп до образование.

В резултат на навременната оптимизация на училищната мрежа от Дирекция “Образование” се намалиха паралелките по чл. 11 в община Карнобат. В община Несебър слети паралелки се формират в ОУ “Св. Иван Рилски” - с. Кошарица, в общ. Поморие - в ОУ “Хр. Ботев” - с. Горица и ОУ “Св. Св. Кирил и Методий” - с. Порой, в общ. Средец - в ОУ “Н. Й. Вапцаров” - с. Факия.

В общините Руен, Малко Търново, Сунгурларе, Айтос, Камено, се запазват или бележат леко увеличение на паралелките.

В ОУ “О. Паисий” - с. Пещерско и ОУ “Д-р П. Берон” - с. Караново, общ. Айтос, се формират общо 4 паралелки от 2 слети класа. Такова е положението в ОУ “Св. Св. Кирил и Методий” - с. Граматиково и ОУ “Хр. Смирненски” - с. Звездец, общ. М. Търново; в ОУ “Хр. Смирненски” - с. Снежа- общ. Руен и ОУ “Хр. Смирненски” - с. Свобода, общ. Камено.

В 10 училища в областта се формират по три паралелки с два слети класа: в общините Айтос, Камено, Поморие, Сунгурларе - по 1 училище, а в общините Руен и Созопол - по 3 училища. Училищата с по 2 паралелки от два слети класа са общо 19, от които в общините Айтос, Несебър, Поморие, Средец и Царево - по 1, по 2 в общините Камено, Карнобат, Сунгурларе, Созопол /в НУ “Св. Св. Кирил и Методий” - с. Равадиново/ и 6 училища в община Руен.

В началото на учебната 2002/ 03 година бяха закрити 2 начални и 2 основни училища, а учениците - пренасочени в училища от съседни населени места. През учебната година се закриха и ОДК в общините Карнобат и Средец.

Разпределението на броя училища, учители и ученици по данни на ТСБ – Бургас за 2001 – 2002 и 2002 – 2003г. са както следва.

табл. 1

Училища, учители и ученици през учебната 2001 – 2002 и 2002 – 2003г. по общини						
	Училища		Учители		Ученици	
	2001-2002	2002-2003	2001-2002	2002-2003	2001-2002	2002-2003
Общо	187	182	4096	4027	56848	57264
Айтос	16	16	287	272	4257	4227
Бургас	58	57	2337	2313	31818	32207
Камено	8	8	90	84	1307	1319
Карнобат	16	13	281	264	4045	3964
М. Търново	3	3	33	32	433	429
Несебър	9	9	156	161	2216	2233
Поморие	12	12	195	202	2957	3010
Приморско	3	3	45	43	657	677
Руен	32	32	301	283	3788	3790
Созопол	9	9	90	85	1263	1213
Средец	6	6	120	127	1711	1740
Сунгурларе	11	10	98	97	1376	1393
Царево	4	4	63	64	1026	1062

• Професионално обучение

От извършените анализи на професионалното образование и обучение в област Бургас през последните пет години се забелязва намаляване броя на паралелките със срок на обучение 4 год. и с придобиване на втора професионална квалификационна степен и увеличаване броя на паралелките със срок на обучение 5 и 6 год. и с придобиване на трета професионална квалификационна степен.

Засилен е приемът в професионалните гимназии по професии с интензивно изучаване на чужд език. Това особено се изразява в професионално направление “Електроника и електротехника”, при професии “Електронна техника, “Микропроцесорна техника” и “Електронноизчислителна техника”.

Оправдан е и интересът към професиите “Кулинар”, “Мениджмънт в хотелиерството”, “Технология и мениджмънт на производството и обслужването в заведенията за хранене” от професионално направление “Хранително-вкусова промишленост и услуги”, във връзка с развитието на дребния семеен и среден бизнес - общини Бургас, Несебър и Поморие.

През учебната 2003/04 год. за първи път се провежда обучение в 13 клас за придобиване на трета професионална квалификационна степен. Сформираните паралелки, с дневна форма на обучение, от област Бургас са 38. Броят на учениците в тях е над нормативната численост..

По-голямата отдалеченост на определени селища от професионалните гимназии, наложи разкриването на професионални паралелки в средните общообразователни училища по места. Обучаваната професията е съобразена с икономическото развитие на региона и необходимостта от кадри за бъдещото развитие - общ. Руен, общ. Царево, общ. Приморско.

От утвърдените 93 паралелки за държавен прием в професионалните гимназии, приемът не се реализира само в една паралелка в Професионална гимназия по селско стопанство - гр. Карнобат. Причина за това бе не липсата на ученици, а икономическата невъзможност на родителите да заплащат картите за пътуване от близките малките селища.

Средната пълняемост на паралелките от община Бургас доближава 100%. Същият показател за професионалните паралелки от област Бургас през последните години е приблизително 98%.

Оптимизиране на училищната мрежа в професионалните училища от областта се осъществява с въвеждане на обучение по нови професии.

Добрата материална база, квалификацията на учителите и изпълнението на държавния прием през последните години са достатъчно основание РИО - Бургас да не прави предложения за закриване или преобразуване на професионални училища.

Деца с противообществени прояви придобиват умения по професията “Шивач” в социално - педагогически интернат с. Сигмен - Карнобат. В Професионална гимназия по туризъм “Проф. д-р Ас. Златаров” - Бургас се обучават глухи деца по професията “Кулинар”.

Продължаващото обучение и обучението през целия живот се осъществява в квалификационните центрове. Такива центрове има разкрити в повечето професионални училища. В тях се квалифицират не само граждани, но и ученици желаещи да получат допълнителна квалификация по друга професия.

• **Наука и изследвания**

Изследователската и развойната дейности се стимулират чрез пакет от финансови и данъчни мерки (включващи изменения и допълнения на Закона за облагане доходите на физическите лица, Закона за корпоративно подоходно облагане и Правилника за прилагане на Закона за данък добавена стойност, влезли в сила от началото на 2003 г.).

Научно - изследователската дейност е застъпена най-вече във висшите учебни заведения на територията на областта:

- Университет “Проф. Асен Златаров”
- Бургаски свободен университет

Култура и културно наследство

Тук се включват културни институти и обекти на културно-историческо наследство.

• Музеи и музейни сбирки

Музеи и Музейни сбирки има в по-големите градове. Повечето от тях са историческо-етнографски. В тях се съхраняват много ценни експонати от античността и средните векове. Музейното дело също е изправено пред финансови проблеми, които в една или друга степен затрудняват развитието му и опазването на музейните единици.

В областта има 9 бр. музеи с персонал 56 души.

Под контрола на Регионален Бургаски Музей са следните експозиции:

1. гр. Бургас

Археологическа експозиция

Етнографска експозиция

Историческа експозиция

Природонаучна експозиция

Къща - Музейна сбирка "Петя Дубарова"

Художествен музей - Община Бургас

2. Област Бургас

Общински исторически музей - Средец

Исторически музей - Община Карнобат

Къща - музей "Димитър Полянов" - Карнобат

Общински музей - Малко Търново

Музейна сбирка "Петрова Нива"

Музейна сбирка с. Бръшлян

Археологически музей -- Община Созопол

Художествена галерия - Община Созопол

Археологически музей - Община Несебър

Музейна сбирка гр. Поморие

Музей на солта - гр. Поморие

Къща "Лазар Станев" - гр. Айтос

Музейна сбирка - гр. Айтос

Музейна сбирка на Лозарството - с. Сугурларе

Музейна сбирка - гр. Каблешково

Музейна сбирка - с. Ясна Поляна

• Паметници на културата

Културно-историческо наследство с особена стойност са историко-археологическите и архитектурни резервати, с които областта е наситена.

1. От световно значение

Несебър - град-паметник под закрила на ЮНЕСКО

2. Национални резервати и паметници на културата

Археологически паметници от национално значение

Праисторически селищни и тракийски надгробни могили.

Съгласно разпореждане на Министерски съвет на НРБ № 1711 от 22.10.1962 г. всички селищни и надгробни могили в България са обявени за паметници от национално значение.

На територията на бившия Бургаски окръг са регистрирани 1361 тракийски надгробни могили и 41 праисторически селищни могили.

- **Антични и средновековни съоръжения, крепости и отбранителни валове:**

- долмен край с. Белеврен, 500 м северно - Д.В. бр.35/1965 г.
- долмен “Змейова къща” край с. Г. Ябълково, м. “Асенов герен”, 4 км източно Д.В. бр.35/1965г.
- долмен “Чельов капак” край с. Г. Ябълково, м. “Пашадере”, 1 км южно Д.В. бр.35/1965г.
- два долмена край с. Граничар, 1 км южно Д.В. бр.35/1965 г.
- долмен “Змейова къща” край с. Д. Ябълково, 2 км източно Д.В. бр.35/1965г.
- долмен край с. Евренозово, 400 м западно Д.В. бр.35/1965г.
- долмен край с. Заберново, м. “Германиково”, 5 км югоизточно Д.В. бр.35/1965г. долмен край с. Заберново, м. “Тумбата”, 1,5 км северозападно Д.В. бр.35/1965г.
- долмен край с. Заберново, м. “Лътът”, 3 км северозападно Д.В. бр.35/1965г.
- долмен “Похлупени камъни” край с. Калово, 1 км северно Д.В. бр.35/1965г.
- долмен “Змейова къща” край с. Приморско, 4 км северно Д.В. бр.35/1965г.
- антична куполна гробница край гр. Поморие Д.В. бр.35/1965г.
- антично градище “Голое” край с. Лозарево с площ 22,4 дка. и определени граници със заповед на Министър на културата, 1990г. Д.В. бр.35/1965г.
- старобългарски пограничен вал “Еркесията” в запазените му участъци край с. Дебелт, Тръстиково, Сърнево Д.В. бр.35/1965г.

За граници на могилите се приемат естествените очертания на основите на техните насипи. При другите съоръжения се приемат граници на охранявана зона до 10 м в зависимост от особеностите на терена.

Археологически резервати

1. Археологически резерват “Деултум - Дебелт” с обща площ 85,3 ха - Разпореждане на МС №9 от 28.07.1988 г/Д.В. бр.64
2. Археологически резерват Улпия Анхиалейон Палеокастро край гр. Поморие с обща площ 139,4 ха.

Исторически, художествени и архитектурни паметници от национално значение

1. Историческо място - остров "Св. Анастасия" с църква и манастирска сграда - Д.В. бр.35/1965 г. и Д.В. бр. 39/1973 г.
2. Родна къща на поета Димитър Полянов в г. Карнобат - Д.В. бр.35/1965г.
3. Църква "Св. Св. Кирил и Методий", гр. Бургас
4. Къща на Димитър Хараламбус, сега Радиоцентър, ул. "Конт Андрованти" 2, гр. Бургас

Паметници на културата от местно значение:

Декларирани исторически паметници и места в Бургаски регион от XIX-XXв.

1. Балюва къща в с. Бръшлян /Сърмашик/ - исторически и архитектурен паметник, свързан с подготовката на Преображенското въстание
2. Къща на Иван Цанков - поборник от националноосвободителното движение, гр. Бургас, ул."Славянска" №7
3. Лермонтова къща /къщата на Пиперов/, гр. Бургас ул. "Лермонтов" 15
4. Гроб на генерал-майор Александър Герман, гр. Бургас, до църквата "Св. Богородица"
5. Паметник, посветен на руските освободители и гроб на съветски офицери, гр. Бургас, кръстовището на ул. "Пиротска" и ул. "Освобождение"
6. Паметник на починали руски войници по време на освободителната руско-турска война - гр. Бургас, Морската градина до Летния театър
7. Къща на Георги Кондолов, гр. Бургас, ул. "Съединение" № 5
8. Гроб на Александър Георгиев, в гр. Бургас, в двора на църквата "Св. Иван Рилски"
9. Място на сражение от Преображенското въстание 1903 г. в с. Граматиково
10. Чешма - паметник в центъра на гр. Малко Търново
11. Местност Дългата поляна - 7 км, западно от гр. Царево
12. Място на сражение от Преображенското въстание 1903 г., гр. Царево, Градската градина
13. Историческата местност Петрова нива в Странджа планина на 5 км северно от с. Стоилово
14. Място на сражение от Преображенското въстание 1903 г. в м. Свети Илия, 2 км североизточно от с. Стоилово
15. Места на сражения от Преображенското въстание през 1903 г. - с. Бяла вода, с. Визица, с. Звездец, м. Босна при разклона на шосето Бургас - Малко Търново през с. Звездец

- **Фестивали, традиционни празници, обичаи и български традиционни занаяти, реализирани от Регионален бургаски музей**

Регионален музей Бургас ежегодно провежда:

1. Великденски народен празник с обредна трапеза, великденски люлки и игри, фолклорни изпълнения
2. Експериментално ателие за традиционни занаяти
3. Автентични български празници от летния календар
4. Никулден - празник на гр. Бургас - обредна трапеза и фолклорни изпълнения

От 2001 г. в Регионалния музей са разработени програми за представяне на културното наследство, фолклор и традиционни занаяти, които се реализират в Община Бургас, Средец, Созопол, Малко Търново, Приморско, както следва:

- Програма “Живият музей” с реализиране на изложби, целогодишно представяне в Бургас на автентични обичаи и календарни празници;
- организиране на общи културни маршрути - “Морските манастири”, “Тракийските светилища”, и др.;
- организиране на летни образователни ателиета по български занаяти и фолклор с кулминация базар и демонстрации по време на МФФ в Бургас.

В Етнографския комплекс на Регионалния музей в Бургас се осъществява Проект - “Лятно училище по интереси”. Проектът цели съхраняването и подчертаване културната, образователна и социална значимост на българските традиционни занаяти допринасящи за съхраняване на националната идентичност и обогатяване на Европейското културно наследство. Проектът включва демонстрационно изработване, обучение и представяне на продукти на традиционните български занаяти и извършване на услуги. От 1 юли до 15 септември се осъществява представяне и обучение по два занаята - грънчарство и рисуване на текстил. През м. август се включва дърворезба. В дните на ежегодно провеждания в Бургас Международен фолклорен фестивал на територията на Етнографския комплекс бяха демонстрирани още тъкачество, медникарство, звънчарство, плетене на рогозки, предене, изработка на накити от мъниста, забрадки и шалчета, плетене на дантели и рибарски мрежи. Представено бе и гайдарското изкуство от майстор-гайдар със саморъчно изработени гайди. Организирана бе борса за продажба на произведения на автентични народни занаяти. В лятната образователна школа са включени и демонстрации и обучение по фолклорните танци.

Проектът има широка популярност сред местното население, особено сред младежите и децата. Интерес проявяват наши и чужди туристи. Ежедневно в двора на Етнографския музей се провежда обучението от квалифицирани преподаватели. Завършилите школите получават грамоти.

От месец юни т. г. започна реализация на проект за създаване на “Музеен информационен център за туризъм” при Регионален Бургаски музей, финансиран със собствени средства, който цели представяне на всички музейни обекти на територията на Бургаска област и създаването на общи туристически пакети и съвместно участие на регионалните туристически борси. Работи се по разширението на единния сайт на музеите в региона на дейност на Регионален Бургаски музей с цел максимален достъп, промоциране на музейни туристически пакети, общи маршрути и обучение.

Регионалния Бургаски музей работи и по проект “Археологически проучвания и социализация на културни маршрути в резерват “Ропотамо”, финансиран от Национален фонд “Култура”

Проектът на Регионалния Бургаски музей за финансиране по Програма ФАР - “Културното наследство отворено към света, достъпно за всички” цели разработване на туристически маршрути и повишаване на атрактивността на свързаните с тях културни продукти, като се запазят максимално културните ресурси, повиши ефективността на туристическата дейност и квалификацията на обслужващите кадри - специалисти и доброволци.

От културните институти най-голям е броят на **читалищата**. Те са основната клетка на подсистемата в областта. Такива обекти има в почти всички населени места на областта. По-голямата част от тези културни институти разполагат със самостоятелни сгради, най-често със салон и библиотечен фонд. По-големите разполагат и с клубни и кръжочни зали.

Пречиствателни станции за питейни води (ПСПВ), на територията на Бургаска област

ПСПВ “Камчия” - намира се на 12 км след с. Прилеп на пътя Бургас - Шумен. Въведена в експлоатация през 1978 година. Q - 5500 л/с Пречиства водите от язовир “Камчия”

ПСПВ “Я. Поляна” - намира се на 4,5 км. югозападно от с. Я. Поляна Въведена в експлоатация през 1974 година Q - 1300 л/с. Пречиства водите от язовир “Ясна поляна” за водоснабдяване на Южната част на Бургаска област.

Общо водоснабдените от основните водоснабдителни системи “Камчия” и “Ясна поляна” потребители са 368 898 души или 87,3 % от населението на областта. Това определя сравнително ниската себестойност и цена на водата във “В и К” ЕАД Бургас, възможностите за диспечеризация на водоподаването и точен отчет за подадените и изразходваните водни маси.

Само от местни водоизточници се водоснабдява община Малко Търново с население 4 445 души, 13 населени места, от които 8 с население под 100 души.

Освен описаните по-горе повърхностни водоизточници и основни водоснабдителни системи Дружеството стопанисва и експлоатира

Каптажи и дренажи - 421 бр.

Тръбни /сондажни/ кладенци - 117 бр.

Шахтови кладенци - 80 бр.

За довеждане водата до потребителите са изградени 149 бункерни и 176 броя централни помпени станции. Резервоарите са общо 516 бр. с вместимост 224 746 м³ вода

В областта няма населени места с режимно водоподаване. По изключение, при аварийни ситуации или завишено потребление, поради големи засушавания се налага режим в отделни населени места.

Видове водоизточници в област Бургас

Водоснабдителни системи	Местоположение	Техническа характеристика	Обслужвани общини
“Камчия” и “Ясна поляна”	Обл. Бургас	Водопроводи и ПСПВ с капац. 2.5 м ³ /сек	Всички общини от областта без община М. Търново
Локални	За селищата от община М. Търново	Каптажи, дренажи, кладенци, помп. станции, водоеми и водопроводи	Община М. Търново

Източник: ВиК Бургас

Данните за вътрешната и външна водопроводни мрежи. стопанисвани и експлоатирани от Дружеството към 2003 година /обща дължина диаметри и материала, от който са изградени водопроводите са отразени по-долу:

Материал	външна мрежа		вътрешна мрежа		общо	
	м.л.	%	м.л.	%	м.л.	%
Обща дължина	1491711	100,0	2129643	100,0	3621354	100,0
в т. ч.: етернит	767 712	51,5	1 703 648	79,9	2 471 360	68,2
Стомана	593 651	39,8	330 204	15,5	923 855	25,5
Чугун	24 304	1,6	48 222	2,2	72 526	2,0
ПЕВП	6 167	0,4	16 542	0,7	22 709	0,6
РВС	1 100	0,1	1 034	0,1	2 134	0,1
Поцинковани	3 488	0,2	34 864	1,6	38 352	1,0
Каменин	7 607	0,5			7 607	0,2
А Е В Г	2 600	0,2			2 600	0,1
Стом. бетон	85 082	5,7			85 082	2,3

Водопроводните отклонения по мрежата са общо 106 364 бр. разпределени по общини:

Община Айтос	8 638
Община Бургас	22 471
Община Камено	6 135
Община Карнобат	11 217
Община М. Търново	2 869
Община Несебър	6 797
Община Поморие	9 704
Община Руен	9 339
Община Созопол	7 694
Община Средец	8 129
Община Сунгурларе	6 868
Община Царево	6 503

• Канализация

През 2002 година са инкасирани 17 631 631 м³ канална вода, което представлява 63,5 % от инкасираната вода и показва степента на изграденост на канална мрежа в областта. Приходите от канализация са 1 921 х. лева.

Брой на градовете и селата с изградена канализационна система

	Вид на канализационната система	процент на изграденост
градове:		
гр. Айтос	смесена	94%
гр. Бургас	разделна	98%
гр. Карнобат	смесена	89%
гр. Несебър	смесена	98%
гр. Поморие	разделна	89%
гр. Созопол	смесена	94%
гр. Средец	смесена	78%
гр. Царево	смесена	78%
гр. Приморско	разделна	99%
гр. Ахтопол	смесена	88%
села:		
с. Свети Свети Влас	смесена	78%
с. Равда	смесена	93%
с. Атия	смесена	57%
с. Китен	разделна	99%
с. Граматиково	смесена	36%

Особено важна характеристика на канализационните мрежи са диаметрите на мрежите, вида на тръбите и годината на изграждане. Тези данни са изходна база в разработките за модернизация и реконструкция на канализационните мрежи.

Канализационните отклонения са 35 393 бр., разпределени по общини:

Община Айтос	5179 бр.
Община Бургас	9159 бр.
Община Карнобат	4870 бр.
Община Несебър	4003 бр.

Община Поморие	3960 бр.
Община Созопол	1181 бр.
Община Средец	2730 бр.
Община Царево	4311 бр.

Отвеждането на отпадните води в канализационна мрежа и пречиствателни съоръжения е една от насоките за разширяване обхвата на обслужваното население. В тази връзка следва да се има предвид, че в някои населени места /**Черноморец, Обзор, Каблешково**/ има изградена канална мрежа, която е собственост на съответната община. Експлоатацията на тези мрежи чрез отдаване под наем или други форми на взаимодействие с общините ще доведе до подобряване стопанисването на мрежата и по-добро обслужване на населението.

Каналните помпени станции - 39 броя с общ капацитет 3 313 л/сек, са недостатъчни за поемане отпадните и дъждовни води. Необходимо е изграждане на нови канални помпени станции в населените места, където са изградени и предстои да се изградят пречиствателни станции за отпадни води. **Разширяване на каналната мрежа е сериозна задача за развитие на Дружеството и подобряване обслужването на населението на всички населени места.**

• Пречистване на отпадни води

Значително нова дейност за Дружеството, която се явява и една от основните насоки за разширяване обхвата на обслужваното население. Пречистването на отпадните води се извършва в пет пречиствателни станции за отпадни води. Характерни за тази дейност са големите различия в себестойността на пречистване на куб. метър вода в различните пречиствателни станции, което следва да се преодолява чрез модернизация, реконструкция и въвеждане на нови технологии. До 1997 година населението беше освободено от заплащане на пречистване на отпадни води. През 2002 година са пречистени 13 632 329 м³ вода, от тях за населението 8 085 976 м³ - 59%.

В пречистването на отпадни води са заети 152 души персонал, обслужващ съоръженията в петте пречиствателни станции. Приходите от пречистване на отпадни води са 4 494 508 лева.

ПСОВ “Бургас” е разположена непосредствено до северния бряг на ез. Вая, в Северната индустриална зона на града. В експлоатация е от 1986 год. Капацитет на пречиствателните съоръжения - $Q_{\text{ср.дн}} - 1388$ л/с През 2002 година през станцията са пречистени 7 329 264 куб. метра вода от град Бургас, срещу 11 676 810 м³ инкасирана вода- 63 % от инкасираната вода за града се пречиства в ПСОВ Бургас

ПСОВ “М. Рудник” е разположена в изходната зона на к-с “М. Рудник” до пътя към с. Твърдица. В експлоатация е от 1977 година, с разширение от 1986 година. – $Q_{\text{ср.дн}} - 126$ л/с. През 2002 година са пречистени 1 416 268 м³ вода, - 12 % от инкасираната в град Бургас вода. Общо от двете пречиствателни станции за отпадни води са пречистени 75 % от инкасираната вода.

ПСОВ “Равда”- разположена е на 400 м северно от с. Ахелой, на 500 м от главния път Бургас – Сл. бряг. Работи от 1976 година. Поема водите на КК “Сл. Бряг” и Несебър. – $Q_{\text{ср.дн}} - 255$ л/с Пречистената през 2002 година вода е 3 278 091 кубични метра, от общо инкасирана 3 871 880 м³ вода за технически район Несебър.

ПСОВ “Поморие” - разположена е на 400 м от главния път Бургас – Сл. бряг и на около 3 км от южния вход на гр. Поморие. Построена със средства на Община Поморие. В действие от 1998 година. – $Q_{\text{ср.дн}} - 133$ л/с Пречистени водни маси през 2002 година 754 750 м³.

ПСОВ “Китен” - намира се на около 800 м от главния път Бургас – Царево и на около 1.5 км от с. Китен. Въведена в действие през 1980 година. Нуждае се от значително разширение, поради увеличаване отпадните води в района– $Q_{\text{ср.дн}} = 161$ л/с. Пречистена вода през 2002 година 852 512 м³

Населени места обслужвани от ПСОВ
ПСОВ “Бургас“ - гр. Бургас
ПСОВ “М. Рудник“ - к-с "Меден Рудник", гр. Бургас
ПСОВ “Равда“ - ТК "Сл. бряг", гр. Несебър, с. Равда
ПСОВ “Поморие“ - гр. Поморие
ПСОВ “Китен“ - гр. Приморско, с. Китен
ПСОВ “Средец“ - предстои цялостно въвеждане до март 2005г.

Инвестиционната програма на Дружеството за периода 2003-2007 година е разработена по териториален принцип, за да може да се търси връзка между собствени средства, общински и републикански бюджети и финансиране от предприсъединителни фондове. За по-голяма част от обектите за изграждане през 2003 и 2004 година има изготвени проекти.

През периода 1972 - 1982 година са изградени и все още не са реконструирани стоманени магистрални водопроводи от водоснабдителни системи “Камчия” и “Ясна поляна” с обща дължина 111 681 м. и диаметри от ф 1 600 мм до ф 400 мм. Амортизационният срок за повечето от тях е изтекъл, но с малки изключения, не са предприети мерки за тяхната реконструкция

Транспортна мрежа

• Транспортни коридори

Географското разположение на област Бургас в югоизточната част на Р. България я превръща в гранична за държавата зона, която както я отделя, така и я свързва с Република Турция, а посредством Черно Море и с останалите черноморски държави и целия свят. Граничното ѝ разположение я превръща в кръстопът на транспортни артерии от най-висок клас, провеждащи национален и международен трафик. Тя има предимството да бъде обслужвана от един от десетте международни транспортни коридори - **МТК № 8 (Бургас - София - Скопие - Тирана - Вльора - Бари)**, в участъка му на българска територия (Бургас – Айтос – Карнобат – Сливен – Нова Загора - Стара Загора – Чирпан – Пловдив – Пазарджик – София - Кюстендил). Коридорът се маркира от ГКПП Бургас, първокласен път Е-773 по Европейската категоризация, Автомагистрала “Тракия”, VIII главна ж. п. линия и ГКПП Гюешево и Станке Лисичково. МТК № 8 провежда транспортните потоци в посока изток - запад, като се събира с МТК № 4 (10), (в участъка София - Пловдив) и пресича с МТК № 9 (Хелзинки - Москва - Букурещ - Александруполис), посредством който се свързва с МТК № 7 (Черно Море- р. Дунав),

Един от важните възли на МТК № 8 е двойката центрове Бургас - Карнобат, които по отношение на националната инфраструктура се разглеждат свързани, предвид разпределението на различни инфраструктурни функции между тях - Карнобат като стратегически ж. п. център, а Бургас - като сухопътен, въздушен, морски и телекомуникационен център.

В посока изток - запад територията се обслужва от национални транспортни коридори по направление Бургас - София. Основният транспортен коридор по направление Бургас - Средец - Ямбол е оформен от пътища II и III клас, докато направление Бургас - Айтос -

Карнобат - Стралджа е формирано от първокласен път и ж.п. линия, пренасящи както националния, така и международен транспортен трафик.

В посока север - юг територията се обслужва от национални транспортни коридори по направлението ГКПП М. Търново - ГКПП Дуран Кулак и ГКПП М. Търново - ГКПП Русе. Основният транспортен коридор ГКПП М. Търново - Бургас - Варна - ГКПП Дуран Кулак на територията на Бургаска област е оформен от пътища I клас и частично от ж.п. линия /на Север от Бургас/, пренасящи както националния, така и международен транспортен трафик, докато направлението ГКПП М. Търново - Средец - Карнобат - Шумен - ГКПП Русе е оформен от пътища II и III клас, като използва и същия железен път на територията на Бургаска област.

• Пътна мрежа

На територията на област Бургас е изградена **1124,6 км. републиканска пътна мрежа** (РПМ) I, II и III клас, което представлява 3,8% от общата пътна мрежа на страната (при 15% от територията на България). В областта са представени по-силно от средното за страната пътищата от II и III клас и по-слабо IV клас. Все още не са изградени автомагистралаи.

Гъстотата на РПМ общо е по-висока от средната за страната. Гъстотата на четвъртокласната пътна мрежа е по-ниска от средната за страната и като се има предвид високопланинската част на областта (където пътната мрежа основно е IV клас), това е показател за недостатъчно развита пътна мрежа от най-нисък клас.

В същото време гъстотата на третокласната пътна мрежа е значително по-висока от средната за страната. Би могло да се направи извод, че третокласната пътна мрежа е развита по-добре, за сметка на четвъртокласната, но предвид теренните особености, по-скоро е изостанало развитието на второкласната пътна мрежа, което личи и по гъстотата за областта, сравнена с тази за страната.

табл. 1. Дължина, гъстота и състояние на пътната мрежа в област Бургас

Пътна мрежа по класове	Дължина				Отн. дял на областта	Гъстота, км/1000км ²		Състояние на пътищата - обл. Бургас, % от общата дължина		
	област Бургас		България			област Бургас	България	добро	средно	лошо
	км	%	км	%						
Автомагистралаи	0	0	318,8	0,9	0	0	2,9	-	-	-
I клас	249,6	10,75	2886,6	7,9	8,65	32,2	26,0	50,2	18,5	31,3
II клас	243,6	10,50	3718,1	10,1	6,55	31,4	33,5	22	39,4	38,6
III клас	622,4	26,83	6337,6	17,3	9,82	80,3	57,1	13,4	37,5	49,1
IV клас	1195,2	51,54	23277	63,4	5,13	154,1	209,7			
пътни връзки	9,0	0,38	191,6	0,5	4,7					
общо	2319,8	100,0	36729,7	100,0	3,	299,20	333,0	23,3	33,2	43,5

Източник: ОПУ Бургас

Наблюдават се съществени различия в състоянието на различните по клас пътища - предимно добро за пътищата от I клас, средно за пътищата от II клас, с близък дял на средно и лошо състояние и предимно лошо за пътищата от III клас.

Основен транспортен носител за областта е **първокласният път I-6 (E-773)** по направлението Бургас - Айтос - Карнобат - Сливен, който се явява южна транспортна ос между Източна и Западна България, като пренася и част от международните потоци по направлението изток - запад.

Друг първокласен път, който пренася международни потоци е **пътят I-9** с Европейска категоризация **E-87** по направлението ГКПП М. Търново - Бургас - Варна - ГКПП Дуран Кулак. Като минава през източната част на областта, пътят пренася както транзитни потоци, така и хора и е най-пряката връзка между областите Бургас и Варна.

Този път е особено важен за черноморските общини, тъй като обслужва туристопотока през лятото.

Около половината първокласна пътна мрежа на областта 125,4 км. /52%/ е в добро състояние, 18% е в средно, а 30% в лошо състояние.

Пътищата втори клас осигуряват регионалното ниво на транспортно обслужване, като преразпределяйки автомобилното движение между първокласните и останалите пътища, най-често осигуряват връзки между две или три съседни области. 21% от второкласната пътна мрежа на областта е в добро състояние, 40% в средно, а 39% в лошо. В най-тежко състояние са частта от пътя II-73 на територията на община Сунгурларе и II-79 на територията на община Средец, които се нуждаят от рехабилитация.

Третокласната пътна мрежа обслужва “вътрешнообластните” потоци, като осигурява достъп на градове, промишлени центрове, туристически или исторически обекти до пътища от по-висок клас. Около 12% от третокласната пътна мрежа на областта е в добро състояние, 41% от нея е в средно състояние, а 47% в лошо. В най-лошо състояние са път III-1014 и III-1015 на територията на Община Бургас, пътища III-1014 и III-1020 на територията на Община Камено, както и път III-1156 на територията на Община Сунгурларе, които се нуждаят от рехабилитация.

Представа за обезпечеността на общините с пътища и за тяхната структура дава Табл. 2. Ясно се откроява ядрото около областния център Бургас и Черноморието.

табл. 2. Обезпеченост с републиканска пътна мрежа на общините в област Бургас

Общини	Дължина /км/				Гъстота, км /1000 км ²			
	Икл	Пкл	Шкл	общо	Икл	Пкл	Шкл	общо
Айтос	24,1		20,8	44,9	59,7		51,5	111,1
Бургас	45,2	13,0	79,4	137,6	87,9	25,3	154,8	268,2
Камено		7,5	73,6	81,1		21,1	207,3	228,5
Карнобат	28,0	11,0	45,4	84,4	34,7	13,7	56,3	104,7
М. Гърново	40,2	30,1	39,5	109,8	50,3	37,7	49,4	137,4
Несебър	42,4		39,5	81,9	100,5		93,6	194
Поморие	16,6		37,6	54,2	40,2		91	131,2
Приморско		10,2	23,4	33,7		29,1	66,9	96,3
Руен			72,6	72,6			105,2	105,2
Созопол	24,6	32,4	32,6	89,6	47,5	62,5	62,9	173
Средец		68,4	70,1	138,5		59,7	61,2	120,9
Сунгурларе	28,5	36,0	57,9	122,4	34,6	43,7	70,3	148,5
Царево		35,0	30,0	65		68,2	58,5	126,7
Област Бургас	249,6	243,6	622,4	1115,6	32,2	31,4	80,3	143,9
България					26,0	33,5	57,1	116,6

Източник: ОПУ Бургас

Гъстотата на РПМ се определя от специфичните природогеографски, демографски и социално-икономически фактори в областта. Бургаска област е административна единица, 2/3 от чиято територия са заети от планински релеф. Той се оказва определящ за по-малката гъстота на мрежата в тези участъци, който обаче остава по-висок от средния за страната. Друг природен фактор, който влияе върху нея е черноморското крайбрежие, което се характеризира с гъсто разположение на населените места по оста север - юг, което определя линейната структура на пътната мрежа и по-малката ѝ гъстота. Важен политически фактор, който определя облика на пътната мрежа в областта е нейния граничен характер. Той се явява съществена причина за по-малката гъстота на пътната мрежа в граничните райони, както и по-ниското им качество.

Най-висока гъстотата на пътната мрежа се оказва в Община Бургас, като причината за това е комплексна. Определяща за гъстотата ѝ е наличието на Областният център в нейната територия, както и множеството предприятия, които са разположени извън града,

но в неговия ареал. Най ниска гъстотата на пътната мрежа е в Община Приморско, което се дължи на малката ѝ територия, планинския характер на по-голямата част от нея и черноморското крайбрежие. По-ниска от средната за страната е гъстотата на пътната мрежа и в общините Карнобат и Руен, като в последната тя е изцяло третокласна.

Транспортното обслужване се осъществява както от държавни, така и от частни дружества, които осигуряват междуселищните линии в областта, а също и междуобластни линии - от републиканската транспортна схема.

Четвъртокласната пътна мрежа, съгласно закона за пътищата е публична общинска собственост и като такава се стопанисва и управлява от общините. Тя обслужва движението вътре в общините и в някои случаи между тях.

Преобладаващата част е в лошо състояние, което затруднява движението, особено през зимния период.

табл. 3 Разпределение на общинската пътна мрежа

№	Община	Дължина общинска пътна мрежа	
		бивши IV клас	бивши "МП"
		км	км.
1	Айтос	98,2	0
2	Бургас	58,4	2
3	Камено	28,2	0
4	Карнобат	146,4	7,5
5	Малко Търново	57,0	95
6	Несебър	36,7	11
7	Поморие	67,5	0
8	Приморско	28,0	5,2
9	Руен	127,2	4
10	Созопол	62,3	15
11	Средец	169,7	14
12	Сунгурларе	102,8	12
13	Царево	42,1	5
	Общо	1 024,5	170,7

Всяка година по Националната годишна програма (НГП) се осигуряват средства за ремонт, реконструкция и поддръжка на общинските пътища. Тези средства за 2003 и 2004г. са по около 1500 хил. лв.

• Железопътна мрежа

Като се има предвид неравномерното покритие на територията на страната с главни ж. п. линии, липса на паралелни направления по Дунавското крайбрежие и успоредно на южната граница, както и отсъствие на меридионални направления по Черноморското крайбрежие и по оста Плевен - Пловдив, област Бургас има изключителното предимство да се обслужва от две пресичащи се главни ж. п. линии.

През нея минават две от трите паралелни направления за страната - 8-ма магистрална железопътна линия - Пловдив - Филипово - Бургас от км. 215+000 в междугарието гара Стралджа- гара Церковски -до км 293+500 гара Бургас, както и 3-та магистрална железопътна линия Илиянци - Карлово - Карнобат - Синдел - Варна ферибот - от км 0+000 гара Карнобат до 75+807 спирка Струя в междугарието Търнак - Аспарухово

Двете линии обслужват не само националните, но и международните потоци. Освен в Европейските магистрални линии, двете линии са категоризирани и в Европейското съглашение за комбинирани превози, което създава възможности за

областта да ползва съвременна икономична и най-екологична (след водните превози) транспортна технология.¹

Освен от тези две главни ж. п. линии, областта се обслужва и от цялата 86-та второстепенна железопътна линия от гара Вл. Павлов до гара Поморие, както и от шест основни ж. п. клона. Това са индустриални железопътни клонове на отделни предприятия, по голямата част от които са съсредоточени в района на гр. Бургас -

Пристанище “Бургас”;

Индустриални зони “Изток” и “Запад” на Бургас;

Долно Езерово - Дебелт на “Промет”;

Коловозното развитие на "Лукойл" Нефтохим в гара Дружба;

В гара Българово - на захарен завод “Камено”, Каменни кариери на “Андезит”;

“Държавен резерв”;

Сред клоновете са и други по-незначителни дължини в гарите Айтос, Карнобат и Лозарево.

Ж. п. клоновете представляват отклонения от главните ж. п. направления, които събират и обслужват местен трафик, най-често с местно и регионално значение. Причина за изграждането на голяма част от тях е свързана с добива на полезни изкопаеми или обслужване на големи промишлени предприятия.

В района на областта са разположени **три големи гари.**

Железопътен възел Бургас, включващ гарите Бургас, Бургас запад, Вл. Павлов, и Бургас разпределителна;

Гара Дружба и гара Карнобат, които са влакообразуващи и дават значителен процент от товарите, пътуващи по железопътната мрежа на страната.

Общо дължината на железния път, неговият вид и вида тяга са както е посочено в таблица 1.

Железопътно подразделение	(км) Всичко железен път	Текущ път в това число електрифицирани			Двоен и 2 + 7 / м	Всичко км	Гарови коловози		Общо (7 + 8)	индустриални	Общо клонове км.
		Еднопътни (км)	Двупътни (км)	Всичко (км)			Всичко км	електрифицирани в това число			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ПЕПЖИ Варна	52,808	35,908	16,810	52,808	16,810	69,618	7,893	7,893	77,511	-	77,511
ПЕПЖИ Бургас	133,510	15,114	93,332	108,446	93,332	226,842	110,407	57,159	337,249	184,733	521,98

табл. 1

¹ Основната цел на това Съглашение е да се създадат необходимите технически и експлоатационни предпоставки за осъществяване на комбинирани превози на товари по взаимно съгласувана мрежа от международни и вътрешни линии по ж. п. транспорт с участието на автомобилния, речния и морски транспорт по системата “от врата до врата”.

Общо за областта	186,318	51,022	110,142	161,254	110,142	296,46	118,300	65,052	414,760	183,733	599,49
------------------	---------	--------	---------	---------	---------	--------	---------	--------	---------	---------	--------

Общата дължина на железния път в областта е 599,493 км, което представлява около 13,5 % от цялата железопътна мрежа на страната, от които 184,333 км в индустриални клонове; 296,460 км текущ път и 68,052 км в гарови коловози. **Удвоените линии са 110,142 км**, което представлява **12%** от удвоените линии на страната, а **електрифицираните са 226,306 км**, което е **8,5%** от електрифицираните в страната ж. п. линии. Болшинството от тях лежат на коридор № 8 /изток - запад/ на Балканите, който свързва зоните на Адриатическо и Черно море.

Железопътната мрежа е сравнително равномерно разположена по територията на Областта, а като изключение е югоизточният край - община Средец, Созопол, Царево и Малко Търново.

При средна гъстота на железопътната мрежа за страната **3,870 км жел. път за 100 км² територия**, за Област Бургас тя е **7,732 км жел. път за 100 км²**.

От справката е видно, че индустриалните ж.п. клонове са около 30 % от общата дължина на ж. п. мрежата, което говори, че Железопътен възел Бургас е един изключително мощен източник на товари за цялата мрежа, преди всичко пристанище "Бургас" и "Лукойл" Нефтохим Дружба.

Отсеката Карнобат - Зимница е най-натоварената отсечка от републиканската ж.п. мрежа.

Вследствие на просрочени ремонти скоростите за движение на влаковете са намалени с около 20% в сравнение с проектните.

До момента е завършена рехабилитацията на отсеките Зимница - Стралджа и Стралджа - Церковски.

Табл. 2. Ж. П. мрежа в област Бургас - видове ж.п. линии

ж.п. линии	област Бургас		Р България	
	дължина, км	%	дължина, км	%
текущ път	599,5	100	4290	100
удвоени ж.п. линии	110,1	18,4	964	22,5
електрифицирани	226,3	37,7	2645	62
Гъстота на ж.п. мрежа	7,7км/100км ²		3,9 км/100км ²	

Източник: ПЕПЖИ Бургас

Пространствената конфигурация на ж. п. мрежата, както бе изтъкнато по-горе обхваща 8 общини от областта. Железен път не преминава през 5 общини, като 4 от тях са в южната част на областта - Малко Търново, Царево, Приморско и Созопол. Причините за това са комплексни Влияние оказват, както природогеографски фактори като силнонасечения планински релеф, така и социалноикономически и политически - малката гъстота на населението, обезлюдяването на региона и граничния му характер, който след 2007г. ще стане външна граница на Европейския съюз.

Правят впечатление общините Бургас и Карнобат, които се обслужват от най-голям брой гари и спирки. Само за едно денонощие на гара Карнобат пристигат 15 и заминават още толкова международни, експресни и бързи влакове, обслужващи главно транзитните превози. Това е естествено, като се има предвид значимостта на гара Карнобат - един от най-големите ж. п. възли в страната със значителен пътнито и товарооборот. Със своите обслужващи функции тя е от национално значение - товарна и пътническа гара, локомотивно и вагонно депо, ел. и ж. п. секции, които ѝ определят възлово място в железопътната мрежа на страната. Управлението, както и разпределителната гара са оборудвани със съвременна и модерна техника, автоматизираща в значителна степен превозната дейност.

Важна е ролята на гара Бургас с оглед ролята, която ѝ е отредена - да бъде начало на 8-ми трансевропейски коридор, което я характеризира основно, като важна товароразпределителна точка с национално и международно значение.

табл. 3. Обслужване на общините от област Бургас с ж.п. транспорт

	Главни ж. п. линии		ж. п. клонове	
	брой гари	брой спирки	брой гари	брой спирки
Бургас	6	4		3
Камено	1	1	1	1
Айтос	2	2	1	1
Карнобат	3	1		
Сунгурларе	2	4		
Руен	2	6		
Поморие			1	
Средец				1

Източник: ПЕПЖИ Бургас

• Въздушен транспорт

На територията на Бургаска област е построено едно летище - “Летище Бургас” ЕАД. То е най-голямото в страната и второ по интензитет, с най-много слънчеви дни.

Центърът за управление на въздушните полети ръководи движението на самолетите над около ¼ от територията на страната.

В седемдесетгодишното си съществуване като транспортно - комуникационен център с режим на работа 24 часа то се използва за чартърни, товарни и пътнически полети, за внос и износ на селскостопанска продукция от и за България, Европа, Азия (в т.ч. Близкия изток) и Африка. В момента летището обслужва инцидентно и военни полети.

Летище Бургас е разположено в живописен залив на южното българско Черноморие, на 10 км. североизточно от гр. Бургас. Специфичното географско положение - на границата между Европа и Азия, определя и стратегическото му значение за новите отношения в съвременния свят. Обслужващите възможности на бургаското летище силно повлияват разгръщането на транспортните връзки, туризма и търговските отношения между партньорите от Изтока и Запада.

Летището е изградено върху площ от 2 604 300 кв.м., като на територията му функционира един от най-големите центрове за обработка на товари на Балканите. Пистата за излитане и кацане, с дължина 3 200 м. обслужва най-тежките самолети от типа Боинг 747 Джъмбо и Ан 124 Руслан.

Бургаското летище е редовен член на АСІ с широко представителство в нейните комисии. В края на 90-те години то е лицензирано за следните авиационни дейности:

- Наземно администриране и надзор
- Обслужване на пътници
- Обслужване на багажи
- Обслужване на товари и поща
- Обслужване на ВС на перона
- Обслужване на ВС
- Обслужване с горива и масла
- Полетни операции и администриране на екипажите
- Наземен транспорт
- Доставка на провизии

- Пътническо обслужване

Пътническото обслужване на Летище Бургас се осъществява по действащите международни стандарти.

Пътниците за заминаващи полети се обслужват от терминал с капацитет 900 пътника на час.

Пътниците от пристигащи полети се обслужват от терминал с капацитет 1200 пътника на час.

Летище Бургас обслужва редовните и чартърни полети на широк кръг туроператори като : ITS , TUI , Некерман, BG Tours - Германия, Паркам и Александрия - Чехия, Балкан Холидейз - Англия, Балкан Турс - Ирландия, Балкан Експрес - Холандия, Fritidsresor и Royal Tours - Скандинавия и др.

Като оторизиран агент на IATA Летище Бургас, чрез своята Агенция за самолетни билети предлага на клиентите си и допълнителни услуги. С помощта на резервационната система “Амадеус” на пътниците се осигурява голямо разнообразие от направления и тарифи, както и авиационни билети на компаниите : Balkan, Hemus Air, Aeroflot, Lufthansa, Air France, British Airways, Swissair, CSA, MALEV, Air Ukraine, Don avia и др.

Клиентите имат възможност да резервират ж.п. транспорт, ферибот, хотел или наемат автомобил в която и да е част от света.

табл. 1

Информация относно броя на обслужените самолети и пътници за периода 1998 – 2002г. и прогноза до 2005г.								
години	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Обслужени самолети – бр.	6 431	6 148	5 443	5 964	6 708	8 000	9 100	10 000
Обслужени пътници – бр.	433 024	339 297	398 015	595 811	767 473	950 000	1 100 000	1 300 000

- Обслужване на товари

Карго зоната на Летище Бургас обхваща 50 000 кв.м. от общата му площ.

Разположена в югоизточната част на аеропорта , в близост до интензивна мрежа от сухопътен и морски транспорт, зоната е пряко свързана с европейския транспортен коридор № 8.

Карго центърът е с капацитет за обработка на 30 000 тона товари годишно. Терминалът включва затворен склад от 2 000 кв.м. и открита складова площ от 1 000 кв.м. Непосредствено пред товарния терминал са разположени шест стоянки, свързани с подземната система на летището за зареждане на гориво.

На територията на областта има действаща селскостопанска авиация, техническото и летателно оборудване на която е способно да задоволи нуждите на селското стопанство на цяла Югоизточна България, същата в настоящия момент не се използва ефективно главно поради сравнително високата себестойност на предлаганите услуги.

• Воден транспорт

Добрата транспортна обезпеченост на област Бургас се допълва и от наличието на морски транспорт. Шест от общините в Областта имат излаз на Черно море. На територията на Бургаска област морският транспорт се обслужва от 8 пристанища за обществен транспорт и 3 със специално предназначение. Към настоящия момент, въпреки

законоустановената възможност за изграждане на частни пристанища - яхтени, за обществен транспорт или със специално предназначение, такива все още не съществуват. Изключение е “Рибно“ пристанище гр. Бургас.

Пристанища за обществен транспорт:

1. Пристанище Бургас
2. Пристанище Ахтопол
3. Пристанище Царево
4. Пристанище Созопол
5. Пристанище Поморие
6. Пристанище Несебър
7. Нефтепристанище “Росенец”
8. Рибно пристанище

Пристанища със специално предназначение:

1. Пристанище “Кораборемонтен завод”
2. Пристанище “Трансстрой”
3. Пристанище “Бургаски корабостроителници”

Пристанищата са изградени в общинските центрове на Черноморските общини, като единствено Община Приморско няма изградено пристанище на своя територия. Най-голяма концентрация на пристанища се наблюдава в акваторията на Община Бургас, което е естествено с оглед на характеристиката ѝ като индустриален и транспортен център на Областта. Тези пристанища са и най-големите на територията на Бургаска област.

Именно поради това, интензитетът на работа на пристанищата в останалите общини е незначителен, в сравнение с този на Бургаските пристанища.

Данните за товарооборота през последните 3 години в четирите най-големи пристанища в Бургаска област са следните:

Пристанище	година	Товарооборот /тона/
Пристанище Бургас Запад	2001	2205413
	2002	1797830
	2003	2064725
Пристанище Бургас Изток	2001	2935806
	2002	3287011
	2003	3557448
Рибно Пристанище	2001	73850
	2002	154414
	2003	185102
Нефтено Пристанище	2001	7278442
	2002	6659798
	2003	6634073

Характера на пристанищната дейност и голямата капиталоемкост на новото строителство дават основание да се предполага, че до края на 2006г. няма да има промяна в броя им. Евентуално може да се очакват промени в товарооборота, които зависят от общото състояние на българската икономика, както и от осъществяването на проектите за нефтопроводи “Бургас - Александруполис” и “Бургас - Вльора”, както и от завършване на реконструкцията и модернизацията на Пристанище Бургас, която ще му позволи да обслужва кораби с капацитет 150 000т.

Друг важен показател за интензитета на развитие на морския транспорт е броят на регистрираните плавателни съдове на територията на Бургаска област, както и във всяко от съответните пристанища.

По този показател данните са следните:

Брой вписани плавателни съдове в отговорния район на Дирекция Морска Администрация (ДМА) Бургас, разпределени по пристанище на регистрация към 10.12.2003г.

Бургас	Несебър	Поморие	Созопол	Приморско	Царево	Ахтопол
1452	622	279	617	319	331	175

Брой новорегистрирани плавателни съдове по пристанища на вписване

Година	Бургас	Несебър	Поморие	Созопол	Приморско	Царево	Ахтопол
2000г.	36	7	5	13	12	3	4
2001г.	32	6	2	7	10	8	6
2002г.	30	15	2	10	10	6	3
2003г.	21	14	7	15	7	13	6

Енергийна мрежа

• Електроенергетика

В електроенергийно отношение област Бургас попада в обхвата на Електропреносен район Бургас.

На територията на областта функционира една топлоелектрическа централа -ТЕЦ “Лукойл”, която е индустриална и с предназначение за захранване на съответното промишлено предприятие, чиято собственост е. На територията на областта не са изградени водноелектрически централи, тъй като липсват подходящи условия за това - реките които преминават през Бургаска област са къси и с малък дебит.

Неколкократно са извършвани опити за алтернативен добив на ел. енергия, чрез използване силата на вятъра. Към настоящия момент е изградена една вятърна електрическа централа от микро тип между с. Равда и с. Ахелой в община Несебър. Добиваната от централата електроенергия задоволява личните нужди на изграден в непосредствена близост животновъден комплекс и рядко се търгува с НЕК.

Основен източник на електроенергия за областта е националната електроенергийна система, която на територията на Бургаска област се обслужва от “Национална електрическа компания” ЕАД, Предприятие “Мрежи високо напрежение” Електропреносен район Бургас, като на разглежданата територия попада един от основните възли на преносната система - подстанция “Бургас” с трансформация на напрежението 220/110 кв. Дейността по преноса на електроенергия е монополизирана.

Дейността по електроразпределението е също монополизирана, тя се изразява в преноса и разпределение на еленергия с напрежение 220V и се осъществява от “Електроразпределение” ЕАД Стара Загора, клон Бургас.

Електроенергийната система, която се поддържа от Електроразпределение клон Бургас се състои от:

- Въздушни Електропроводи Средно Напрежение(СрН) - 3 035 км.
- Въздушни Електропроводи Ниско Напрежение(НН) - 3 659 км.
- Кабели СрН(20 кV) - 1016 км.
- Кабели НН - 1 728 км.
- Общ брой на Трафопостовете(ТП) 20/0,4 кV - 3 086 броя, с трансформаторна мощност 1 270 MVA

Годишна консумация на ел. енергия - общо и в бита по населени места

Годишната консумация на еленергия за 2000 г. е 1 049 114 х. квт. ч., като в това число еленергията за бита е 526 000 х. квт. ч.(50%). За 2001 г. цифрите са съответно : 1 076 000 х. квт. ч.-общо, от която в бита е : 539 000 х. квт. ч.(50%), а за 2002 г.: 1 064 000 х. квт. ч.-общо, от която в бита е : 493 000 х. квт. ч.(46%). От посочените данни се вижда че, общият обем на еленергия за 2002 г. се запазва същото, както и в предходната 2001 г. Следва да се отбележи намаляне на битовата енергия с 9,3% и нарастването на енергията за стопански нужди с 6,5% за 2002 г., което е свързано с развитието на Черноморието, като туристически обекти. Тенденцията за увеличаване потреблението на еленергия в областта е свързано със социални, климатични и други фактори - големият обем ново строителство и т.н.

Има тенденция за увеличаване на консумираната еленергия от промишлеността главно от новостроящите сгради, разширение и реконструирани такива, главно в курортните селища и комплекси. Например такива са к.к."Сл. бряг", в.с."Дюни", в.с."Елените".

Изграденост на електроразпределителната мрежа - Средно Напрежение(СрН), Ниско Напрежение(НН) - техническо състояние и параметри на мрежите.

- Данните за въздушна мрежа СрН, касаещи средно сечение на фазовия проводник (за АС - 65 кв.мм., за Мед - 42 кв.мм.), показват амортизация на проводниците. Изолаторите са от стария тип - пробиваеми, а стълбовата линия на места не е заздравявана продължително време.

Броят на изводи на СрН от П/С е 494, от които 252 бр. са въздушни. Средната дължина на Въздушни изводи СрН е 12 км.

Съществена част за качествено електроснабдяване на селищата се оказва и съвременното почистване на просеките на въздушните електропроводи, което не е извършвано системно, а в настоящия момент се оказва наложително.

Кабелната мрежа СрН е 1 016 км. е в недостатъчна степен развита, имайки предвид характера на района, свързан с туризма при наличието на много курортни селища и комплекси. Освен това 678 км. (66%) от кабелите са с изтекъл ресурс (маслени и от типа САПЕКТ) и е наложителна подмяната им. Те касаят селища в общините : Бургас, Царево, Приморско, Созопол, Поморие, Несебър.

- Въздушна мрежа НН се състои от 3593 км., като се охранва от 3086 ТП.

Изводите НН, които охранват мрежата са 6106, като средната дължина на въздушните изводи е 590 м. 25 % от съществуващата въздушна МрНН е изградена със проводници М-6 и М-10, което заедно с показателя за средна дължина на извод не отговарят на изискванията за нормално електроснабдяване на потребителите. Това води до увеличаване на загубите в МрНН и спад на напрежението до консуматора.

Кабелната мрежа НН включва 1 645 км. и 5 187 бр. изводи от ТП. Средната дължина на извод е 317 м., водеща до загуба на напрежение и електроенергия.

Средното сечение на кабелната мрежа НН е недостатъчно и също води до недопустими загуби на напрежение.

Трафопостове и ел. подстанции - изграденост, технически параметри.

Тенденцията е в нарастването на консумираната еленергия в селищата с голям туристопоток, която е в съчетание с повишаването на качеството на услугите които се

предоставят на почиващите. Такива са гр. Обзор, с. Св. Влас, к.к. Сл. бряг, гр. Несебър, с. Равда, гр. Поморие, с. Черноморец, гр. Созопол, в.с. Дюни, с. Китен.

Неелектрифицирани населени места или части от тях.

На територията на област Бургас няма селище със статут на населено място, което да не е електрифицирано. На много места в самите селища по Черноморието има терени влезли в регулация по Застроително Регулационен План (ЗРП), като при това външни инженерни мрежи не са предвидени. Това затруднява изграждането на електрозахранване за новите сгради и е предпоставка за конфликтни ситуации. Такива селища са: с. Синеморец, с. Варвара, гр. Приморско, с. Равда, с. Св. Влас, с. Емона, и гр. Обзор.

• Газоснабдяване

През територията на област Бургас преминава южният клон на националната газопроводна система в България и негово разклонение за Бургас и с. Дебелт. Магистралният газопровод е с диаметър 700 мм и минава през община Сунгурларе, а отклонението през общините Бургас, Айтос, Руен, Камено и Средец. През територията на областта преминава и транзитния газопровод от Русия за Р. Турция.

Въпреки това до този момент област Бургас не използва рационално и пълноценно възможностите за газоснабдяване от преминаващия през нейна територия газопровод. До момента изграденото отклонение е едно с две газоразпределителни станции /ГРС/, газифицират се предимно промишлени обекти. През 2002г. започна реализацията на проект за газификация на гр. Камено, който приключи през 2004г. Съществува готов работен проект за газификацията на “Винекс Славянци” АД в община Сунгурларе, както и за ж.к. М. Рудник в гр. Бургас.

До влизането в сила на Закона за енергетиката, газопроводните отклонения високо налягане бяха държавен монопол в лицето на “Булгаргаз”- ЕАД. След излизането на Закона за енергетиката този тип газопроводи могат да бъдат собственост на лицензирани фирми и магистралното отклонение да се изгради изцяло със средствата на стратегически инвеститор.

• Топлофикация

Гр. Бургас е единственото населено място в областта, което е снабдено с централна отоплителна система. Услугата се извършва от “Топлофикация” ЕАД, гр. Бургас. Дружеството е със 100% държавно участие.

Описание на границите на териториите на гр. Бургас, отоплявани и подлежащи на топлофициране от “Топлофикация-Бургас” ЕАД.

Жилищни райони, снабдявани с гореща вода:

- к-с “Славейков”
- к-с “Изгрев”
- к-с “Зорница”
- к-с “Братя Миладинови”
- к-с “Република”
- к-с “Лазур”

Граници на отопляемите райони:

ул. “Проф. Якимов”; ВХТИ “Проф. д-р Ас. Златаров”; ул. “Транспортна”; ул. “Димитър Димов”; ул. “Странджа”; бул. “Стефан Стамболов”; ул. “Лазар Маджаров”; ул. “Янко Комитов”

Продуктът, който произвежда “Топлофикация Бургас” ЕАД представлява топлинна енергия с топлоносители:

- гореща вода – предназначена за отопление и битово горещо водоснабдяване;
- наситена пара – предназначена за технологични нужди.

Продуктът се произвежда в топлоизточника на дружеството с капацитет 372 KW, транспортира се по топлопреносната мрежа с обща дължина 118км. при което част от него, от 16 до 21% се губи безвъзвратно под формата на топлинни загуби по преноса. Останалата част чрез 877 на брой абонатни станции се предава към инсталациите на потребителите.

Съобщителна мрежа

• Телефонни съобщения

Телефонната мрежа, като основна инфраструктура за интегралните съобщителни услуги, е с определящо значение за развитието на всяка териториална общност.

Селищни телефонни съобщения

На територията на област Бургас телефонните съобщения все още са организирани главно на базата на аналогови системи, централи тип А 29 и КРС, аналогови преносни системи и нискочестотни селищни и междуселищни кабели. Като цяло цифровизацията набира все по-бързи темпове, особено в общините по черноморското крайбрежие, където за това способстват и нарасналите изисквания вътрешни и чуждестранни за достигане качеството и стандартите на телекомуникационните услуги в световноизвестните курорти Там е съсредоточена и най-голямата плътност на населението, както и най-големите индустриални райони на областта.

табл. 1 Обезпеченост с телефонни услуги в област Бургас (Източник: БТК ЕАД)

	общ брой телеф. постове	телеф. плътност (бр. тел. постове / 100 жит.)
Р България	3 186 531	38,47
обл. Бургас	189199	44,48

Макар че като цяло областта има стойности за обезпеченост с телефонни услуги над средните за страната и едни от най-високите въобще у нас, не за всички общини може да се твърди, че имат добре развита телефонна мрежа.

Табл. 2 Степен на телефонизация на общините в област Бургас

Община	брой цифр. тел. пост.	общ брой тел. пост.	плътност общо т.п./ 100 ж.	Необходимост от разширение
Бургас	29125	99725	40,15	ЦАТЦ 30630 тел. поста
Айтос	0	9200	27,26	2360 тел. поста
Камено	64	3664	24,75	970 тел. поста
Поморие	8740	12740	35,22	
Карнобат	0	10100	29,76	ЦАТЦ 6720 тел. поста + 2900 тел. поста
Приморско	3580	3580	58,67	
Созопол	4758	7128	41,55	ЦАТЦ 660 тел. поста + 500 тел. поста
Несебър	10406	12306	57,65	
Руен	1456	7656	19,71	ЦАТЦ 900 тел. поста + 680 тел. поста
М. Търново	0	3000	45,12	ЦАТЦ 1700 тел. поста
Царево	5440	6040	46,36	
Сунгурларе	152	6152	31,74	731 тел. поста

Средец	308	7908	33,20	ЦАМТЦ 3300 тел. поста
--------	-----	------	-------	-----------------------

Източник: БТК ЕАД

Прави впечатление високата степен на телефонизация на общините Приморско, Несебър, Царево, М. Търново, (с телефонна плътност над средната за областта и по-висока от средната за страната), следвани от общините Созопол и Бургас. Обратно, общините Руен, Камено и дори Айтос и Карнобат имат една от най-ниските телефонни плътности за областта, а първата и за страната, дължащо се на особеностите на селищната мрежа. В планинската част на областта (особено община Руен), голямата разпокъсаност на населените места не позволява телефонизиране на всички села. Броят на чакащите молби е повече от хиляда. В някои населени места в общини Руен и Средец има само по един обществен пост и нито един домашен.

Междуселищни телефонни съобщения

Съгласно средносрочна програма за развитие на телекомуникациите до 2000 година се осъществи поетапно отпадане на мрежите ВОА /вътрешно окръжна автоматизация/ по Главни мрежи, с цел интегрирането им в Националната телекомуникационна мрежа и въвеждането на Единния номерационен план. В края на 1999 г. и началото на 2000 година в Главна мрежа Бургас отпаднаха аналоговите ГАМТЦ и ВАМТЦ Бургас, като функциите им се поеха от ЦАМТЦ Бургас, която обслужва далечния /междуселищен и международен/ и вътрешнорегионалния трафик за абонатите от Главна мрежа Бургас и вътрешновъзловия трафик за възел Бургас.

Далечният трафик в национален мащаб се осъществява от цифровата автоматична междуселищна телефонна централа (ЦАМТЦ) Бургас, която е част от националната транзитна цифрова мрежа. Чрез мрежата за далечен трафик се осъществяват и автоматичните международни връзки (чрез цифровите международни АТЦ).

ЦАМТЦ Бургас рязко подобрява качеството на телефонните съобщения. Всички населени места в общината имат възможност за автоматични селищни и междуселищни, а всички общински центрове и за международни разговори.

Поетапно всички черноморски градове и курорти са включени към Националната транзитна цифрова мрежа, с което се дава възможност и за входящо избиране на всички абонати от общините, при повишено качество на междуселищните и международни връзки.

Във всички аналогови централи в Бургаска област са въведени в експлоатация компютъризирани системи за таксуване, което дава възможност за предоставяне на различни видове нови услуги за аналоговите абонати. Всички клиенти на БТК в Бургаска област се обслужват от единна система за регистриране и обработка на заявки за повреди - център 130, център за операторски услуги.

Цифрова инфраструктура

Модернизацията на съобщителната инфраструктура е свързана с нейната цифровизация и зависи, както от състоянието ѝ в момента, така и от етапите на предстоящото развитие.

На територията на обл. Бургас се наблюдава висока степен на концентрация на цифровата инфраструктура, поради функционалната значимост на транзитната централа ЦАМТЦ Бургас и поради високата необходимост от тази услуга по Черноморието. Освен че е една от цифровите централи от южния полупръстен на оптичния кабел, ЦАМТЦ Бургас се явява и връзка със северния полупръстен през ЦАМТЦ Варна.

Изграждането на цифрови АТЦ в Бургас, Созопол и Несебър подобряват показателите на областта, сравнени със средните за страната. Докато показателят за

аналогова техника е близък до средния за страната. Поради характера на селищната мрежа, показателят за цифровата техника е определено по-висок, съобразен с нарасналата необходимост и изисквания за качество, като и повишената концентрация на населението по Южното Черноморие в сравнение с вътрешността на областта. Изградените три Цифрови АТЦ са от последно поколение, което им позволява обслужването на повече от една община всяка. ЦАТЦ Созопол обслужва и общините Приморско и Царево, ЦАТЦ Бургас обслужва и община Камено, а ЦАТЦ Слънчев бряг обслужва освен община Несебър, също и община Поморие. Тези централи са от типа АХЕ Local 7.2, които са традиционна система с комутация на каналите на фирма Ериксон. Тя е предназначена изцяло за гласовия трафик и е съставна част от решенията на Ериксон за мрежи от следващо поколение Engine. Гъвкавите комутационни решения позволяват взаимодействието между мрежите за глас и данни, и тяхното интегриране, универсален широколентов достъп, предоставяне по отворени платформи на усъвършенствани услуги за глас и данни, както и мултимедия.

Към настоящия момент в Бургаска област са монтирани 189 199 телефонни поста, от които 125 200 аналогови и 63 999 цифрови или е постигната 33.83 % цифровизация в Бургаска област.

Общините с най - висок процент на цифровизация са Приморско - **100 %**, Несебър - **94.33 %** и Поморие - **68.86 %**.

Айтос, Карнобат и Малко Търново са нецифровизираните общини в Бургаска област.

Телефонната плътност на 100 жители е 44,48 % и в сравнение с 1998 година е увеличена с 25 %.

Общините с най-висока телефонна плътност са Приморско - **58.67 %**, Несебър - **57.65 %** и Малко Търново - **45.12 %**, независимо че телефонната плътност на 100 жители за община Малко Търново, бележи спад в сравнение с 1998 година, а с най - ниска телефонна плътност - Руен **19,71**, Камено - **24.75 %** и Айтос - **27.26 %**.

С развитието на телекомуникационните технологии и новостите, предлагани на телекомуникационния пазар е повишена потребността не само от обикновената телефонна услуга, а и от други видове телекомуникационни услуги, което налага въвеждането на Engine технология още през 2004 / 2005 година.

• Други съобщителни услуги

Във всички общински центрове, в село Китен, в ММЦ Приморско и в село Лозенец са изградени центрове за продажба на телекомуникационни услуги - продажба на лицензирани крайни устройства, телефонни кабинки, предоставяне на факс - услуги, електронни каси, електронна поща, интернет достъп за неабонати, бизнес кабинки в град Бургас и курортен комплекс Слънчев бряг и други телекомуникационни услуги за повишаване качеството на обслужване на клиентите.

Покритие с РТВ сигнал

Покритието с Канал 1 на БНТ е 100%, известни затруднения има с приемането на Ефир 2 в Старопланинската част на областта (община Руен). Теренните условия, силно пресеченият планински релеф не позволяват пряко приемане на Канал 1 и Ефир 2 от предавателя **Слънчев бряг**. За по-добро приемане са изградени и функционират телевизионни ретранслаторни станции на територията на областта. Апаратурата е автоматизирана, необслужваема. Съществуващите станции не са достатъчни да покрият с телевизионен сигнал цялата територия и все още има населени места, в които е затруднено приемането на Ефир 2. Въвеждането на сателитни антени в бита намалява значението на проблема.

Във всяка община има изградени кабелни ТВ мрежи, чийто обхват непрекъснато се разширява.

Програмите на БНР се приемат в цялата област, но за планинската част на територията те са единствени, тъй като в най - отдалечените планински части на общините Сунгурларе, Руен, Несебър, Поморие, Айтос, Малко Търново е почти невъзможно приемането на частните радиостанции от областния и общинските центрове.

ТРД Бургас поддържа една шестпрограмна радиомрежа в Бургас и 35 еднопрограмни радиомрежи с общ брой 17 580 абоната.

Достъп до INTERNET

Предоставянето на услугата интернет е монополизирана дейност, която се предлага от държавни и частни телекомуникационни и телевизионни оператори. ТРД Бургас предоставя достъп до Интернет-мрежата за клиенти в цялата област. Постепенно, все повече населени места получават достъп до Интернет чрез Интернет-доставчици по наети линии до Бургас.

Нараства значението и употребата на телефонни услуги /фиксиран и мобилни/ през Интернет по технологията Voice Over Internet Protocol /VOIP/, които се предлагат от лицензирани интернет и телекомуникационни доставчици.

Пощенски услуги

Териториално поделение "Български пощи" Бургас обхваща югоизточната част на страната и обслужва население около 450 000 души. Това става със 165 броя постоянни пощенски станции, като през летния сезон техният брой се увеличава. Всяко лято се откриват над 30 сезонни станции, които задоволяват нуждите от телеграфопощенски услуги в къмпингите и курортите, намиращи се извън населените места.

Общият брой на персонала е над 700 души.

Поделението разполага с автомобилен парк, състоящ се от около 50 автомобили. Те се движат по разписание и обслужват всички пощенски станции.

Освен пощенските услуги, които са основна дейност на пощите и са стриктно регламентирани в Закона за пощите, се извършват и услуги по договори за възложителство: Банка ДСК, Българска пощенска банка, М Тел, ВиК, НЕК, Социални грижи, НОИ, БТК и др.

Сградният фонд на ТП в много от населените места е занемарен и се нуждае от ремонт и обновяване. Редица от тези сгради на територията в областта представляват паметници на архитектурното изкуство и културата.

През м. юни, 2003г. бе открита телеграфопощенска станция в кв. Сарафово. През м. юли в с. Китен в партера на новострояща се в центъра сграда бе установена пощата. В началото на м. септември в с. Св. Влас завърши строителството и бе открита административна сграда, в която ще се помещават кметството и пощата.

Съществуват места, където капацитетът на станцията е крайно недостатъчен за обслужване на населението. Такъв е случаят със Созопол. Там сградата на пощата е в старата част на града, а обслужва и новата, а през летния сезон броят на населението нараства многократно. Градът се нуждае от станция в новата част.

Подобен е проблемът и с клон № 8 в гр. Бургас, който обслужва един голям комплекс като "Изгрев". Там сградата, която ползва дружеството е наета от общината, част от нея е реституирана, като се дължи наем и на двете страни.

Мобилни телефонни съобщения

По-голямата част от територията на областта има покритие от мрежите на мобилните оператори. Изключение отново правят някои области от Старопланинската й част, както и региона на Странджа планина, който е района с най-слабо покритие на сигнала в страната. Причините за тези слабости са комплексни и докато преобладаващи за

старопланинските райони са релефните особености, то за района на Странджа планина те са второстепенни. По-важни там се оказват социалните фактори - това е най-слабо населения регион в Р. България, който търпи постоянно обезлюдяване.

Сред трите мобилни оператора най-голямо за областта е покритието на радио сигнала **МОБИФОН** предоставян от “Радио телекомуникационна компания” ООД. Към 01.08.2003г. дружеството има изградени 25 броя базови станции на територията на Бургаска област. Те осигуряват покритие със сигнал на 5837 кв.км. и 172 населени места, **представляващи 75,2% от територията и 91,3% от населението на областта.**

Въпреки това броят на регистрираните абонати на системата “МОБИФОН” в Бургаска област към 01.08.2003г. е едва 8000.

Съгласно краткосрочните планове за развитие на дружеството до средата на 2004г. се предвижда инсталирането на още две базови станции, които ще осигурят покритието със сигнал на с. Руен и Руенската котловина.

След няколкогодишната тенденция за намаляне броя на абонатите на мобилната телефонна услуга по стандарт NMT 450i МОБИФОН и увеличаване този на ползващите мобилната система GSM, сега този брой е стабилен и сравнително постоянен.

Териториална структура

- **Урбанизация и селищна мрежа**

Административно-териториално устройство

Населението на Бургаска област е 427152 души в 257 броя населени места, от които 16 броя градове, 241 броя села и 108 бр. кметства. Областта има 13 броя общини, както следва:

1. **Айтос** - Община Айтос има 17 населени места, от които само един град - Айтос. Всички населени места имат изработени планове за регулация и застрояване. (ПРЗ)

2. **Бургас** - Община Бургас има общо 15 населени места, от които 2 броя градове - Бургас и Българово. Всички 14 населени места имат изработени ПРЗ. През 1984 е съставен протокол от ВС № 77/02.10.1984г. за приемане на ОГП и ГККП - Бургас. За всички 14 на брой комплекси и квартали на областния град са изработени ЗРП. Бургас има 4 броя вилни зони: “Минерални бани”, “Росенец”, “До стопански двор ”и “Боровете”. За всички има разработени ПРЗ.

3. **Камено** - Община Камено има общо 13 населени места, от които един град - Камено. ПРЗ имат 7 населени места, а останалите 6 броя само планове за регулация (ПР).

4. **Карнобат** - Община Карнобат има общо 31 населени места, от които един град - Карнобат. ПРЗ имат 12 населени места, а останалите 19 броя само планове (ПР).

5. **Малко Търново** - Община Малко Търново има общо 13 населени места, от които един град - Малко Търново. ПРЗ имат 12 населени места, а един брой - с. Сливарово само план за регулация (ПР).

6. **Несебър** - Община Несебър има общо 14 населени места, от които 2 броя градове - Несебър и Обзор. ПРЗ имат 13 населени места, а един брой - с. Раковсково само ПР. На територията на общината са разположени два големи курортни комплекса - “Елените” и “Слънчев Бряг”, който имат ПРЗ. Трите основни вилни зони: “Чолакова чешма”, “Инцараки” и “Зора” също имат ПРЗ.

7. **Поморие** - Община Поморие има 17 населени места, от които два броя градове - Поморие и Каблешково. Всички населени места имат изработени ПРЗ.

8. **Приморско** - Община Приморско има 6 населени места, от които един град - Приморско. Всички населени места имат изработени ПРЗ.

9. **Руен** - Община Руен е с най-голям брой населени места - 42 броя, от които само 23 имат устройствени планове. ПРЗ имат 19 населени места, а 4 броя имат само ПР. Останалите 19 населени места, почти половината от всички нямат разработени никакви планове.

10. **Созопол** - Община Созопол има 13 населени места, от които един град - Созопол. Всички населени места с изключение на с. Атия имат изработени ПРЗ.

11. **Средец** - Община Средец има общо 33 населени места, от които един град - Средец. ПРЗ имат 16 населени места, а останалите 17 броя само ПР.

12. **Сунгурларе** - Община Сунгурларе има общо 30 населени места и само един град - Сунгурларе. ПРЗ имат 16 населени места, а останалите 14 само ПР.

13. **Царево** - Община Царево има 13 населени места, от които два броя градове - Царево и Ахтопол. Всички населени места имат изработени ПРЗ.

Черноморските общини - Бургас, Несебър, Поморие, Созопол и Царево разполагат с териториално-устройствени планове. За община Приморско, която бе образувана по-късно в момента върви процедура по приемане на разработка за общ устройствен план (ОУП).

Типът на районите за целенасочено въздействие на територията на областта ще бъде определен в съответствие с действащата от 07.2004г. "Наредба за определяне показателите за обособяване на видовете райони за целенасочено въздействие" приета с ПМС №166 / 14.07.2004г.

табл. 1

Площ, гъстота на населението, населени места
И кметства към 31.12.2002 г. по общини

Общини	Площ ¹⁾ кв.км	Гъстота на населението насел./кв.км	Населени места		Кметства брой
			общо б р о й	в т.ч. градове	
Общо за областта	7748,1	54,3	257	16	108
Айтос	402,9	75,6	17	1	8
Бургас	512,2	409,0	15	2	12
Камено	354,9	34,7	13	1	6
Карнобат	806,1	36,3	31	1	5
Малко Търново	783,7	5,5	13	1	2
Несебър	420,4	45,8	14	2	7
Поморие	413,2	66,0	17	2	10
Приморско	272,0	20,6	6	1	4
Руен	689,9	41,5	42	-	29
Созопол	588,0	22,4	13	1	8
Средец	1149,9	14,8	33	1	6
Сунгурларе	824,3	18,1	30	1	9
Царево	530,4	17,6	13	2	2

¹⁾ Към 31.12.2000 г.

Анализът на следващата таблица 2 показва, че земеделските територии са преобладаващи (51,62%), следвани от гори (40,48%), докато останалите видове територии са с незначителен дял. В последните години се увеличава чувствително тенденцията за промяна на статута на земеделските земи, предимно за застрояване, свързано с туристически услуги. Масово се променя предназначението на земеделските земи, особено в черноморските общини: Несебър, Поморие, Созопол. Само от Комисията по чл. 17 ал. 1 т. 1 от ЗОЗЗ на територията на област Бургас е променено предназначението на земеделски земи за неземеделски нужди на 792,3 дка. за 2003г. и на 1186,9 дка. за 2004г. или има ръст 33% с тенденция този процес да нараства, което води до възникване на сериозни проблеми в захранване на тези урбанизирани територии с вода, ел. енергия, пречистване на води и т.н.

Баланс на територията на област Бургас към 31.12.2000 г. По общини¹⁾

Общини	Общо	Земеделски територии	Горски територии	Населени места и други урбанизирани територии	Водни течения и водни площи	/Декари/	
						Територии за добив на полезни изкопаеми	Територии за транспорт и инфраструктура
Общо	7748067	3999183	3136054	182873	189453	194796	45708
Айтос	402866	298543	73537	7828	4430	16072	2456
Бургас	512248	319422	40129	56713	69970	16678	9336
Камено	354946	293042	16214	18432	19277	5798	2183
Карнобат	806147	661522	83202	19312	14059	22302	5750
Малко Търново	783672	178560	591874	2995	2642	5428	2173
Несебър	420443	168200	221896	15266	6919	6220	1942
Поморие	413189	273419	105037	7485	14436	10130	2682
Приморско	272027	58069	196601	2381	5426	8640	910
Руен	689937	310420	336770	7400	6367	24870	4110
Созопол	588024	256528	289883	6366	17342	14801	3104
Средец	1149878	677146	405054	21775	8488	32210	5205
Сунгурларе	824288	395862	375438	9523	17086	22499	3880
Царево	530402	108450	400419	7397	3011	9148	1977

Забележка:

Настъпили промени в административно-териториалното устройство на областта:

1. През 2001 г. с. Китен е отделено от община Царево и е присъединено към община Приморско.
2. През 2002 г. с. Огнен е отделено от община Сунгурларе и е присъединено към община Карнобат, с. Веселие е отделено от община Созопол и е присъединено към община Приморско.

- **Визуализация на териториалната структура**

Състояние на околната среда

Екологично състояние

- **Водни ресурси**

Наличните водни ресурси са неравномерно разпределени върху територията на областта. Неравномерност се наблюдава, както в сезонен, така и в годишен аспект. Това касае особено районите в Странджа планина. Тази тревожна ситуация е съчетана с неоправдано голямо водоползване. Причините за това са различни: ниско технологично ниво на местната индустрия, водоемки производства, изключително високи загуби във водопреносната мрежа, манталитет на населението. В допълнение към всичко това трябва да прибавим и проблемите свързани със замърсяването на водите във водните обекти. Резултатът е ситуация, която най-общо можем да наречем рискова - т.е. не дотам големи промени в количеството на валежите и на водния баланс на региона може да доведе до създаването на обективни пречки пред икономическото развитие на някои общини, както и да затрудни ежедневиия живот на хората там.

Иззетите водни ресурси в областта за 2000 г. са около 0,1 млрд. куб. м. годишно, от които 25 % от подземни източници.

Като цяло количеството на подземните води е добро и съдържанието на основните компоненти не надвишава определените стойности за прага на замърсяване на подземните води. Идентифицирани са локални случаи на замърсяване на подземните води с нитрати и някои други замърсители. Единични анализи показват в някои райони около Бургас замърсяване с феноли, пестициди и нефтопродукти.

- **Въздух**

Доброто качество на атмосферния въздух е една от жизнено важните характеристики на качеството на живот на хората. Новата политика по отношение на опазване на околната среда, стартирала в Калифорния е свързана именно с въздуха.

Мрежата за мониторинг на въздуха е сравнително добре развита, но тя все още не обхваща селскостопанските райони, рекреационните зони и гори. Той се извършва единствено от РИОСВ - Бургас. Масово предприятията не провеждат собствен емисионен контрол. В Бургаска област 100% от пунктовете за мониторинг са разположени в градовете със съществуваща промишленост. В Европа практиката е от 20% до 70% от пунктовете да се разполагат в извънградска среда. Този факт показва, че обработените данни показват ситуацията в проблемните населени места.

Качество на атмосферния въздух

С решение на Министерския съвет от 1994 г., на база подадена информация от НАСЕМ, Бургас със своята нефтохимическата промишленост е включен като един от четирнадесетте региона в страната като "гореща точка".

На територията контролирана от РИОСВ - Бургас са формирани пет района за Качеството на атмосферния въздух /КАВ/.

-В район № 1 са включени, общ. Бургас и общ. Камено. В този район се извършва постоянен емисионен контрол.

-В район № 2 са включени, общ. Карнобат, Айтос и Средец - измерванията са периодични и кратковременни (Общините включени в райони 1 и 2 имат задължение да изготвят Програми за намаляване нивата на замърсителите и достигане на съответните норми)

-В район № 3 са включени, общини Сунгурларе, Руен и Котел

-В район № 4 са включени, общини Поморие и Несебър

-В район № 5 са включени, общини М. Търново, Созопол, Царево и Приморско.

Райони № 3, №4 и №5 са със сравнително най-чист атмосферен въздух.

През 2003г. емисионен контрол в град Бургас и гр. Камено (район №1) е извършван в 4 пункта с ръчно пробонабиране - "Ж. К. Славейков" (с измерване на SO₂, NO₂, H₂S, фенол, NH₃ и прах), "ХЕИ - Център" (с измерване на SO₂, NO₂, фенол, NH₃), "Морска градина" (с измерване на SO₂, NO₂, H₂S, фенол) и "Камено - център" (с измерване на SO₂, NO₂, H₂S, фенол, NH₃) /всеки работен ден/, в два пункта с автоматични станции /кв. "М. Рудник" и кв. "Долно езеро"/. В гр. Бургас е преместена през 26.02 2003 год. и ДОАС системата "OP SIS" (измерваните от системата компоненти са Серен диоксид /SO₂/, Азотен диоксид /NO₂/, Фенол /C₆H₅OH/, Стирол, Ксилол, Озон, Тоулол, Бензол и Формалдехид).

В пунктовете с ръчно пробонабиране са анализирани общо за отчетната година 27 720 броя проби.

Общото състояние на атмосферния въздух се определя със средногодишни /СГ/ и максимално еднократни концентрации /МЕК/ на замърсяващите вещества и брой максимално еднократни концентрации, превишаващи ПДК /бр. МЕК над ПДК/. За района на град Бургас и град Камено средните стойности за 2003 год. и анализа за последните шест години по компонентите SO₂, NO₂, H₂S, фенол и NH₃ показват следната ситуация:

- **По отношение на Серен диоксид (SO₂):**

В Община Бургас се забелязва обща тенденция на снижаване на СГ стойности под ПДК, като само в пункт "Камено" е констатирано завишаване на концентрацията по този показател, но все пак в рамките на ПДК. Последното е свързано с пренос от основната площадка на "Лукойл Нефтохим Бургас" АД при неблагоприятни метеорологични условия. В сравнение с предходната година в пункт "ХЕИ" също се наблюдава леко завишаване най-вероятно поради преминаването на твърдо гориво за битовото отопление. В дългогодишен план, за периода 1998 год. - 2003 год. включително, анализът изглежда така: в гр. Бургас се проследява ясна тенденция към понижаване или най-малко стабилизиране на стойностите на СГ концентрации, за всички пунктове - "Ж. К. Славейков", "ХЕИ - Център", "Морска градина" и "Камено - център" по SO₂.

МЕК също са с тенденция към понижаване. Бр. МЕК над ПДК се запазва постоянен за периода за пункт "Камено - център" - 7 бр. и за пункт "Ж. К. Славейков" - 1 бр. Причините за това са от една страна ежегодния спад на стойностите на ПДК на SO₂, съгласно изискванията на Наредба № 9/99 за норми за серен диоксид, а също така и по задълбочената обработка на горивата на основната площадка на "Лукойл Нефтохим Бургас" АД, свързана с изискванията за качеството на течните горива и тяхното обезсеряване.

- **По отношение на Азотен диоксид (NO₂):**

По отношение на NO₂ отново се очертава тенденция към незначително понижаване на СГ концентрация спрямо предходната година, като в пункт “ХЕИ” е над 2 пъти ПДК, поради това, че главните транспортни артерии на града са разположени в този регион. За останалите пунктове СГ концентрации са под нормите. Главно влияние към тази тенденция оказват все по-малкото работещи предприятия на територията на община Бургас, а за пункт “Камено - център” - и дейността на “Лукойл Нефтохим Бургас” АД-оптимизиране на горивните процеси в инсталациите и спиране на редица производства.

МЕК увеличават своите стойности в всички пунктове, като това е и причината за увеличението на бр. МЕК над ПДК. Регистрирани са 20 бр. МЕК над ПДК в пункт “ХЕИ”, 3 бр. в “Морска градина”, и по 1 бр. в пунктове - “Камено - център” и “ж. к. Славейков”. Това се дължи както на интензивния трафик на моторни превозни средства и лошото качество на автомобилния парк, така и на ежегодния спад на стойностите на ПДК на NO₂, съгласно изискванията на Наредба № 9/99 за норми за серен диоксид и азотен диоксид.

- **По отношение на Сероводород (H₂S):**

За общото замърсяване на атмосферния въздух на Община Бургас и гр. Камено, продължава трайната тенденция за повишаване на измерените СГ концентрации. Все пак H₂S не надвишава ПДК на СГ концентрации в нито един от ръчните пунктове.

МЕК също увеличават своите стойности, като за отчетния период са измерени 5 проби с наднормена концентрация в пункт “Морска градина”, 37 в пункт “Славейков” и 27 в пункт “Камено”, което се обяснява с неблагоприятни метеорологични условия, при които се осъществява пренос от основната площадка на “Лукойл Нефтохим Бургас” АД от евентуално залпово замърсяване или възникнала авария. Подобно е тълкуването за драстичния скок от 0 на 27 за пункт “Камено” и от 0 на 37 за пункт “Славейков” бр. МЕК над ПДК. Районът на пункт “Ж. К. Славейков” като най-близко разположен до Нефтохимическия комбинат, търпи пренос на H₂S от последния и едновременно с това попада под въздействието на гъстата система от битови и промишлени канализации в този район и ПСОВ - Бургас.

- **По отношение на Фенол (C₆H₅OH):**

Задържа се тенденцията за понижаване на СГ концентрациите под ПДК в двете наблюдавани общини Бургас и Камено. Данните за Фенолът навсякъде свидетелстват, че последният е многократно под ПДК ср. дн. , като само в пункт “Морска градина” съществува леко завишаване.

Стойностите на МЕК също бележат спад в пунктовете “Морска градина” и “Ж. К. Славейков”, там няма регистрирани МЕК над ПДК, но за сметка на това са регистрирани са 2 МЕ проби над ПДК в пункт “ХЕИ” и 1 от пункт “Камено” евентуално пренос от основната площадка на “Лукойл Нефтохим Бургас” АД.

- **По отношение на Амониак (NH₃):**

Индексът за общото замърсяване на атмосферния въздух в Бургас и Камено продължава тенденцията на снижаване и поддържане на СГ концентрации под ПДК. Единствено в пункт “ХЕИ” се отчита тенденция за увеличаване на средната стойност.

МЕК и бр. МЕК над ПДК в пункт “Камено - център”, като отчитащ главно емисии на NH₃ от производствените процеси в “Лукойл Нефтохим Бургас” АД, бележи спад по показателите за този замърсител, както за последните шест години, така и спрямо 2002 година.

- **По отношение на Обща прах:**

Направените периодични измервания в останалите региони прилежащи на РИОСВ - Бургас показаха необходимостта от изготвянето от страна на общините включени в райони № 1 и 2 да изготвят Програми за подобряване качеството на атмосферния въздух, главно заради констатирани превишения над ПДК по общ суспендиран прах и ФПЧ₁₀. Измерванията през 2003 г в пунктовете с ръчно пробонабиране и най-вече в пункт -“Ж. К. Славейков”. показват превишения над средно денонощните концентрации, както и средногодишните.

ДОАС системата “OP SIS” е разположена близо до най-натоварената пътна артерия на гр. Бургас. Направения анализ на качеството на атмосферния въздух за 2003 г. е както е посочено по горе по измерваните от системата компоненти (**Серен диоксид /SO₂/, Азотен диоксид /NO₂/, Фенол /C₆H₅OH/, Стирол, Ксилол, Озон, Тоулол, Бензол и Формалдехид**) е:

За Серен диоксид /SO₂/, Азотен диоксид /NO₂/, Фенол /C₆H₅OH/, данните от автоматичната система за пробонабиране не се различават съществено от данните на ръчните пунктове. Превишения на СГ концентрации над ПДК на тези три замърсителя не се наблюдават.

СГ концентрации единствено на Стирола превишават ПДК и то близо три пъти, на останалите замърсители СГ концентрации са далеч под ПДК с изключение на Бензола и Озона като средната стойност за 2003 година е близо 90% от стойността на съответното ПДК.

Респективно МЕК превишаващи ПДК има за Стирола 3195 бр. проби, Бензол 2165 бр. /този брой е за половин часова експозиция на пробонабиране, съгласно изискванията на Наредба №14/1997 за норми за ПДК в атмосферния въздух на населените места/, МЕК над ПДК за Серния диоксид са регистрирани 13 бр. проби.

Тук трябва да се отчете и факта, че при системата OP SIS пробовземанията са непрекъснати и за едночасова експозиция.

Превишенията на МЕК над ПДК за Озона и високите му СГ концентрации са под въздействие на фотохимичния ефект и се явява показател за високото съдържание на летливи органични съединения /ЛОС/ в атмосферния въздух.

От казаното до тук могат да се направят следните изводи:

- През последните години се забелязва осезаемо намаление на вредни вещества в атмосферния въздух, както поради намалено производство, така и в известна степен, поради предприети действия за намаляване на замърсяването.
- Наблюденията показват трайно намаление на концентрациите в атмосферния въздух в районите “горещи точки” по отношение на оловни аерозоли, серен двуокис и амоняк.
- За почти всички наблюдавани райони има проблеми със замърсяване на атмосферния въздух с прах над ПДК.
- Около основните пътни артерии съществуват нерешени проблеми по отношение на оловни аерозоли, фенол, озон, въглероден двуокис, арсен.
- Липса на самостоятелен емисионен мониторинг на предприятията.
- Основни не решени проблеми са степента на автоматизация на станциите за контрол и връзките в реално време. Липсата на мониторингови станции

извън градовете, съгласно изискванията на националното и европейско законодателство.

- През последните години се наблюдава тенденция за увеличаване на автомобилния парк и пътният трафик. КАТ, Пътна полиция и лицензираните пунктове не разполагат с необходимата апаратура за контрол на емисиите.

• Почви

В резултат на проведени картирания през 1982 година на територията на област Бургас е изградена мрежа по НАСЕМ от 14 постоянни пунктове за наблюдение, контрол и оценка замърсяванията на почвите с тежки метали и металоиди. Разпределението им по източници на замърсяване е както следва:

- 5 пункта - за влияние на промишленост
- 5 пункта - за влияние на химизация
- 4 пункта - за влияние на автотранспорт

Разпределението им по общини е:

- община Бургас- 6 пункта (4 автотранспорт, един промишленост, един химизация)
- община Поморие - 2 пункта (химизация)
- община Камено- 2 (промишленост и химизация)
- община Созопол-1 (промишленост и химизация)
- община Средец-2 (промишленост)
- община Малко Търново - 1 (промишленост)

Мониторинга на почвите за тежки метали се провежда с периодичност три години. През 2001г. е проведен мониторинг по източник “промишленост”. През 2002г. - по източник “химизация” на наблюдаваните пет пункта /Камено - лозя, Българово - овощна градина, Поморие - лозя и Зидарово - овощна градина), а през 2003 година се наблюдават пунктовете по източник “автотранспорт” - двете основни пътни артерии с направление Бургас - Варна и Бургас -София.

Анализирайки резултатите на наблюдаваните индикатори Pb, Cu, Zn, As в посочените пунктове през годините се установява трайно задържане нивата им в граници под ПДК.

Ежегодно се провежда мониторинг на два постоянни пункта, отчитайки влиянието на “Промет - стил” АД. Съдържанието на тежки метали от тях не показват изменение в сравнение с предходни години и са в граници под ПДК.

За наличие на остатъчни количества пестициди в почвите през 1996, 1999-2002г. се проведе почвено изпитване от региона, съобразно изискванията на UNECE. Оценявайки получените резултати се направи извода, че измерените съдържания на препаратите от групата на триазиновите пестициди с активна субстанция атразин, симазин пропазин са под границата на откриване (0.001мг/кг). Фосфоорганичните пестициди с активно вещество фенитроцион и золон нямат склонност да се натрупват в околната среда. Не са открити стойности над границата на откриване. По отношение на органохлорните пестициди в някои от пробите са открити следи от метаболитни форми на стабилните инсектициди от групата на ДДТ, които много трудно се разграждат в почвите, независимо че от 30 години са забранени и не се употребяват в селското стопанство.

Произвежданите и използвани в последно време препарати за растителна защита са със кратък период на полуразпад. Не се акумулират в почвата и не предизвикват замърсяване на почвите с пестициди.

Сериозен проблем за областта е решаването на проблема със старите, залежали и негодни за употреба пестициди. В тази връзка и в изпълнение на Решение №СБ-7/08.09.2003г на Постоянната комисия за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи към Министерски съвет през периода 05.-28.11.2003г представители на

РИОСВ, Д'ГЗ" и РСРЗ извърши проверка на всички складове за негодни за употреба пестициди на територията на област Бургас и установи:

- трайно е решен проблемът с негодните пестициди по технология на депониране в Б-Б кубове в общини Созопол, Айтос, Сунгурларе и Котел.
- Преупаковани и в добро състояние са пестицидите съхранявани в отремонтирани складове в общини Бургас, Царево, Камено, Средец и Бяла /област Варна/.
- Открити са нови количества залежали пестициди в общини Средец и Поморие.
- Количествата на залежалите пестициди на община Карнобат са намалени в сравнение с водените от предни години и заявени по проект.
- Комисията предписа на общини Средец, Руен, Поморие, Приморско и Бургас, които имат проблеми със складовата база /разрушени, безстопанствени/ и все още в тях се съхраняват големи количества залежали пестициди да изготвят проекти за депонирането им в Б-Б кубове и кандидатстват за финансиране.
- Към настоящия момент от ПУДООС са отпуснати средства и предстои реализиране на проектите, за решението на негодните пестициди в общини Несебър и Карнобат.

Вкисляването на почвите представлява сериозен проблем за обработваемите земи. Най- често това се дължи на антропогенна дейност на човека и по специално на провеждано през годините интензивно, едностранчиво и небалансирано торене с азотни торове на слабобуферните почви. От 1997г. на територията на област Бургас се провежда "Екологичен мониторинг по киселинност". За "вкисляване" се наблюдават четири постоянни опорни пункта в землищата на: гр. Приморско, с. Ново Паничарево, с. Вресово и с. Подвис, където почвите в посочените пунктове са в граници силно кисели /п. Приморско, Подвис/, средно кисели /Ново Паничарево / и пункт Вресово с много силно кисела почва.

От 2002година започна мониторинг за засоляване на почвите. Определени са два опорни пункта: в землищата на с. Рудник /община Бургас/ и с. Каменар /община Поморие/, които подлежат на наблюдение и контрол.

Ежегодно в резултат на умишлени пробиви по трасетата на продуктопроводите, собственост на "Лукойл Нефтохим Бургас" стават разливи, при което се замърсяват земни площи с нефтопродукти. Тези замърсявания се картотекират и наблюдават до достигане степен на замърсеност с нефтопродукти в граници под ПДК. Тези замърсявания най-често имат аварийен характер и са "временно замърсени почви", поради задължение на замърсителя своевременно да санира и възстанови замърсените терени.

• **Нарушаване на земите и почвите**

На територията на РИОСВ - Бургас съществуват 23 кариери и 2 мини, като 16 от кариерите са действащи и добивните работи се извършват въз основа на съгласувани техническо-експлоатационни проекти. На останалите 5 кариери през 2002 г. не се е извършвала добивна дейност, въпреки че за 3 от тях има съгласувани годишни проекти. Две кариери са в ликвидация и последваща рекултивация и една кариера в рекултивация.

До месец май 2003 г. на територията на РИОСВ Бургас има проведени геолого-проучвателни работи на 14 площи. На 11 площи са приключили проучвателните работи, а 3 са в процес на проучване. За 10 от приключилите с проучвателните работи площи има издадено Търговско откритие. Една площ е получила концесия, за 3 площи е издадено Решение по ОВОС.

През 2002 г. фирмите, извършващи добивна и преработвателна дейност изработиха и съгласуваха с РИОСВ Бургас Програма за привеждане дейността на обектите в съответствие с нормативната уредба по околната среда за периода 2002 - 2006 г.

В компетенциите на РИОСВ е да следи за спазване на утвърдения с работните проекти ред за търсене, проучване и добив на подземните богатства; спазване на

утвърдените проекти за консервация, ликвидация и рекултивация на геолого-проучвателните и миннодобивните обекти; спазване на условията в Решенията по ОВОС; изпълнение на мероприятията, предвидени в годишните проекти в раздела “Мерки за опазване и възстановяване на околната среда и рационално използване на подземните богатства”; опазване на находищата на подземни богатства от промишлено и друго строителство, усложняващо експлоатацията и рационалното използване на запасите им; изпълнение на програмите, за привеждане дейността на обектите в съответствие с нормативната уредба по околната среда; спазване на изискванията за депониране, съхраняване и оползотворяване на отпадъците от проучването, добива и първичната преработка на подземните богатства.

Информация за добива, натрупани и оползотворени технологични отпадъци, нарушени и рекултивирани терени от добивната и преработвателната дейност на миннодобивните предприятия на територията на РИОСВ:

табл. 1

подземни богатства	добив	технологични отпадъци				Нарушени терени		Рекултив.
		натрупани към 01.01.03 г. х. т.	произв. през 2002 г. х. т.	ополз. през 2002 г.	площ на депо ха	към 01.01.03 г. ха	през 2002 г. ха	терени през 2002 г.
горивно-енергийни ресурси	221.7 х. т.	1375.1	542.3	532.0	4.01	76.9	5.7	12.4
метални полезни изкопаеми	49.4 х. м ³	221.8	0.75	-	2.0	5.25	-	-
нерудни полезни изкопаеми	197.9 х. т.	-	-	-	-	38.0	-	-
строителни полезни изкопаеми	1255.8 х. м ³	704.1	126.6	23.8	11.5	181.91	5.06	29.39

Информация за натрупаните и оползотворени отпадъци в хвостохранилищата на територията на РИОСВ Бургас

табл. 2

рекултивирани*		консервирани		действащи хвостохранилища отпадъци, х. м ³			
площ ха	обем х. м ³	площ ха	обем х. м ³	площ ха	натрупани към 01.01.03 г.	произв. през 2002 г.	оползот. през 2002 г.
159	12258	9	450	34.8	1495.3	99	7.5

*Забележка Рекултивацията не е предадена, тече тригодишния период на биологичната рекултивация

На територията на областта почвите са подложени на ерозия - водна, ветрова и иригационна.

На водна ерозия са подложени всички обработваеми земи с наклон над 6 градуса, което представлява над 72 % от обработваемата земя в областта. Около 47 % от тях са много силно ерозирани и се нуждаят от спешна противоерозионна защита.

На ветрова ерозия са подложени земите в равнинните и обезлесени райони на областта. Те съставляват около 12% от обработваемите площи. С праховите емисии се отнасят на големи разстояния химическите торове и препарати.

Иригационна ерозия на територията на областта почти не се забелязва.

Изводи:

- Липсва цялостна стратегия и политика за опазване и съхраняване на почвите като природен ресурс. Непълна нормативна база за опазване на почвите като ресурс.
- Прилагат се добре развити процедури по ОВОС за превантивна защита на почвите.
- Добре развити процедури за промяна предназначението на земи. Не се допуска безконтролно отнемане на земи от ДГФ и ДЗФ за други цели.
- Основен деградационен процес е ерозията.
- Замърсяването на земи с тежки метали и металоиди е локален и под 1%.
- Намаляло е ползването на минерални торове и препарати за растителна защита, което е дало възможност за естествено възстановяване на почвите.
- В областта няма регистрирани замърсявания на земи с устойчиви органични замърсители.
- В областта има ръст на рекултивираните терени, нарушени в резултат на миннодобивната промишленост.
- Добър мониторинг за състоянието на земи и почвите.
- Няма изграден ведомствен екологичен кадастър, част Почви.

• Шум

Областната стратегия, относно ограничаването или унищожаване вредното въздействие на шума в околната среда, с цел подобряване качеството на живот на населението, трябва да бъде обединена около изграждане на действаща регионална система за управление на акустичното състояние на ОС и създаване на механизми за координиране на дейностите на всички институции, имащи отношение към проблемите с шумовото замърсяване в ОС.

Шумът в околната среда, причинен от транспортните, индустриалните и ремонтни дейности е един от главните екологични проблеми на урбанизираните райони и главно гр. Бургас. **Преобладаващите нива на шум в градовете на Област Бургас е била 68-72 dB (A) при нормативно изискване 60 dB (A)**

Данните, отнасящи се до шумната експозиция в ОС на Бургаска област са сравнително бедни в сравнение с останалите екологични проблеми. На общинско или градско ниво има определени критични, в акустично отношение, райони. Във функционално отношение, мониторинговата дейност в областта обхваща контрола на: транспортния шум/наземни МПС и авиационен/промишлен шум и шум от търговски обекти. Анализът на акустичното състояние за периода 2000-2002 г. в Бургас не показва особена промяна на акустичната картина. Наблюдава се задържане на шумовите нива, като **57% от всички наблюдавани пунктове попадат в диапазона 65-75 dB (A)**.

Анализът налага извода, че провежданите мероприятия са частични, без да има изградена Общинска политика за връзката между акустичното състояние на населеното място и мерките за намаляване или отстраняване на шумовото замърсяване.

Авиационният шум е актуален за района на Сарафово. Оценката му е значително облекчена от факта, че може да бъде локализиран.

Промишленият шум се контролира от органите на ХЕИ и има само епизодичен и конкретен характер.

Изводи:

- Различни и многобройни институции извършват контрола върху шумовото замърсяване. Липсва техническо оборудване и специалисти в РИОСВ, работещи по тези проблеми. Провежданите мероприятия са частични.
- Дейността по контрола на транспортния шум е подсигурана с необходимите стандарти и методи на контрол. В същото време апаратурата на КАТ е остаряла и недостатъчна.
- Няма приоритети, относно изграждането и поддръжката на мониторингова система за регулиране на акустичната обстановка в градовете. Общините подценяват проблема с шума и не осъзнават, че на места това е един силно депресиращ населението фактор. Силно влияе на развитието на туризма.

• Радиация

Съгласно националното законодателство РИОСВ е компетентния орган, който осъществява специализирания контрол на радиационното състояние на ОС.

Радиометричните изследвания на територията на Бургаска област са правени в Лабораторията за радиологичен контрол при РИОСВ - Бургас.

- Радиационен гама фон - измерва се в постоянния пункт в гр. Бургас чрез трикратни ежедневни измервания. Получените резултати показват, че радиационният гама-фон през 2001 г. е в стойностите за съответния пункт и конкретните метеорологични условия.
- Атмосферна радиоактивност - изследванията на АР се осъществяват чрез стационарната станция с автоматично пробонабиране на РИОСВ - Бургас.
- Радиационно състояние на необработваеми площи - осъществява се посредством недеструктивен гамаспектрометричен анализ на проби от предварително избрани контролни пунктове. През 2001 година на територията на Бургаска област са извършени 64 такива проби. Има само частични индикации за наличност на Cs-137 в отделни точки на южна Бургаска област - причина е засегнатостта ѝ от Чернобилската катастрофа. Като цяло обаче се забелязва снижаване на специфичната активност на този елемент в резултат на глобалното му преразпределение при естествени миграционни процеси.
- Радиологични характеристики на води от повърхностни реки и водоеми - провежда се системен контрол на Камчия, Ропотамо, Резовска, Велека, езерата Мандра и Вая. Измерените през 2001 г. радиологични показатели в пробите от изброените пунктове е под ПДК за питейни води и това налага извода, че основните реки и водоеми в областта са били в добро радиационно състояние
- През 1999 г. са анализирани проби от пресен нанос от централната част на плажната ивица, водни проби и почвена проба на нивото на плажа. Измерваният гама-фон е в граници 0,24 - 0,30 mSv/h. В почвената проба концентрациите са в рамките на ПДК.

Изводи:

- Много добре развита и организирана регионална система за мониторинг.
- Радиационният гама-фон е в рамките на характерните за страната фоновы стойности.
- Повърхностните водни течения и басейни са в добро радиологично състояние.
- Почвите са със стойности на радиация в съответствие с фоните.

Биоразнообразие и защитени територии

Бургаска област е една от най-богатите на биологични видове. В следствие на изключително разнообразните климатични, геоложки, топографски и хидрогеоложки условия на нейната територия се срещат **64 вида бозайници, 298 вида птици, 18 вида влечуги, 9 вида земноводни, 190 вида черноморски и сладководни риби, приблизително 25000 вида насекоми и други безгръбначни, над 3000 висши растения и над 5000 нисши растения и гъби**. Областта е сред най-богатите в това отношение в България и много над средните стандарти за регионите в Европа. Флората и фауната в областта включва значителен брой ендемични видове и подвидове. Ендемичните растителни видове съставляват около 5% от цялата флора, което е сравнително висок процент за Европа. За безгръбначните този процент е 8,8 от тези, които не са насекоми и 4,3% от насекомите.

Поради растящия антропогенен натиск през последните десетилетия някои видове са изчезнали. Между тях за региона са 15-18 вида растения, 4 безгръбначни, 2 вида риби, едно влечуго, 2 вида птици и един бозайник. Изчезнали са 4 породи от разпространените домашни животни.

Рядко срещани видове от флората и фауната са над 600 растения, 480 безгръбначни, повече от 1400 насекоми, 25 риби, 2 влечуги, 68 птици /от които 14 са в списъка на IUCN за световно защитени видове/ и 6 едри бозайника, включително черноморския тюлен, ендемични подвидове на делфина, дивата коза, вълка и др.

Като защитени видове на територията на Бургаска област са обявени над 290 вида птици, 250 вида растения, 280 вида животни и над 800 вида дървета. Според Червената книга на България 12 вида са изчезнали, 94 са застрашени, а редки са над 280.

Запазват се разнопосочните тенденции за изменението на дивечовите запаси. През 2001 г. се забелязва увеличение на дивата свиня с 7,5 %, за глухарата с 14,5%, броя на зайците с 9,4 %, а на яребиците 7,2%. Благородният елен е намалял 4,4 %, а дивата коза с 12,8%. Увеличен е броят на чакалите с 9,4 % и на лисиците с 6,5 %.

На територията на Бургаска област са установени над 350 вида птици. От тях над 80 са включени в Червената книга. Към 1999 г. поставените под защита птици са около 300, а от световно застрашените видове тук се срещат 18.

В област Бургас е добре развита мрежата от защитени територии, като в границите ѝ попадат 1 природен парк (от общо 10 за България) – „Странджа“, 6 резервата, 3 поддържани резервата. Тук се намира първият резерват в България – „Силкосия“ (обявен през 1933 г.), 42 защитени местности, 40 природни забележителности. С това общият брой на ЗТ е 92. Област Бургас е най-богата по отношение на брой защитени територии в ЮИРП.

Със своите 1160 кв. км **Природен парк „Странджа“** е най-голямата защитена територия в страната, съхранила множество видове и хабитати, характерни единствено за този район на Европа. Това я прави една от най-значимите природни територии на континента – няма аналог в страната по броя на природните местообитания (120), от които най-значими са терциерните странджански гори с лаврововиден подлез, крайбрежни лонгози, естествените странджански води и техните естуари, редките понтийски дюни и множество пещери (които са известни с разнообразието си от много видове прилепи). Богатството от видове в парка се поддържа основно благодарение на чистите води и старите естествени широколистни гори, които заемат 61,1% от старите гори в страната.

В парка са установени 1666 вида висши растения, които съставляват 47,6% от видовия състав на българската флора. От тях 63 вида са реликтни, а 7 вида се срещат единствено в този район на Европа. Фаунистичното разнообразие е представено от 41 вида риби, 9 вида земноводни, 23 вида влечуги (70% от тези видове в страната), 260 вида

птици (две трети от българската орнитофауна), от които 134 вида, гнездящи в парка, 62 вида бозайници (68% от видовия състав в страната) и огромно, все още недостатъчно проучено богатство от безгръбначни животни.

В област Бургас се намират едни от най-уязвимите природни територии – влажните зони. Тук е разположен един от най-ценните комплекси от влажни зони в страната, този на Бургаските езера, който включва четири езера (Атанасовско, Поморийско, Бургаско и Мандра) с обща площ от около 9000 км², като всички те или части от тях са обявени за защитени територии. Езерата, заедно с комплекс Ропотамо (в общините Созопол и Приморско), са включени в Списъка на международната конвенция за влажните зони (Рамсарската конвенция). България е една от първите страни, които още през 1975 г. са поели ангажимент за опазването на тези места с международно значение. През 2002 година площта на Рамсарските обекти в областта беше значително разширена. Други влажни зони с консервационна значимост са реките Велека, Резовка, Силистар, Дяволска и по-малките реки, които се вливат в езерата или директно в Черно море.

Най-голямата ценност на влажните зони са птиците, които се срещат тук по време на пролетната и особено на есенната миграция, по време на зимуване (декември–март) и гнездене (април–юли).

Рамсарският обект „Ропотамо“ включва 7 различни по своя статут ЗТ, които са особено важни за запазването на ценните хабитати и видове, които се срещат единствено тук (пясъчни дюни, лонгозни гори, устия и лимани, редки растителни и животински видове).

По Черноморското крайбрежие на Бургаска област преминава вторият по големина европейски миграционен път – **Виа Понтика**, което определя ролята на района за съхраняване на европейските популации на белия щъркел, осояда, обикновения мишелов и др. Оттук преминават и всички европейски видове грабливи птици.

В съответствие с изискванията на Закона за защитените територии и Наредбата за изготвяне на планове за управление (ПУ) за всяка защитена територия е необходимо изготвянето и приемането на ПУ. Това е основният документ, който регламентира действията по опазването на природата и ефективното ползване на нейните ресурси.

До този момент в област Бургас са изготвени и приети ПУ на поддържан резерват „Атанасовско езеро“, защитените местности „Устие на р. Велека“, „Силистар“ и „Пода“. Предстои приемането на вече готовия ПУ на природен парк „Странджа“ (минал обществено обсъждане). Разработката на ПУ на езеро Вая е в напреднала фаза. Стартирала е подготовката на ПУ на защитените територии от комплекса Ропотамо, както и на защитена местност „Поморийско езеро“.

По силата на предприєдинителните споразумения България ще завърши изграждането на Общоевропейската екологична мрежа Natura 2000 към датата на присъединяването ни към ЕС. Около 40% от територията на областта има потенциал за включване в тази мрежа. За около 90% от всички места е събрана необходимата информация и предстои обявяването на защитените зони. Мрежата Natura 2000 е призвана както да опазва природното наследство, така и да насърчава устойчивото развитие на районите, посредством финансовите инструменти на ЕС.

Изводи:

- Бургаска област е богат регион по отношение на биологичното си разнообразие в европейски мащаб.
- Нареща се на едно от първите места по ендемични видове.
- В границите ѝ са представени основните хабитати в Европа.
- Разполага със значителен потенциал от икономически ценни растителни и животински видове.

- Съществува реална опасност за биоразнообразието от прекомерна експлоатация на икономически ценните видове.
- През последните години се наблюдава тенденция на нарастване на процента на застрашените от изчезване и редки видове от флората и фауната. Особено тревожна е тя при ловните видове.
- Състоянието на горите се подобрява.
- Сравнително добре е развита мрежата от защитени територии.
- Отделни стопански субекти в някои случаи не съобразяват своята дейност с изискванията за опазване на биоразнообразието, в ущърб на собствения се дългосрочен интерес.
- Механизмите и координацията при прилагане на административните и принудителни мерки по отношение на опазването на горите, биологичното разнообразие и защитените територии се нуждаят от усъвършенстване.

Депа за битови отпадъци

• Видове отпадъци

Един от най-сериозните проблеми в и около населените места в областта, както от естетическа така и от хигиенна гледна точка са отпадъците. Много и безразборно разхвърляни отпадъци не могат да бъдат обхванати от съществуващата информационна система, но това едва ли е необходимо.

Независимо от полаганите усилия, все още около и в населените места се срещат изхвърлени отпадъци на неразрешени места - в зелените площи ,около пътищата , в обработваеми земи и др. Проблем са и отпадъците по морските плажове ,особено в онези участъци от плажните ивици, за които няма концесионери /т.нар. “неохраняеми плажове”/.

• Битови отпадъци

В 13^{-те} общини на Бургаска област организирано събиране и извозване на отпадъците има въведено в 78 населени места от общо 257 селища, което е едва 30,4%. Независимо, че за около 80 % от цялото население е организирано събиране на отпадъците , немалкият брой селища , в който населението само изхвърля отпадъците си е предпоставка за замърсявания и изхвърляне на отпадъци на неразрешени места. Разпределението по общини е дадено в таблица 1.

таблица 1

Община	Бр. нас места	Население	Организирано сметосъбиране		Обхванати в %	
			Бр. нас. места	Население	Нас. места	Население
Айтос	17	30709	1	21428	5,8	69,8
Бургас	15	210466	15	210466	100,0	100,0
Камено	13	12920	4	9566	30,8	74,0
Карнобат	31	30345	1	20712	3,2	68,3
М. Гърново	13	4831	3	4200	25,0	86,9
Несебър	14	21800	14	21800	100,0	100,0
Поморие	17	28648	7	22117	41,2	77,2
Приморско	6	7380	6	7380	100,0	100,0
Руен	42	35607	1	2409	2,6	6,8
Созопол	13	13778	13	13778	100,0	100,0
Средец	33	17343	2	10962	6,1	63,2
Сунгурларе	30	19402	2	800	6,5	4,1

Царево	13	9929	9	9632	69,2	97,7
О Б Щ О :	257	443158	78	355250	30,4	80,2

Наложително е въвеждане на организирано събиране на битовите отпадъци, включително и от вилните селища и извозването им до регламентирани депа. Успоредно с това следва нерегламентирани сметища да бъдат почистени, а терените рекултивирани. Тъй като за това са необходими значителни средства е изготвен график за поетапна реализация.

За количествата, генерирани и извозени до депата отпадъци ежегодно общините подават в РИОСВ Бургас информационни карти отчети. В последните години значително се подобри точността на подаваната информация, в резултат на по - добрата отчетност . Поради липсата на кантари на депата / с изключение на депо Братово / не може да се твърди , че отчетните данни са действителни . За някои общини все още са високи норми на натрупване на човек от населението, в сравнение с тези за цялата страна / за 2000 год. за страната нормата на натрупване е 518 кгр/ ж/год , за 2001 год. - 505 кгр/ ж/год / Информацията за количествата битови отпадъци и нормите на натрупване за всяка община са показани в Таблица 2.

Таблица 2

на	Общи	Генерирани битови отпадъци		Норма на натрупване	
		тонове		кгр./ж./год	
		2001	2002	2001	2002
Айтос		10000	9600	475	457
Бургас		53241	57417	213	250
Камено		2235	1352	215	262
Карнобат		14835	14252	213	688
М. Търново		1900	1936	594	569
Несебър		29806	40118	1640	1266
Поморие		13000	13800	454	799
Приморско		23350	15978	1500	1251
Руен		109	98	48	40
Созопол		9300	10800	904	568
Средец		5220	6137	477	572
Сунгурларе		800	800	179	179
Общо		163 796	172 288		

• Строителни отпадъци

Отпадъците от строителство и разрушаване на сгради не са обхванати изцяло от информационната система . Все още не всички общини изготвят отчетни карти поради липса на достатъчно информация . Количествата строителни отпадъци са значително по-ниски от очакваните. В много случаи, общинските администрации докладват общо строителни отпадъци, земни маси и инертни отпадъци, поради което генерираните строителни отпадъци не могат да се оценят точно. Отчетените от общините строителни отпадъци са представени в таблица 3.

Таблица 3

Община	Генерирани строителни отпадъци и земни маси - тонове	
	2001 год.	2002 год.
Айтос	500	600
Бургас	200	400
Камено	-	-

Карнобат	4 400	4 250
М. Търново	-	-
Несебър	4 350	25 586
Поморие	12 000	10 000
Приморско	1 500	-
Руен	41	-
Созопол	50	4 628
Средец	115	125
Сунгурларе	300	300
Царево	520	-
Общо:	23 976	45 889

• Производствени отпадъци

Данните за производствени отпадъци се получават с годишните информационни карти - отчети , по групи, съгласно Приложение 1 към *Заповед № РД -323/1998 г. за класификацията на отпадъците*. Количеството генерирани производствени отпадъци за 2001 год. са 57388 тона. От справката са изключени отпадъците от разкриването, добива и преработването на подземни природни богатства.

Значителна част от производствените отпадъци се обезвреждат съвместно с битовите отпадъци на градските депа. **Специализирано депо за производствени отпадъци има само “Лукойл Нефтохим Бургас” - депо Долно Езерово. Самостоятелно се третират и утайките от пречиствателна станция Бургас на депо Маринка.**

• Опасни отпадъци

Данните за опасни отпадъци се получават с годишните информационни карти - отчети , по групи, съгласно Приложение 1 към *Заповед № РД -323/1998 г. за класификацията на отпадъците*. Количеството генерирани отпадъци за последните три години в тонове са следните:

	2000 год.	2001 год.	2002 год.
Общо к-во, т	178399.3	179743,5	154121,9
Отпадъци от “ЛУКОЙЛ Нефтохим Бургас” АД	167216.7	163707.3	140284.8
Отпадъци от останалите фирми	11182.6	16036.2	13737.1

Посочените количества опасни отпадъци следва да бъдат разглеждани не като окончателни за региона ни , доколкото отчитат единствено докладваните количества. Основание за такава оценка са по-малкото докладвани количества на някои групи масово разпространени опасни отпадъци - отработени масла, луминесцентни и живачни лампи, батерии и акумулатори, утайки от маслоуловителни шахти, маслени филтри и др. поради непълния обхват на предоставената от фирмите и общините информация. Като тенденция може да бъде прогнозирано намаляване на количествата на опасните отпадъци, в резултат на изпълнение на мерките, предвидени в съответните фирмени програми , свързани с

предотвратяване на образуването и намаляване съдържанието на опасни вещества в отпадъците.

- **Утайки от ГПСОВ**

Третирането на отпадъчните води в ГПСОВ води до значително намаляване на замърсяването на отпадъчните води, но от друга страна е свързано с образуването на отпадъци. Всички утайки от ГПСОВ на територията на РИОСВ - Бургас се депонират на ГДТБО. ПСОВ - Бургас депонира утайките си на депо Маринка. Няма съоръжения за изгаряне на утайките, не се използват в селското стопанство.

- **Медицински отпадъци**

Депонирането на инфекциозни отпадъци е забранено от националното законодателство, в съответствие с разпоредбите на Директива 1999/ЕС. Независимо от това, поради липса на алтернатива, значителна част от образуваните медицински отпадъци след обеззаразяване се депонират съвместно с битовите отпадъци на ГДТБО. Анатомичните и биологичните отпадъци се загробват в гробищните паркове. В националната програма за управление на отпадъците в Регион Бургас не е предвидено изграждането на инсинератор /такива са предвидени в София, Плевен, Пловдив, Варна/, независимо от постъпките на Община Бургас и становището на РИОСВ - Бургас за изгаряне на болнични отпадъци, битови отпадъци от кораби и летищни отпадъци. Регион Бургас ще бъде включен към едно от 6 регионални съоръжения за дезинфекция, които се предвижда да бъдат изградени.

- **Събиране, транспортиране, обезвреждане на опасни отпадъци (ОО)**

- **Събиране**

В значителен брой фирми на територията на РИОСВ - Бургас генерираните опасни отпадъци се събират и съхраняват разделно в подходящи съдове и складове. Събирането на опасните отпадъци с цел рециклиране и преработване, е ограничено до изкупуване на оловно - кисели акумулатори, отработени масла, отпадъчни нефтопродукти, никелово-кадмиеви акумулатори, отпадъци съдържащи метали- цинкова пепел, цинкови утайки, оловна шлака и др. През 2002 год. стартира изграждането на система за събиране на луминесцентните и живачни лампи и предаването им за рециклиране в чужбина от фирма "БалБок Инженеринг" АД - София, притежаваща Разрешение от МОСВ. През 2002 год. 5 фирми от нашия регион са предали събраните луминесцентни и живачни лампи.

Общините са отговорни за организирането на системите за разделно събиране на опасни отпадъци от населението - излезли от употреба МПС, изгорели луминесцентни и живачни лампи, отработени масла, акумулатори и батерии, но все още нито една община от нашия регион не е създавала необходимите условия за това.

- **Транспортиране**

Транспортирането на опасни отпадъци се извършва основно от притежателите на отпадъците и в повечето случаи се ограничава на територията на експлоатираната площадка. РИОСВ - Бургас не е издавала разрешение на фирми за транспортиране на опасни отпадъци като самостоятелна дейност.

- **Обезвреждане**

Депониране - Ограничени количества и видове опасни отпадъци от фирми се депонират на ГДТБО. За община Бургас това са: утайки от ПСОВ, онечистен шлайф прах от “Кроношпан България”, обеззаразени медицински отпадъци, обеззаразени битови корабни отпадъци. Голяма част от ОО се съхраняват на територията на фирмите. На ГДТБО се депонират опасни отпадъци от населението - изгорели луминесцентни лампи, батерии, опаковки от вредни вещества и др., поради липсата на организирано разделно събиране.

Фирма “Винекс Славянци” АД притежава 2 бр. Б-Б куба, разположени на площадките в Цех Лозарево и Цех Сунгурларе за събиране и депониране на ОО - синя утайка. На депото на “ЛУКОЙЛ Нефтохим Бургас” АД в Долно Езерово се депонират ПО и ОО. Предстои закриване и рекултивация на депото до края на 2005 год. по Програмата за минали екологични щети.

Изгаряне - “ЛУКОЙЛ Нефтохим Бургас” АД разполага с 2 бр. инсталации за изгаряне на опасни и производствени отпадъци, генерирани на територията на фирмата.

Летище - Бургас разполага с пещ за изгаряне на част от битовите отпадъци /които според изискванията на ЗУО е необходимо да се обезвреждат на ГКПП/. Съоръжението не отговаря на нормативните изисквания и не е оборудвано с необходимите пречиствателни съоръжения.

“Пристанище Бургас” ЕАД разполага с пещ за изгаряне на твърди битови отпадъци от кораби /на сухото пристанище/, но тя не е в експлоатация, тъй като не отговаря на нормативните изисквания.

Физикохимично обезвреждане

На такъв вид обезвреждане са подложени отпадъците :

- синя утайка от винопроизводството
- битови отпадъци от кораби
- сантинни води /Инсталация за пречистване на сантинни води в “Пристанище Бургас” ЕАД./

Изводи:

- Хармонизирано законодателство с европейските стандарти.
- Има подобрение в информационната система на общините, но процесът не е завършил.
- Общините изпълняват национална програма за управление на отпадъците, която се основава на европейски принципи и е с ясни приоритети и конкретен четиригодишен план.
- Приети са и се реализират общински и фирмени програми за управление на отпадъците.
- На територията на областта се изграждат или са в процес на подготовка инфраструктурни обекти, като част от системата от съоръжения за интегрирано управление на отпадъците. В областен мащаб има ясна програма за решаване на проблема с опасните отпадъци от големите предприятия, които генерират преобладаващата част от опасните отпадъци в региона.
- Замърсяването в и около населените места е един от най-сериозните естетически и хигиенни проблеми в областта.
- Организираното събиране на битови отпадъци обхваща около $\frac{3}{4}$ от населението на областта. Над $\frac{3}{4}$ от селата нямат организирано сметосъбиране.
- Единственият метод за третиране на ТБО е депонирането.
- Няма изградена система и мощности за третиране на опасни отпадъци от голям брой малки фирми.

- В областта не функционира система за разделно събиране на болничните отпадъци, в това число и на опасните отпадъци от бита.
- Не се извършва повсеместно разделно събиране и рециклиране на отпадъци от опаковки и други БО.
- Съществуващите депа за БО не отговарят на съвременните изисквания.
- Липсва регионална и местна политика, по отношение отпадъците от селското стопанство и малките ферми.
- Административния капацитет на контролните структури е недостатъчен.
- Липсва идея за ликвидирането на криминалните сметища - най-големия бич в Областта.

Пречиствателни станции

Водоснабдителната мрежа за областта е с висока степен на изграденост - около 98%. - 100% от градовете и 84 % от селата. Основен проблем остава режима в питейно битовото водоснабдяване. Продължителността и степента на ограниченост се обуславя от режима на водния оток в реките. Качествата на питейната вода е добро. 81% от водоснабдителната мрежа е изградена с азбестоциментови тръби, 16,7 % стоманени и поцинковани тръбни инсталации, 2% чугунени тръби и 0,3% бетонни тръби. Загубите за питейни води възлизат на около 47%.

Докато водоснабдителната инфраструктура е сравнително добре развита и централизираното водоснабдяване обслужва почти цялото население, то степента на изграденост на канализационните мрежи и селищните пречиствателни станции е значително по-ниска и може да се оцени по-скоро като незадоволителна. **Делът на градовете с изградена канализация е около 70,5%, а на канализираните села - 1,8 %.**

Пречиствателни станции за отпадъчни води (ПСОВ)

Към 2003 г. на територията на Бургаска област са изградени и функционират 7 броя пречиствателни станции за отпадъчни води ,от които 1 брой е с механично пречистване на водите, а 6 броя и с биологично пречистване. Те са разположени в : **Областния център гр. Бургас**, на територията на които са изградени две ПСОВ - **ГПСОВ ”Бургас”** и **ПСОВ”М. Рудник”**, която осигурява само механично третиране на отпадъчните води и основно в населени места по Черноморското крайбрежие - **ПСОВ “Равда - Сл. Бряг”** - обслужваща гр. Несебър, к.к.”Сл. бряг” и с. Равда; **ПСОВ “Поморие”**; **ПСОВ “Китен”** - гр. Приморско и с. Китен; **ПСОВ “Елените”** - в.с.”Елените” и с. Св. Влас; **ПСОВ “Обзор - Бяла”** - гр. Обзор и гр. Бяла.

За всички изградени и функциониращи ПСОВ, с изключение на ПСОВ ”Обзор -Бяла” има необходимост от разширение, реконструкция и модернизация. Реконструкцията на ПСОВ”М. Рудник” е включена в проекта на МОСВ - Втори пакет градски пречиствателни станции за отпадни води в Черноморския басейн. За реализирането на Етап 1 е кандидатствано за финансиране по ИСПА.

В процес на строителство са два броя пречиствателни станции: гр. Царево и гр. Средец, които ще бъдат окончателно завършени през месец март 2005г. Ще започне изграждането и на “Експериментален пречиствателен модул с. Синеморец” и “Експериментален пречиствателен модул с. Варвара”.

Канализационната мрежа на населените места , отпадъчните води от които са включени към пречиствателните станции са от смесен и разделен тип и степен на изграденост около 90 %.

От населените места с над 10000 екв. ж. без пречиствателни станции са : гр. Айтос, гр. Карнобат. Населените места с от 2000 до 10000 екв. ж. са без пречиствателни станции,

с изключение на гр. Царево, за тях степента на изграденост на канализационните мрежи е средно около 60 %. За селата степента на изграденост на канал. мрежи е около 20-30 %.

0. ОСНОВНИ ИЗВОДИ

На базата на направения анализ могат да се направят следните **заключения**:

1. Продължават и се задълбочават процесите на застаряване и намаляване броя на населението
2. Икономическият растеж протича с различна динамика в отделните общини.
3. Структурата на създадената брутна добавена стойност за периода 1997 – 2003г. се характеризира с разнопосочни тенденции в участието на секторите, от което може да се направи извод, че икономическото реструктуриране продължава и все още се търси устойчивата икономическа структура. Независимо от преобладаващото участие на сектора на услугите в икономическата структура, този сектор се характеризира с ниско качество, нехармоничност и все още слабо развитие на услугите, подкрепящи развитието на бизнеса.
4. Заетостта има различни равнища в отделните общини, като се наблюдава плавно нарастване през последните години. Сравнителният анализ ясно отчита влиянието на сезонния фактор върху заетостта, която нараства през активния туристически и селскостопански летен сезон.
5. Равнището на безработицата за 2003г. – 14,5% (17,3 в селата и 13,6 в градовете) е малко над средната стойност за страната, която е 14,25%.
6. Конкуренетоспособността, оценена в Европейски план е изключително ниска. Независимо от добрите образователни характеристики на човешките ресурси, качеството на работната сила е недостатъчно, за да отговори на новите предизвикателства. Основният извод е, че има изоставане по технологичен / иновационен потенциал за растеж, по подготвеност за използване на ИКТ (Информационни и комуникационни технологии)
Преодоляването на това изоставане е от решаващо значение за развитието на областната икономика и реализиране на интензивен догонващ растеж през следващите 10 – 15 години.
7. Развитието на транспортната инфраструктура диференцира възможностите за икономическа активност. В това отношение за област Бургас трябва да се отбележи липсата на ж.п. мрежа в южната и част.
8. Качеството на околната среда бележи подобрене. Основните проблеми са свързани с подобряване качеството на въздуха и водите. Комплексното въздействие на политиката на РР, Устройство на територията и опазване на околната среда е решаващ фактор за преодоляване проблемите в териториите с натрупване на екологични проблеми.
9. Сравнително равномерно е развита мрежата от населени места по територията за разлика от тази на големите градове – опорни центрове на общото социално-икономическо развитие. Това поражда проблема за “център – периферия” и обуславя различия, които са проблем пред вътрешната политика на РР.
10. За областта, както и за всички райони за планиране е типично изразен проблемът “център - периферия”. В центъра са съсредоточени бенефициентите на положителните промени – образователни и научни

центрове, добре квалифицирани човешки ресурси, добри инфраструктурни мрежи и институции на бизнес-средата, които са потенциална основа за по-ефективно регионално развитие, отколкото в “периферията”. Особено засегнати са граничните територии, селските райони и тези с основно индустриално пререструктуриране. Тези райони (общини) се нуждаят от известна държавна помощ, с цел създаване на условия за започване на устойчив процес на структурно преобразяване и намаляване на съществуващите социални проблеми и безработицата.

11. Капацитетът за усвояване на структурните фондове и Фонд “Сближаване” особено от местните власти е със сериозни дефицити и изисква прилагане на специални мерки за преодоляването им. В противен случай има опасност от ниска усвояемост на СФФС и слаби проекти (без необходимото териториално въздействие)

3. SWOT анализ

Силни страни

- Добра транспортно-комуникационна обезпеченост. Важен шосеен, железопътен, въздушен и морски център. Наличие на Европейски транспортен коридор.
- В геостратегическо отношение – кръстопът на международни коридори за нефтопроводи и газопроводи.
- Наличие на свободна безмитна зона.
- Добро образователно и квалификационно ниво на активното население - наличие на професионални и езикови училища, две висши учебни заведения;
- Силно развито курортно и жилищно строителство;
- Благоприятни природо-климатични условия и традиции за развитие на растениевъдство и животновъдство.
- Изградена огромна хидромелиоративна структура на държавни и общински водоизточници за напояване и потенциал за развитието и модернизацията му, както и за изграждане на нови язовири.
- Добре развита хидромелиоративна система за предпазване на земеделските земи от вредното влияние на водите (отводнителни системи, корекции на реки и дерета)
- Добър процент на лесистост и добро здравословно състояние на горите в областта. Естествено възобновяване на горите на големи площи. Изготвен проект за залесяване на освободени площи от изведени голи сечи 100% в резултат на съхненето на иглолистни култури по Черноморието.
- Традиции в стопанисването, създаване и поддържане на популации от едър дивеч. Благоприятни природо-климатични условия за ловен туризъм
- Разнообразните природни ресурси – Черно море, Странджа и

Слаби страни

- Липсват актуализирани стратегии за развитие в част от общините.
- Значителни вътрешнорегионални различия, наличие на изостанали райони и проблеми с поляризацията.
- Неравномерно териториално разпределение на индустриалните обекти;
- Няма добра координация и партньорство за развитие на отраслите, незавършеност на структурните промени, липса на изградени клъстери по отрасли.
- Недобра комуникация на места между местните власти и малките предприятия;
- Наличие на нелоялна конкуренция и сива икономика;
- Слаба връзка и недостатъчно взаимно сътрудничество между предприятията, научноизследователските и образователни институции;
- Липсва интегрирано регионално планиране. Не са изградени устойчиви звена в местната и регионална власт, които да работят в сферата на регионалното социално-икономическо планиране (проблеми, анализи, прогнози, тенденции за развитие);
- Недостатъчна конкурентоспособност на местните производителите- стари технологии и амортизирана техническа инфраструктура.
- Нарушено технологично равнище на производство в селското стопанство.
- Неэффективна структура на културите, нарушен сеитбооборот и ниско ниво на агротехника
- Еностранчиво и крайно ограничено балансирано торене

Източна Стара планина, реки, езера, плажове, минерални извори, лечебна кал, биоразнообразие, защитени територии и благоприятен климат създават отлични условия за развитие на туризъм.

- Наличие на археологични и културно-исторически резервати (Созопол, Несебър), които също предполагат развитие на туризъм.
- Висок коефициент на заетост (42,9 за 2003г.) благодарение на сезонна работа.
- Намалява броя на подпомаганите лица, чрез включването им в програми за осигуряване на заетост.
- Добра структура от лечебни заведения за болнична и извънболнична медицинска помощ с достатъчно квалифицирани кадри.
- Сравнително добра структура на училищната мрежа.
- Възможности за развитие на изследователската и развойна дейност в двете висши учебни заведения (БСУ, у-т “Проф. Асен Златаров”)
- Наличие на научен кадрови потенциал.
- Сравнително добра структура на културните институции – музеи, експозиции, читалища.
- Добре развита пътна мрежа и добро състояние на I^{во} класните пътища. Започнато изграждане на АМ “Тракия”.
- Наличие на ж. п. възел Бургас, като начало на МТК №8 и втори с национално и международно значение – ж. п. гара Карнобат.
- Местоположението на Бургаското летище осигурява максимален брой слънчеви дни. Големият пътнически и карго поток го превръщат във важен въздухоплавателен възел между Европа, Азия и Африка.
- Наличие на най-голямото българско пристанище – в перспектива и най-голямото Черноморско. Всички общински центрове на крайбрежните общини дават възможност за акостиране на плавателни съдове.

- Разрушена система за семепроизводство на равнище производител и масово използване на неавтентични нискокачествени семена
- Ниска професионална квалификация на земеделските производители и недостатъчна, морално и физически остаряла земеделска техника; малък брой съвременни, високопроизводителни с.с. машини
- Голям размер на изоставени и необработваеми земеделски земи
- Затруднена регистрация на лозарските стопанства; липса на координация между лозарство и винарство; слабо развито десертно гроздопроизводство; почти унищожена пепениерска база.
- Труден достъп до кредити на земеделските производители и недостатъчно субсидиране на земеделското производство от ДФ “Земеделие”.
- Липса на мрежа от тържища и борса. Липса на съвременна преработвателна промишленост и бази за съхраняване на продукцията
- Липса на племенни животни, селектирани в България, за закупуване, нисък % на изкуствено осеменяване и малък брой контролирани животни.
- Липса на достоверна информация за състоянието на земеделските стопанства
- Ниски изкупни цени на земеделската продукция, свит вътрешен пазар и труден достъп до външни пазари.
- Липса на комасация и реален пазар на земята
- Ниска продуктивност на селскостопанските животни и недобро качество на произведената продукция. Нецелесъобразна породна структура в дребните земеделски стопанства
- Разрушен и ограбен държавен и общински хидромелиоративен фонд;

- По-висока от средната за страната телефонна плътност и цифровизация, както и висока плътност на телеграфопощенските станции.
- Липса на неелектрифицирани населени места и безрежимно енергоснабдяване.
- През областта преминава южния клон на националната газопроводна система, който заедно с източното си отклонение пресича 6 от 13 общини в областта.
- Няма населени места, които да не са водоснабдени. Предлага се висококачествена вода за домакински нужди.
- Наличие на обширни екологично чисти райони и ниско ниво на замърсяване на въздуха, водите и почвите в областта.
- Един от най-богатите по биологично разнообразие райони в България и Европа.
- Добра система за мониторинг на околната среда, както и приети Програми за реализация на политиката по опазване на ОС.
- Неефективни напоителни съоръжения с ниско КПД, висока себестойност на водата и липса на средства за ремонт и поддръжка
- Залесяване с неподходящи дървесни видове на определени месторастения и наличие на голям процент издънкови гори на територията на областта.
- Не се изпълняват всички лесовъдски мероприятия по лесоустройствените проекти (ЛУП) в гори собственост на общините.
- Несъвършенство в закона за рибарството и аквакултурите, даващо възможност за тотално обезрибяване на яз. Мандра и ез. Вая чрез промишлен риболов.
- Недостатъчно развита пътна мрежа в горския фонд.
- Недостатъчна МТБ за отдых и туризъм във вътрешността
- Техническата инфраструктура – пътища, водоснабдяване, канализация, пречиствателни станции, енергоснабдяване изостава от бързо развиващата се урбанизирана територия и туристически обекти
- Сезонност в туризма. Липса на рекламна стратегия за целогодишното му развитие.
- Нарушена връзка между бизнес – НПО в туризма – Учебни заведения за подготовка на кадри – общини
- Неефективен и усложнен начин на стопанисване на плажните ивици
- висок процент на безработица сред младежите в трудоспособна възраст
- лоша материално-техническа база на специализираните институции в социалната сфера.
- ниска степен на образованост и квалификация сред ромското население
- преструктуриране в сферата на МО (закриване на поделения) и безработица сред военните
- Отрицателен естествен прираст във всички общини с

- изключение на община Руен.
- По-висока регистрирана заболяемост по обращаемост от лечебните заведения от общ тип, в сравнение със същия показател за страната.
  - Повишаване интензитета на заболяемостта от някои заразни заболявания /скарлатина, рубеола, лещенка, марсилска треска /, от туберкулоза и злокачествени новообразувания.
  - Недостатъчна здравна култура на ромското население и трудности при медицинското му обслужване.
  - Остарял сграден фонд на част от училищата в областта.
  - Недостатъчно модерно обзавеждане и оборудване за обучение.
  - Трудности в обхващане на голяма част от ромското население в образователната система.
  - Недостиг на средства за поддържане на сградния фонд на културните институции (читалища, музеи, исторически паметници т.н.)
  - Липса на достатъчно финансови средства за издръжка на персонала и за осъществяване на културни дейности.
  - Липса на автомагистрала на територията на областта – в строеж е АМ “Тракия”.
  - Недостатъчни средства за поддържане на РПМ в добро състояние на републиканската и общинската пътна мрежа.
  - Остарял Ж.П. състав, неотговарящ на европейските стандарти за качество и бързина.
  - Остаряла инфраструктура, непозволяваща движение на високоскоростни влакове.
  - Липса на железопътна връзка с Република Турция на територията на областта.
  - Недостатъчен капацитет за обслужване на нарастващия пътничко и карго поток по отношение на обработка на документите и багажите в летище Бургас.
  - Остарял морски състав, регистриран в регистрите на ДА

“Морска администрация”.

- Ликвидирано гражданско корабоплаване.
- Изоставаща в сравнение с европейските страни цифровизация.
- Висока цена на стационарните и мобилните телефонни услуги.
- Непълно покритие на територията на областта със сигналите на интернет операторите.
- Остаряла електропреносна инфраструктура.
- Висока себестойност на предлагания енергиен продукт.
- Висока натовареност на подстанциите, трансформиращи напрежението на електричеството от 110 в 20 kV.
- Липса на традиции в развитието на отрасъла “Газификация”.
- Висока цена на водата.
- Остаряла водоснабдителна и канализационна инфраструктура.
- Липса на канализация в над 90% от населените места в областта.
- Нисък процент на разделната канализация спрямо общата дължина на канализационната мрежа.
- Липса на достатъчно количество водни ресурси и неефективното им използване.
- Високо ниво на шумово замърсяване в населените места.
- Нерешени проблеми с отпадъците.
- В част от населените места – “горещи” точки все още има проблеми с качествата на въздуха.
- Липса на достатъчен административен капацитет за прилагане на новите нормативни актове на общинско ниво и ограничен бюджет, както и ограничено външно финансиране.
- Продължаващ процес на влошаване състоянието на морските и речни брегове, кражби на пясък, ерозия, абразия, свлачища.
- Значително замърсяване от автомобилния транспорт на големите и транзитни населени места.

Възможности

- Развитие на трансграничния коридор Дуранкулак – Варна – Бургас – Малко Търново;
- Съвместна работа с гражданските сдружения и местната власт;
- Възможности за участие в проекти по предприєдинителните инструменти на ЕС, по структурните и фондовете за сближаване;
- Възможности за инвестиции и иновации – инвестиране във високи технологии;
- Инвестиране във висококвалифициран персонал;
- Развитие и повишаване броя на МСП в съпътстващите на туризма стопански отрасли;
- Възможност за предоставяне на свободната инфраструктура (изоставен сграден фонд) на МСП;
- На база възобновими природни ресурси – възможности за развитие на риболова, солодобива;
- Развитие на трансграничното сътрудничество;
- Възможности за развитие на свободна икономическа зона.
- Създаване на областен консултативен съвет по селско стопанство и на регионални и местни структури на национални браншови организации и асоциации.
- Внедряване на областна система за производство на необходимия висококачествен семенен и посадъчен материал.
- Създаване на регионална стокова зърнена борса от акционерен тип с участието на водещи национални и регионални търговски фирми и крупни производители на зърно

Заплахи

- Налични стари технологии в промишлеността и енергетиката и реализация на очаквания икономически растеж без обновяването им.

- Стесняване на пазара за износ, поради завишени изисквания на ЕС;
- Ниска покупателна възможност на населението в малките населени места;
- Нестабилност на потребителското търсене и ниска норма на спестяване;
- Неблагоприятни демографски тенденции – застаряване на населението. Неразвит трудов пазар;
- Ниска енергийна ефективност на икономиката;
- Задълбочаване на различията между отделните групи общини в областта;
- Драматичното покачване на цените на имотите в някои общини, поскъпването на режимните разходи, силната конкуренция в ЕС;
- Районът е оценен като област с най-неблагоприятния валежен режим в страната.
- Липса на съвременна организация на поливния процес и липса на стратегически инвестиции в модернизацията на напоителните системи, което води до големи загуби на вода.
- Разпокъсани и маломерни парцели, което затруднява прилагане на широкозахватна поливна техника.
- Обезлюдяване на селските райони.
- Нелегален внос на животинска и растителна продукция
- Липса на ясна стратегия за развитие на земеделието в областта и дългосрочна пазарна стратегия на производителите

- Изграждане на съвременни терминали за износ на зърно и слънчоглед и на депа за почивка и карантина на селскостопански животни при внос и износ.
- Интеграция на функционална основа на всички учебни, научни и консултантски структури в Регионален АГРОТЕХПАРК и създаване на условия за ефективно му функциониране
- Разработване на локални (Областни, Общински) кредитни системи за закупуване на техника, семена и други.
- Обособяване на биологично производство като самостоятелно производствено направление. Създаване на сдружения.
- Възстановяване на старите и построяване на нови стоманено-стъклени и полиетиленови оранжерии
- Развитие на поливното земеделие чрез реконструкция и модернизация на съществуващия хидромелиоративен фонд с възможности за прилагане на нисконапорни ефективни технологии
- Учредяване на сдружения за напояване, които да стопанисват и експлоатират част от хидромелиоративния фонд.
- Обвързване на земеделското производство с преработката на продукцията и модернизиране на тържищата за зеленчуци и прерастването им в борси в близко бъдеще.
- Развитие на алтернативно земеделие и животновъдство
- Разработване на по-гъвкави финансови инструменти за подпомагане на устойчивото развитие на селските райони
- Комасиране на земята, в т.ч. регламентиране на производствената комасация
- Създаване на кооперации и фирми за механизирани услуги в селското стопанство.
- Благоприятни условия за развитие на спортен риболов на територията на яз. Мандра, ез. Вая и крайбрежните реки.
- Повишаване организацията и професионализма на служителите в общинските гори чрез провеждане на
  - Упадък на системата на агрометеорологичните станции за мониторинг
  - Опасност от пренос на заразни и паразитни заболявания, при животни и растения, от други страни.
  - Процес на масово съхнене в издънковите гори, който на някои места ще затрудни превръщането им в семенни.
  - Разпокъсаност и маломерност на площите за залесяване и безотговорност от страна на собствениците на гори.
  - Намаляване жизнеността на гората и податливост от нападение на насекомни вредители и гъбни заболявания.
  - Нарушен баланс между изградената МТБ за отдых и туризъм и капацитета на плажните ивици. Незаконно строителство.
  - Липса на нормативна база за поносимост / капацитет на ресурсите
    - влошаване на демографските показатели
    - тенденция към отлив от образование
  - Нерационално управление на финансовите ресурси в здравеопазването.
  - Неадекватно преструктуриране на лечебните заведения за болнична помощ.
  - Закриване на паралелки в училищата, поради влошени демографски показатели на населението,.
  - Недостатъчно финансови ресурси в образованието.
  - Недостатъчни финансови ресурси за съхраняване на богатото културно наследство.
  - Негативен ефект върху транспортните потоци и върху приходите в транспортната индустрия.
  - Забавяне в изпълнението на инфраструктурните инвестиционни проекти, което ще намали очакваните резултати от изпълнение на областната стратегия.
  - **Глобални промени в климата и попадането на областта в зоната на засушаване.**
  - Високите разходи по прилагане на европейското екологично

- специализирани курсове.
- Изграждане на информационен център за професионална помощ на недържавните собственици на гори.
  - Изграждане на МТБ за отдих и туризъм във вътрешността на областта
  - Създаване на алтернативи за удължаване на сезона :
    - поклоннически туризъм
    - спортна база
    - балнеолечение и калолечение
    - ловен туризъм
    - селски, културен и еко туризъм
    - конгресен туризъм
    - нови туристически продукти
  - Създаване на туристически информационни центрове в общините.
  - Привличане на средства по донорски програми
  - Обучение на персонала от специализираните институции, предоставящи услуги за подобряване качеството на живот
  - Подобряване на материално-техническата база и повишаване капацитета на специализираните институции
  - Осигуряване на активни мерки и програми за заетост
  - Провеждане от общините на политика на стимулиране на инвестициите в здравеопазването.
  - Прилагане на изискванията за добра медицинска практика, което ще доведе до подобряване качеството на медицинските услуги.
  - Участие в национални и международни програми в областта на здравеопазването.
  - Използване на наличната съвременна медицинска апаратура и кадрови ресурси оптимално.
  - Провеждане на политика за стимулиране на инвестициите в образованието по общини.
  - Повишаване квалификацията на преподавателите.

- законодателство. Процесът по прилагането в голяма степен е зависим от получаването на външно финансиране.
- Невъзможност на част от предприятията да заделят средства за подмяна на екологичното си оборудване.

- Участие в национални и международни програми в областта на образованието.
- Привеждане на материално-техническата база, съгласно европейските изисквания.
- Оптимизиране на училищната мрежа в професионалните училища и въвеждане на обучение по нови професии, отговарящи на изискванията на бизнеса.
- Осигуряване на равен достъп до образование.
- Провеждане на политика за стимулиране на инвестициите в културата и историческото наследство.
- Участие в национални и международни програми в областта на културата.
- Провеждане на образователни програми за запознаване на младото поколение с културното наследство в областта.
- Програми за опазване на богатото културно-историческо наследство, съхраняване на традиционните занаяти, празници и обичаи, опазване на родовата идентичност.
- Оползотворяване на стратегическото географско разположение на Бургаска област като кръстопът на транзитните маршрути, свързващи Европа с Азия и Близкия Изток във всички области на транспорта и инфраструктурата.
- Оползотворяване на стратегическото разположение на Бургаска област спрямо Общоевропейски транспортен коридор VIII (Черно море - Адриатическо море)
- Стартиращ процес за реструктуриране на енергийния отрасъл.
- Използване на финансовите инструменти на ЕС за решаване на проблемите, свързани с опазването на околната среда на територията на областта.
- Траен процес на промяна на обществените нагласи в подкрепа усилията за опазване на околната среда.

